

ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ
ΣΤΕΦ ΔΟΜΙΚΩΝ

105

Π01

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η
Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α

Θ Ε Μ Α : Κ α σ τ ρ ο Μ η θ υ μ ν η ς
Π ρ ο τ α σ ε ι ς - χ ρ η σ ε ι ς

Κ α θ : Π ο π η Θ ε ο δ ω ρ α κ α κ ο υ Β α ρ ε λ ι δ ο
Α ρ χ ι τ ε κ τ ω ν Μ η χ . Ε Μ Π

Σ η ο υ δ : Θ ε ο χ α ρ η Λ ε μ ο ν ι α Ε λ ε ν η
Κ α ρ α γ ι α ν ν η Α ν α σ τ α σ ι α

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

Α Θ Η Ν Α 1 9 9 4

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΜΗΘΥΜΝΑΣ

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

1. Η Γεωγραφική περιγραφή της περιοχής της Λέσβου	σελ. 3
2. Το όνομα της Μήθυμνας	σελ. 5
3. Περιηγητές	σελ. 6
4. Θρύλοι	σελ. 23
5. Λεσβιακές Πόλεις	σελ. 26
6. Καθορισμός της περιοχής της Μήθυμνας	σελ. 29
7. Η Γεωγραφική διάρθρωση της Μήθυμνας	σελ. 33
8. Οι επιδρομές	σελ. 41
9. Οχύρωση του νησιού και τα οχυρά	σελ. 46
10. Περιγραφή	σελ. 49
11. Δόμηση και Μορφή	σελ. 56
12. Γενικά χαρακτηριστικά	σελ. 120
13. Επιδορθώσεις	σελ. 126
14. Περιγραφή για τη φθορά της πέτρας	σελ. 132
15. Παράγοντες φθοράς των κατασκευών από Λιθοδομή	σελ. 134
16. Ανάλυση προβλημάτων του κάστρου	σελ. 135
17. Προτάσεις	σελ. 136
18. Σκίτσα, κατόψεις, φωτογραφίες	σελ. 140

Η Γ Ε Ω Γ Ρ Α Φ Ι Κ Η Π Ε Ρ Ι Γ Ρ Α Φ Η Τ Η Σ

Λ Ε Σ Β Ο Υ

Η Λέσβος είναι το βορειότερο από τα μεγάλα νησιά του Αιγαίου, που βρίσκονται κοντά στη δυτική παραλία της Μικρασίας. Στη σειρά των μεγάλων νησιών της Ελλάδας η Λέσβος έρχεται τρίτη με εμβαδόν 1630τ.χλμ.

Το σχήμα της Λέσβου είναι τριγωνικό περίπου με κολοβωμένες τις γωνίες. Βαθιές διεισδύσεις της γραμμής των ακτών σχηματίζουν ποικίλους κόλπους, που χωρίζουν το νησί σε ξεχωριστές χερσονήσους. Στο δυτικό άκρο της βόρειας χερσονήσου βρίσκεται η Μήθυμνα σε απόσταση 62χλμ. από τη Μυτιλήνη.

Ο αστρονόμος και γεωγράφος Κλάυδιος Πτολεμαίος (2^{ος} αιω. μ.Χ) καθορίζει τη Μήθυμνα από τις συντεταγμένες 55°25' έως 40°25'(1)

Η ύπαρξη φυσικού λιμανιού στο σημείο αυτό είχε επηρεάσει την εκλογή της αρχικής θέσης της πόλης. (2)

Ο Όλυμπος είναι το υψηλότερο βουνό της Λέσβου. Φτάνει τα 940μ. Το ορεινό αυτό συγκρότημα προχωρώντας προς το μέσο του νησιού, ενώνεται με το βουνό του Τσαλικιού (Πυρραίων Όρος), που κι αυτό ενώνεται με το βόρειο συγκρότημα του Λεπέτυμνου (838μ.)

Η Μήθυμνα βρίσκεται στις νότιες παραφυάδες του Λεπέτυμνου.

α) Από γεωλογική άποψη η Λέσβος χωρίζεται σε δύο τομείς, στο βόρειο (πρώτος) και το νότιο-ανατολικό (δεύτερος). Η Μήθυμνα ολόκληρη βρίσκεται μέσα στον πρώτο, το βόρειο, γεωλογικό τομέα. Στον τομέα αυτό υπάρχουν ηφαιστειογενή πετρώματα της τριτογενούς περιόδου. Αφθονοί οι ανδেসίτες, οι τραχείτες, σε ποικίλες παραλλαγές και τα συγγενή ηφαιστειογενή πετρώματα. Τα πετρώματα αυτά παρουσιάζονται σε μορφή τόφφων με συμπαγή σύσταση και ποιότητα που τα κάνει να είναι κατάλληλα και για την πιο λεπτή αρχι-

---

Βιβλιογραφία : (1) Κοντής "Λέσβος και η μικρασιατική της περιοχή"
σελ. 10

(2) Κατ. Κότσαλη-Παπαδημητρίου "Μήθυμνα"
σελ. 13

τεκτονική επεξεργασία. Ακόμη εμφανίζεται λίγο μάρμαρο και τιτανόλιθοι. Εκεί το έδαφος περιέχει ασβέστιο και φώσφορο.

β) Αυτό κάνει το έδαφος αρκετά γόνιμο, έτσι στη Μήθυμνα διασταβρώνεται η ζώνη της ελιάς και του πεύκου με τη ζώνη της βελανιδιάς.

Το έδαφος της Λέσβου (όπως και όλου του νησιού) είναι ηφαιστειογενές. Τα νεοηφαιστειογενή πετρώματα χρησίμευαν στη γλυπτική, για λεπτότατες επιτεύξεις (2).

γ) Το κλίμα της Λέσβου είναι το εύκρατο κλίμα του Αιγαίου: Ο χειμώνας είναι γενικά ήπιος με μέση μηνιαία θερμοκρασία ανάμεσα στους 8° με 12° C, ενώ κατά το καλοκαίρι κυμαίνεται μεταξύ 23° έως 27° C. Το χειμώνα επικρατούν οι νότιοι άνεμοι, ενώ το καλοκαίρι κυρίως οι βόρειοι. Η ετήσια ηλιοφάνεια ξεπερνάει πολλές φορές τις 3.000 ώρες.

δ) Σημαντικός παράγοντας της τοπικής οικονομίας είναι η ελαιοκαλλιέργεια. Το 87% της καλλιεργήσιμης γης καλύπτεται από ελαιοκαλλιέργειες. Ο αριθμός των ελαιοδένδρων στην περιοχή της Μήθυμνας είναι 27.600. Οι υπόλοιπες καλλιέργειες, όπως κηπευτικών, κτηνοτροφικών φυτών, οσπρίων, οπωροφόρων δένδρων και σιτηρών είναι περιορισμένες. Τελευταία παρατηρείται ανάπτυξη της κτηνοτροφίας.

Κύρια πηγή εσόδων των κατοίκων του Μολύβου είναι η αλιεία. Ο Μόλυβος (Μήθυμνα) έχει δεκατέσσερις αλιευτικές μονάδες ανοιχτής θάλασσας, και μικρότερες που δημιουργούν αξιόλογη οικονομική κίνηση στο λιμάνι. (1)

Βιβλιογραφία : (1) Κατ. Νότσαλη-Παπαδημητρίου " Μήθυμνα " σελ. 13-14.

(2) Κοντής "Λέσβος και η μικρασιατική της περιοχή" -σελ. 11-18

ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΜΗΘΥΜΝΑΣ

Με το όνομα έχουν ασχοληθεί αρκετοί ιστορικοί και αρχαιολόγοι και υπάρχουν πολλές εκδοχές γι' αυτό.

Σύμφωνα με τον Κοντή υπάρχουν δύο τύποι. Ο αιολικός τύπος του ονόματος, που μαρτυρείται από τα νομίσματα και τις επιγραφές, είναι Μάθυμνα. Ο αττικός, που επιβλήθηκε τελικά και στη Λέσβο από την Ελληνιστική Εποχή και κάτω ως κοινός πια τύπος, είναι Μηθύμνα ή Μηθύμνη. Ο Θουκυδίδης (470 - 400 π.Χ.) την περιοχή της επικράτειας της Μηθύμνης τη λέγει Μηθυμναίων χώρα. (1)

Σύμφωνα με τον Παραδειση το όνομα που δέχεται είναι Μηθύμνα. Η λέξη δεν είναι ελληνική, είναι πελασγική και φαίνεται ότι σήμαινε " σεβαστή ", " προστατευμένη " ενώ το βουνό Λεπέτυμνος που είναι κοντά στην κωμόπολη (8 χ.λ.μ. περίπου) σημαίνει " ο υπερκειμένος ", ο προστάτης. (2)

Τους δύο τύπους του ονόματος (το αιολικό και αττικό) δέχονται οι πιο πολλοί, όπου έχουν γίνει γνωστά από τους συγγραφείς, τις επιγραφές και τα νομίσματα. Από την εποχή των Πατελούζων (1355 μ.Χ.) αποκτά το όνομα Μόλιβος ή Μόλυβος. Ο Σταυράκης Αναγνώστης υποθέτει ότι βαφτίστηκε έτσι από τα σκούρα βασαλτικά πετρώματα, που το νομίζανε σαν μόλυβδο, " των περασμένων αιώνων η αμάθεια ", ενώ ο Κώστας Κοντός λέει, ότι προέρχεται από το MONT (ή MOLE), βουνό με ελιές.

Σύμφωνα με τον Στρατή Μολινό η γραφή με γιώτα του ονόματος, μπορεί να θεωρηθεί πιο σωστή, αν παραδεχτούμε πως η ρίζα του ονόματος είναι φράγκικη περιφραστική MONT D' OLIVES : βουνό των ελιών, MO(NT D' OLIVES, MOLIVOS. (3)

Βιβλιογραφία : (1) Κόντης " Λέσβος και η Μικρασιατική της περιοχή " σελ. 261

(2) Παραδεισης : Φρούρια της Ελλάδας (τόμος Γ) σελ. 179.

(3) Στρατής Μολινός "Κάστρα και Καστρέλια" σελ. 77

Π Ε Ρ Ι Η Γ Γ Η Τ Ε Σ

Αρκετοί περιηγητές ασχολήθηκαν με τη Λέσβο. Ένας από αυτούς ο CHRISTOFORO BUONDELMONTI στο βιβλίο του : " DESCRIPTION DES ÎLES DE L' ARCHIPEL " - LEGRAND μας παρουσιάζει ένα χάρτη της Λέσβου (το βιβλίο εκδόθηκε το 1897). Ο BUONDELMONTI στο βιβλίο του αυτό ήταν ανακριβής και εξωπραγματικός - ο χάρτης φτιάχτηκε το 1414 με 1420 - παρόλο αυτά στο βόρειο μέρος του νησιού φαίνεται το κάστρο της Μήθυμνας (βλέπε χάρτη 1).(1)

Ο πρώτος όμως που έδωσε πληροφορίες σχετικά με το μεσαιωνικό Μόλιβο είναι ο B ZAMBERTI (XV αιώ.), αναφέροντας στο ΙΙ σονέτο του για το CASTEL MOLINO , κοντά στο καστέλο της Πέτρας. (2)

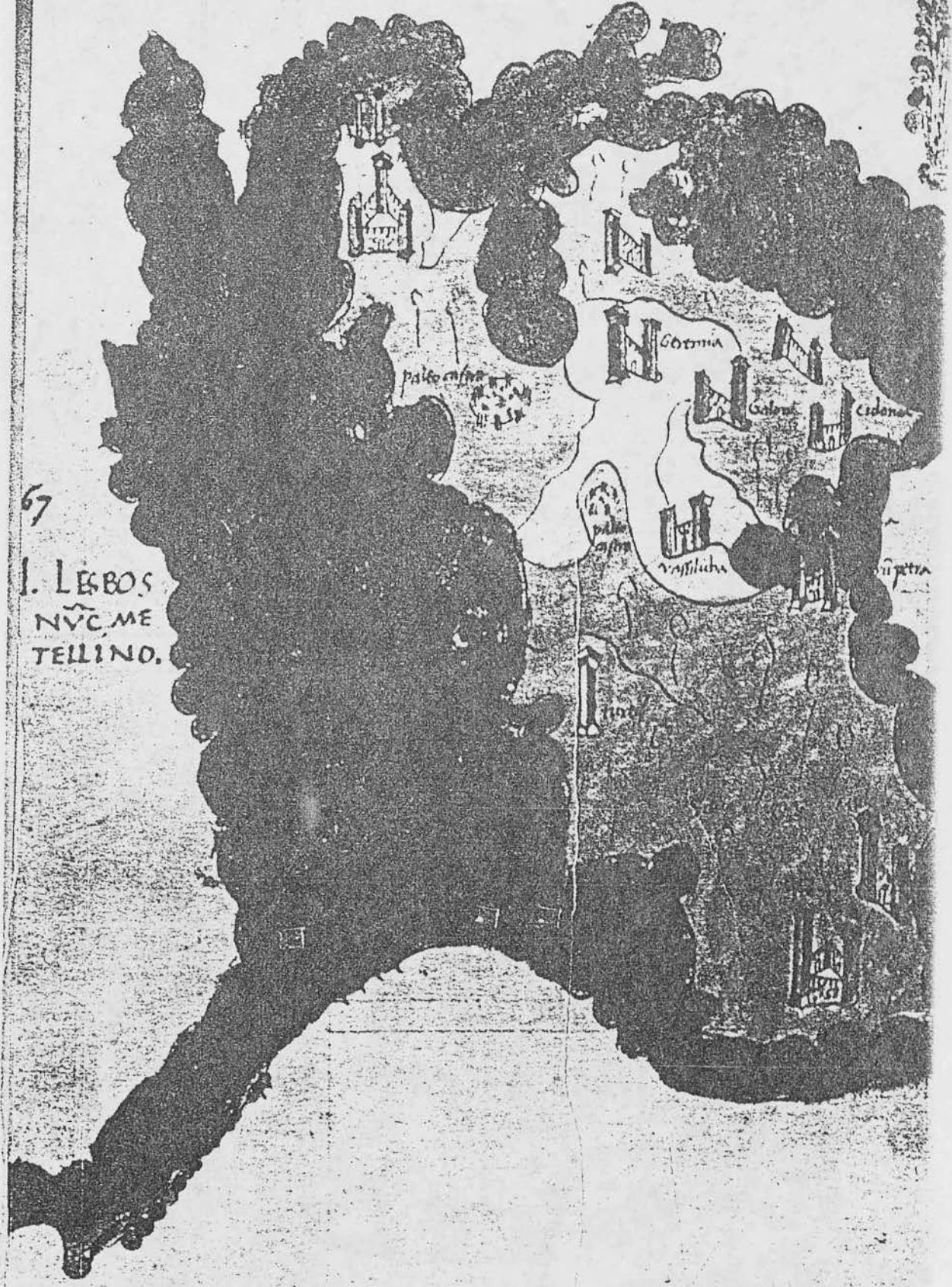
Το σχήμα του νησιού όμως στο χάρτη που είναι μακριά από την πραγματικότητα μακρόστενο. (3) (βλέπε χάρτη 2)

Στις πρώτες δεκαετίες του δέκατου έκτου αιώνα, ο Τούρκος PIRI REIS (1521) φτιάχνει το χάρτη στο οποίο το σχήμα του νησιού πλησιάζει στο γνώριμο. Για πρώτη φορά εμφανίζεται η Μήθυμνα σωστή στο μέγεθος και σχήμα. (βλέπε χάρτη 3) (4)

Στον 4^ο χάρτη του PORCACHI βλέπουμε ότι το σχήμα πάλι αλλάζει. Στην περιγραφή του για το νησί μεταξύ των άλλων γράφει : "...Οι αρχαίοι τοποθετούν την κεφαλή του νησιού στο βορειά, και την ονομάζουν Σιγρί, πάνω από αυτό βάζουν τη Μήθυμνα, ...".

Υπάρχει ένας άλλος χάρτης (βλέπε 5) από το Ιταλικό ISOLARIO φτιαγμένος τα τέλη του ΧΙΙ αιώ. Εδώ εμφανίζεται στη θέση του Μολύβου το TARISTERI. Αναφέρεται δε ότι είναι

-
- Βιβλιογραφία : (1) Μυτιλήνη : "Χάρτες και τοπωνύμια"σελ. 16-19
(2) Στρ. Μολινός: "Κάστρα και Καστρέλια" σελ. 78-79
(3) Μυτιλήνη : "Χάρτες και τοπωνύμια" σελ. 22-23
(4) " " " " σελ. 26-28

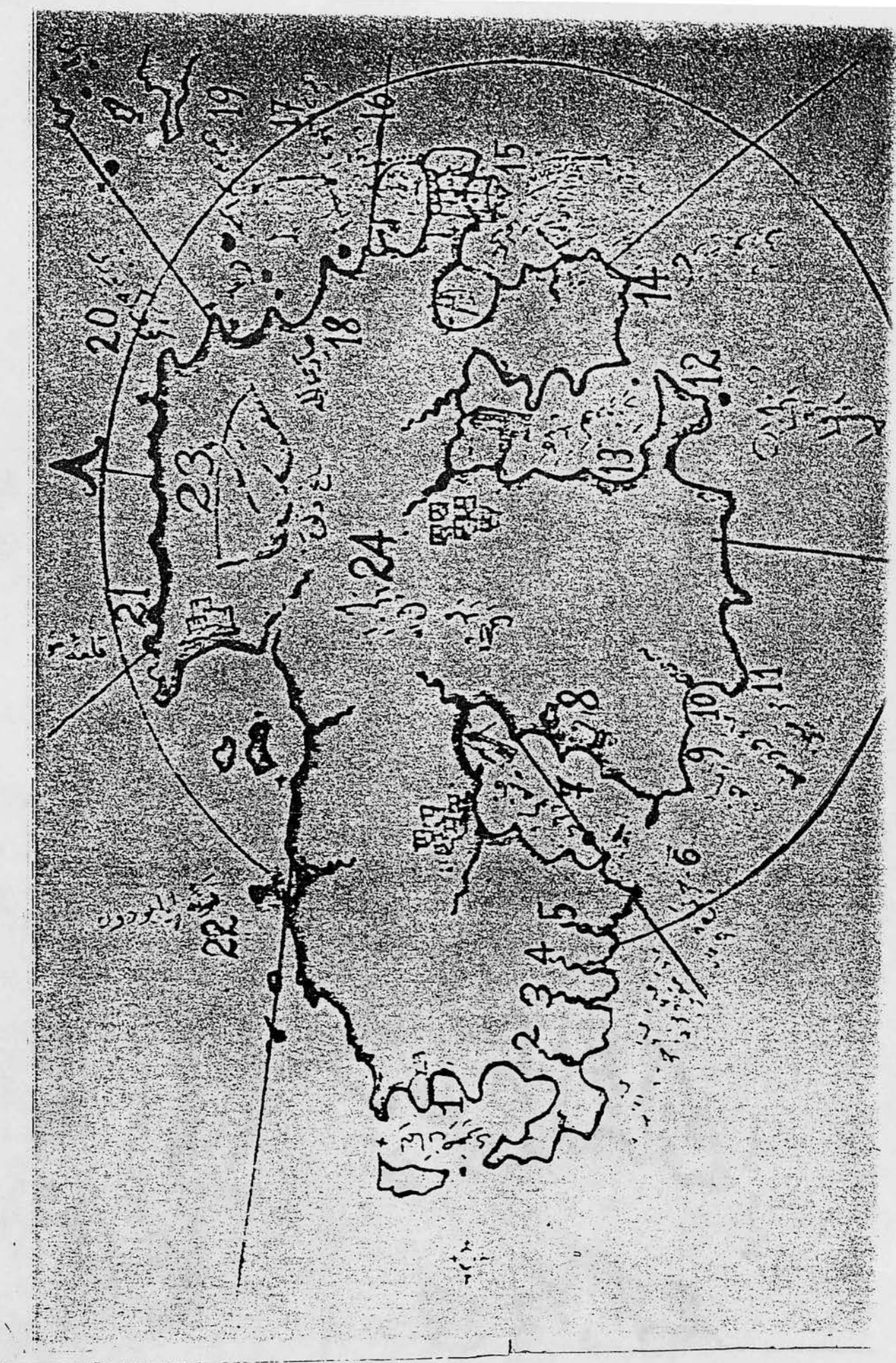
67

I. LESBOS
NVC. ME
TELLINO.

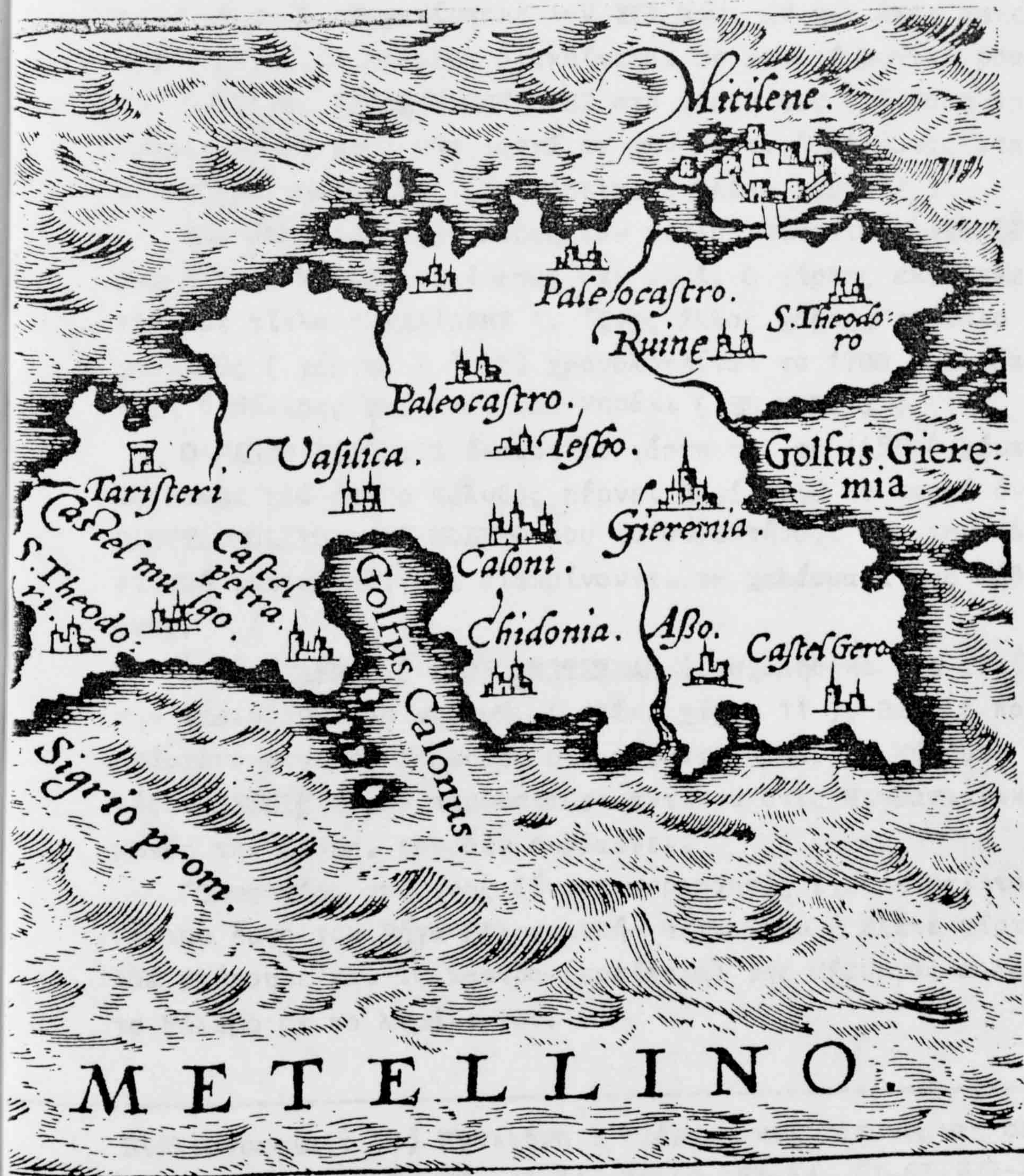

χάρτης 2.

3 карта

VESTA Isola di Metellino è posta nell'Arcipelago, di-
 rimpetto all'Asia, & secondo Strabone nel libro x i i . co-
 mincia à distendersi dirimpetto al promontorio Letto, fino
 à Cana. Vedesi nella description di quest'Isola molta diuer-
 sità fra gli Scrittori antichi, e i moderni, & molta anchora
 fra i moderni stessi: dell'opinioni de' quali io farò elet-
 tion di quella, che sia reputata migliore. Gli antichi pon-
 gono à Tramontana il capo dell'Isola, & lo chiamano Si-

grio . . .

παραφθορά, συνηθισμένη αρρώστεια των τοπωνυμίων, της λέξης Αυγερινός, της πιο ποιοτικής ονομασίας του Μολύβου.

Ένα περίεργο σχήμα του νησιού με πλαγιαστή φορά φαίνεται στον χάρτη 6. Εμφανίστηκε τον XVI αιώ. Αν και έχει αρκετές ανακρίβειες, ο Μόλυβος διακρίνεται σε αρκετά λογική τοποθεσία.

Ο Βέλγος ABRAHAM ORTELIUS στο χάρτη του (έκδοση 1570) τοποθετεί το νησί πλαγιαστά με την περιοχή Μήθυμνας στα αριστερά του νησιού και όχι βόρεια. (βλέπε χάρτη 7)

Μια άλλη περίεργη μορφή του νησιού συναντάμε στο 8^ο χάρτη όπου ο Μόλυβος φαίνεται σαν νησί. Ο χάρτης εκδόθηκε το 1598 με τίτλο " METILEME ". Ένας άλλος χάρτης το ίδιο συγγενικός (χάρτης 9) (1) χρονολογείται το 1700 μ.Χ. όπου πάλι ο Μόλυβος φαίνεται σαν νησάκι (EL MOLVIO).

Ο MARCO BOSCHINI έκδοσε το χάρτη του το 1658 (χάρτη 10). Βλέπουμε εδώ ότι ο Μόλυβος πέρνει σιγά-σιγά το σωστό όνομα. CASTEL MOLIVO αντί MOLVIO που το συναντήσαμε και την ίδια στιγμή κάπου μεσόγεια διακρίνονται τα χαλάσματα της Μήθυμνας.

Ο ΟΛ. DAPPER (1703 AMSTERDAM) ασχολήθηκε και αυτός με την περιγραφή του νησιού. (βλέπε χάρτη 11). Παρόλο που δεν υπάρχουν μεγάλες διαφορές στα ονόματα, δηλ. τη Μήθυμνα ονομάζει ΜΕΤΗΙΜΝΙ την παρουσιάζει αντίκρυ στις Μικρασιατικές ακτές της Κάνης, που δεν συμβαίνει.

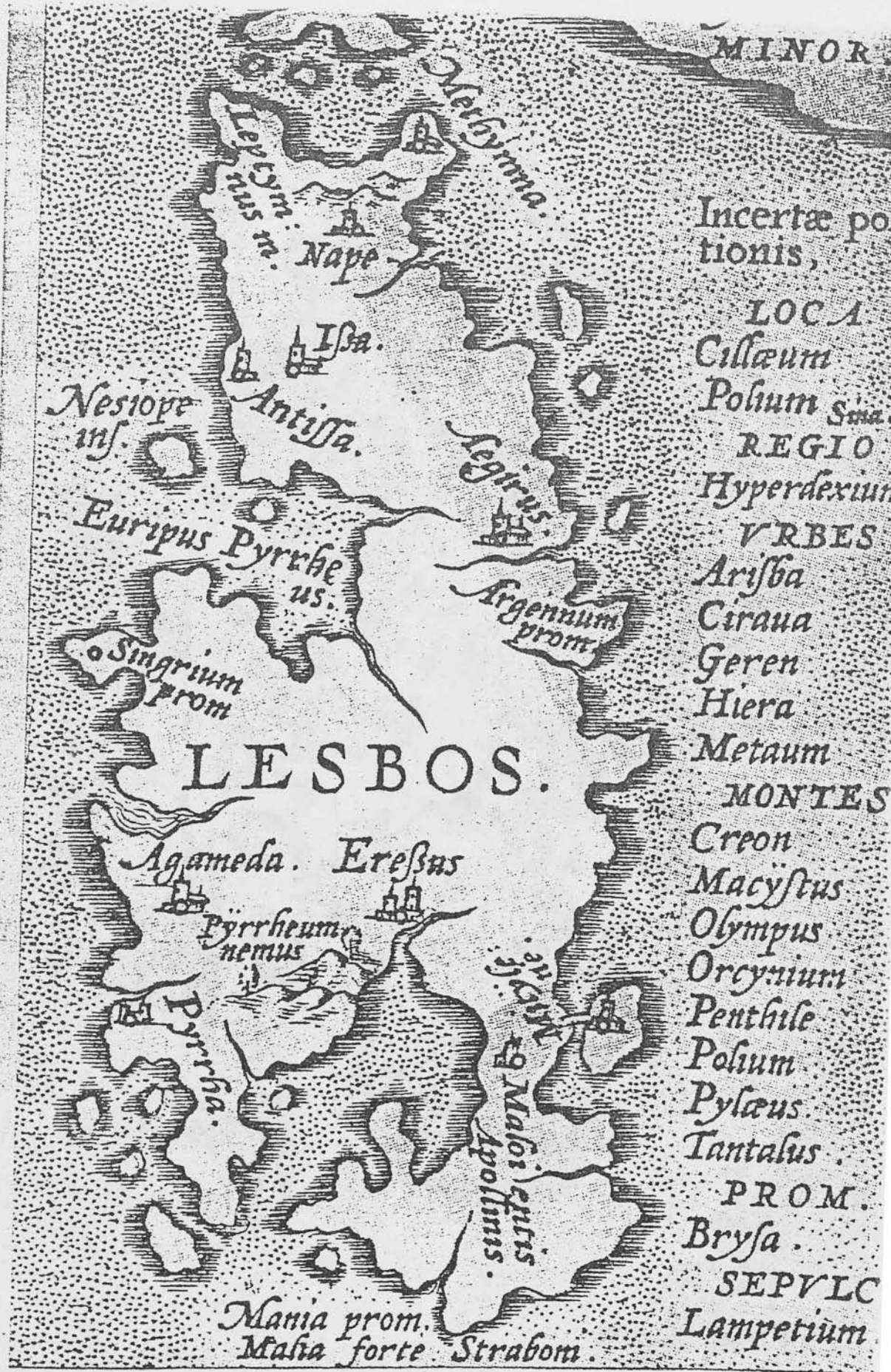
Όμως πέρα από τους ξένους περιηγητές έχουμε και το περήφιο έργο του Ρήγα Βελεστινλή- Θέτταλλου (βλέπε χάρτη 12). Εδώ βλέπουμε και το κάστρο (ερείπια) της Μήθυμνας αλλά και το Μόλυβο με το λιμάνι του.

Βιβλιογραφία : (1) Μυτιλήνη : "Χάρτες και τοπωνύμια" σελ. 30-33, 35-37, 43-44, 48-50, 53-54, 61-63, 70-71.

Dans les derniers siècles, elle a produit deux frères, Caradin & Ariadene Barberouffe, qui ont été deux corsaires Turcs fameux par leurs pirateries, & qui s'étant rendus redoutables sur la mer Méditerranée devinrent enfin Rois d'Algers...

χαρτα 7

χαρτης 10

Ο COUFFIER γάλλος αριστοκράτης στο βιβλίο του "VOYAGE PITT-ORESCUE DE LA GRECE" (έκδοση 1782) είναι από τους λίγους που έχει σωστά τα γεωγραφικά σημεία, χωριά, βουνά και ακρωτήρια και το σωστό σχήμα της Λέσβου.

Στο χάρτη φαίνεται το κεφαλοχώρι ο Μόλιβο (MOLIVO) και το παραδοσιακό αλλά ακόμη ασυνήθιστο για εκείνη την εποχή Μήθυμνα. Εδώ επιβεβαιώνεται και η ταύτιση του Μολύβου και της Μήθυμνας. (χάρτης 13) (1)

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο χάρτης της Λέσβου από τον BORDONE (1528) όπου πάλι φαίνεται ο Μόλιβος σαν νησί και το σχήμα της Λέσβου μακρόστενο. (χάρτης 14) (2)

-
- Βιβλιογραφία : (1) Μυτιλήνη "Χάρτες και τοπωνύμια" σελ. 90-93
(2) Παρασκευαΐδη "Οι περιηγητές στη Λέσβο" σελ. 192-193

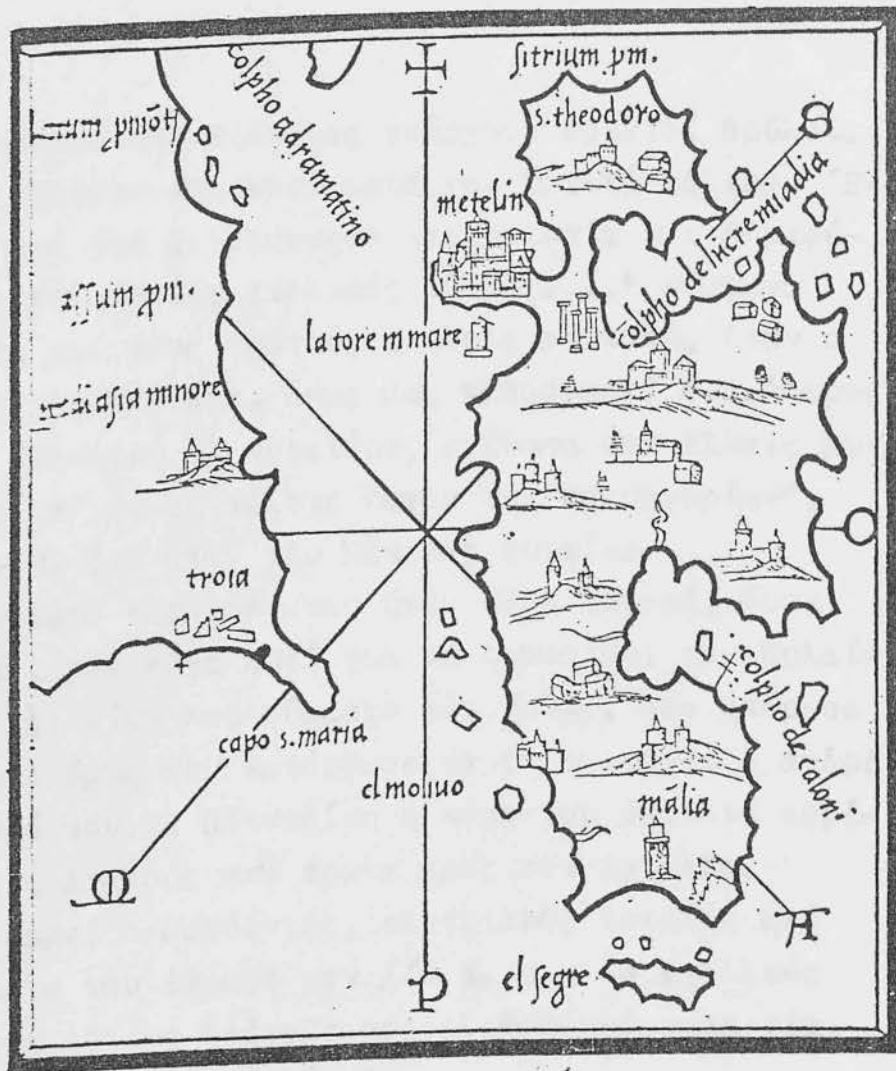
CARTE
DE L'ILE DE
METELIN autrefois **LESBOS**
 ET DE
GOLFE D'ADRAMYTTI
*Levés sur les lieux et corrigés sur
 observations astronomiques.*

Librairie de France.

карта 13

καὶ ἡ Δῆμος, 80 μίλια ἀπ' τὸ τέταρτο τοῦ Μαΐστρου πρὸς Πουνέντε, ἀπ' τῆς 170 ἀπ' τὸ τέταρτο τῆς Τραμουντάνας πρὸς Γραιγο, καὶ ἔχει πολλὰ φρούρια καὶ καλύτερο ἢ Μυτιλήνη, πού ὑπῆρξε θαυμάσια πόλις καὶ κατεστράφη πολλὰ πρὸς ἀπὸ σεισμούς καὶ σκοτώθηκαν πολλοί...

Σήμερα πρὸς Ὀστρια τῆς Μυτιλήνης ὑπάρχουν μερικὲς κολόνες πού στέ-

Χάρτης Λέσβου τοῦ Bordone (1528)

ΧΑΡΤΗΣ 14

καὶ τῆς βάσης τους καὶ ἄλλες ἀπὸ πολλὰ κτίρια γκρεμισμένα καὶ στοῆς πολὺ ἀποκατεστημένες σὲ ἐρείπια δείχνουν τὴν μεγαλοπρέπειά τους στὴν Ὀστρια ἐν ἑνὶ πρὸς πού λέγεται Κυδωνία (Gedono) (;). Καὶ ὁ πρῶτος εἶναι Gera, Καλλωνῆς (Γέρας, Καλλονῆς - Βασιλικῶν), φρούριο Πέτρας, Μολύβου καὶ Ἀγίου Θεοδώρου μετὰ ἕνα πύργο· περίπου στὸ μέσον τοῦ

Θ Ρ Υ Λ Ο Ι

Σχετικά με το κάστρο της Μήθυμνας υπάρχουν αρκετοί θρύλοι. Οι πρώτοι Έλληνες έφθασαν στο νησί μετά τον Τρωικά πόλεμο. Ήταν αιολικές φυλές από την Πελοπόννησο και Βοιωτία και δημιούργησαν "τας λαμπράς και ωραίας Αιολικάς πόλεις...." σύμφωνα με το Δουκάκη. Ένας από τους πρώτους Αιολείς οικιστές ήταν ο Μακάρ που είχε κόρη την Μήθυμνα, όπως μας πληροφορεί ο Διόδωρος και ο Σικελιώτης : "Μακαρεί δε θυγατέρες εγένοντο συν άλλαις Μυτιλήνη και μήθυμνα, αφ' ὧν αἱ πόλεις ἔσχον την προσηγορίαν". Άλλοι μας πληροφορούν ότι ήταν του Μάκαρος γυναίκα.

Το πελασγικό φρούριο της Μήθυμνας ήταν τόσο ισχυρό, ώστε ακόμη και ο Αχιλλέας, που πήγε εκεί για να τιμωρίσει τον Πυλαίο, αρχηγό των πελάσγων Δεσβίων και σύμμαχο των Τρώων, δεν μπόρεσε να το κυριεύσει. Ότι όμως δεν κατόρθωσε να το επιτύχει η ανδρεία, το κατάφερε η ομορφιά του. Η Πεισιδίκη η κόρη του βασιλιά παρέδωσε τη Μήθυμνα στους Αχαιούς από έρωτα προς τον Αχιλλέα. Αλλά όπως μας πληροφορεί ο Παρθένιος, ελεγειακός ποιητής από τη μικρασιατική Νίκαια που έγραψε τον Α.π.Χ. αι. "ο Αχιλλεύς μετά την κατάληψη της πόλεως διέταξε και ελιθοβόλησαν τη νέα, ενώ προτύτερα της είχε υποσχεθεί γάμο!"

Αλλά υπήρχαν για τη Μήθυμνα και άλλοι θρύλοι. Λένε ότι τότε που οι Αιολείς εποίκιζαν τη Λέσβο, μιά κοπέλα, η κόρη του Σμινθέα κατά τη διάρκεια του ταξιδιού αγάπησε τον Έναλο, έναν επιφανή νέο συνταξιδιώτη. Όταν έγινε φοβερή τρικυμία κι έπρεπε

-
- Βιβλιογραφία : Παραδείσης "Φρούρια της Ελλάδας" (τόμος Γ)
σελ. 179-180
Παραδείσης "Φρούρια της Ελλάδας" (τόμος Γ)
σελ. 180-181

κατά το χρησμό σε τέτοιες περιπτώσεις, ένα παρθενικό κορίτσι να ρίξουν στη θάλασσα κι ο κλήρος έπεσε στην κοπέλα. Έτσι έρριξαν στα κύματα σαν εξιλαστήριο θύμα στον Ποσειδώνα το κορίτσι. Ο Έναλος όμως που δεν μπόρεσε να σώσει την κοπέλα έπεσε και αυτός στα κύματα. Το ζευγάρι λυπήθηκε ο Θεός των κυμάτων και τους έσωσε, έτσι στα βάθη της θάλασσας "εκείνη διέτριβε παρά τοις νηηΐσι, εκείνος δε έβοσκε ίππους του Ποσειδώνος".

Η Μήθυμνα κατά τον Ε'π.Χ. αιώνα παρουσιάζει μεγάλη έκλυση στα ήθη και η πόλη ήταν γεμάτη εταίρες, αλλά και οι κοπέλες των αστών είχαν εντελώς ελεύθερα ήθη, μαστροποί πολλοί κυκλοφορούσαν, και οι Μηθυμναίοι ήταν πάρα πολύ φιλήδονοι (άντρες και γυναίκες) και γενικά τίποτε δεν μπορούσε να τους χαλιναγωγήσει. Μάλιστα ο Θεόπομπος (μιλώντας για τους Μηθυμναίους άνδρες, ανάμεσα στους οποίους υπήρχαν πλήθη προαγωγών, εκμαυλιστών, μαστροπών και άλλων ατόμων φοβερά διεφθαρμένων) λέει ότι αυτοί δεν έκαναν τίποτε άλλο από το να πίνουν όλη μέρα ξαπλωμένοι. Ο Κλεομένης -τύρρανος της πόλης- έπιασε τις κυριότερες ή τις πιο σπουδαίες μαστροπούς, που ήταν συνηθισμένες να εκμυαλίζουν γυναίκες ανύπαντρες ή παντρεμένες, τις έβαλε μέσα σε σακιά και τις πέταξε στη θάλασσα. Δεν ξέρουμε όμως αν αυτό είναι θρύλος γιατί οι δικτάτορες τα συνηθίζουν κάτι τέτοια.

Ένας άλλος μύθος το οποίο όμως χαρακτηρίζαν σαν ιστορικό γεγονός είναι η προσάρμοση της Αρίσβης στη Μήθυμνα. Λέγεται ότι μερικοί από την Αρίσβη επισκέφθηκαν την Μήθυμνα για να

Βιβλιογραφία : Παραδείσης "Φρούρια της Ελλάδας (τόμος Γ)
σελ. 181-182

διασκεδάσουν, φεύγοντας παρέσυραν μαζί τους και μερικά κορίτσια της πόλης. Το γεγονός χαρακτηρίστηκε μεγάλη προσβολή για τους Μηθυμναίους. Εξεστράτευσαν λοιπόν εναντίον της Αρβίβης την κυρίευσαν, κατέστρεψαν την πόλη κι εξανδραπόδισαν σα δούλους τους κατοίκους, ενώ ήταν σχεδόν συμπολίτες.

Βιβλιογραφία : Παραδείσης "Φρούρια της Ελλάδας" (τόμος Γ)
σελ. 182

Λ Ε Σ Β Ι Α Κ Ε Σ

Π Ο Λ Ε Ι Σ

Στον Όμηρο αλλά και από άλλες πηγές και μύθους η Λέσβος ήταν μια ενιαία επικράτεια κάτω από ένα βασιλιά. Έτσι η Λέσβος χαρακτηριζόταν σαν "άπολις" σε αντίθεση με το "ωκίσθη κατά πόλεις", είναι φανερό ότι σημαίνει ότι το νησί δεν ήταν χωρισμένο σε πολιτικές επικράτειες, δηλαδή επικρατούσε ηρεμία στις πόλεις μεταξύ τους μέχρι τον τρωικό πόλεμο (1193π.Χ-1184π.Χ). Πιστεύεται ότι κατά τους τελευταίους αιώνες της 2ης χιλιετηρίδας π.Χ ιδρύθηκαν οι λεσβειακές πόλεις.

Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο, 5 ήταν οι πόλεις της Λέσβου, για την Αρίσβη δέχεται ότι υπήρχε αλλά την κυρίευσαν οι Μηθυμναίοι.

Τα όρια των Λεσβιακών πόλεων προσπαθήσε να καθορίσει ο R. KOLDEWEY με βάση τις εδαφικές προϋποθέσεις και τα αρχαιολογικά ιστορικά και φιλολογικά δεδομένα που υπάρχουν. Τα όρια των Λεσβ. πόλεων στην πρώιμη ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗ ΕΠΟΧΗ, πριν την προσάρτηση της Αντισσαίας στη Μήθυμνα το 167π.Χ αυτά προσπάθησε να καθορίσει.

Στο σχέδιο 17 φαίνονται τα σύνορα των πόλεων. Σημαντική βοήθεια στον καθορισμό έδωσε η διαπίστωση ότι στη σημερινή εκκλησιαστική διαίρεση του νησιού και συγκεκριμένα, ότι η δικαιοδοσία της Μητρόπολης της Μηθύμνης έχει ακριβώς την ίδια έκταση της αρχαίας Μηθυμναίας όπως διαμορφώθηκε το 167π.Χ και διατηρήθηκε.

Βιβλιογραφία : Κόντης "Λέσβος και η Μικρασιατική της περιοχή"
σελ. 125-128

Έτσι με βάση τα μητροπολιτικά όρια μπορούν να καθοριστούν τα παλιά όρια, μεταξύ Ερεσού και της Αντίσσης και να διορθωθεί η οριοθετική γραμμή ανάμεσα σε Μηθυμναία και Μυτιληναία. Με τη βοήθεια κάποιων συνοριακών ορίων καθορίστηκε και η μεθοριακή γραμμή ανάμεσα στις δύο επικράτειες.

Βιβλιογραφία : Κοντης "Λέσβος και η μικρασιατική της περιοχή"
σελ. 125-128

Κ Α Θ Ο Ρ Ι Σ Μ Ο Σ Τ Η Σ Π Ε Ρ Ι Ο Χ Η Σ Τ Η Σ
Μ Η Θ Υ Μ Ν Α Ι Α Σ

Η ταύτιση της αρχαίας Μηθύμνης με το μεσαιωνικό και νεώτερο Μόλιβο βασίστηκε στα γεωγραφικά δεδομένα των πηγών και επιβεβαιώθηκε από τις επιγραφές που βρίσκονται κάθε τόσο. Σήμερα η κωμόπολη έχει ξαναπάρει το αρχαίο της όνομα ενώ το μεσαιωνικό τείνει να πέσει σε αχρηστία.

Από τις τρεις μορφές, που πήρε διαδοχικά η Μηθυμναία, ευκολότερα καθορίζεται η τρίτη, δηλαδή η μετά την προσάρτηση της Αντισσαίας το 167π.Χ. Τότε συνόρευε δυτικά με την Ερεσία κι ενώ τα σύνορα ανάμεσα Ερέσου και Αντίσσης δεν φυλάγονταν με ιδιαίτερη φροντίδα -οι δύο πόλεις είχαν σχέσεις φιλικές- η Έρεσος μόλις γειτόνεψε με τη Μηθύμνα, έχτισε μια σειρά από οχυρά παρατηρητήρια πλάι στη γραμμή των συνόρων, που τα λείψανά τους μας δείχνουν σήμερα τη γραμμή αυτή.

Τα σύνορά αυτά, που πρωτύτερα χώριζαν την Έρεσο από την Άντισσα, άρχιζαν από το Παλαιόκαστρο, λίγο βορειότερα από το Σίγρι, προχωρούσαν ανατολικά, αφήνοντας την κορυφή του Ορδύμνου -το σημερινό ψηλό Μοναστήρι- στην Ερεσία, κατέβαιναν νότια από τα Τελώνια -σημερινή Άντισσα- και από κει, ακολουθώντας πορεία νοτιοανατολική προς τον κόλπο της Καλλονής, σταματούσαν στην Αποθήκα, λίγο μετά στην είσοδο του κόλπου. Εκεί χτίστηκε ο τελευταίος πύργος πλάι στα σύνορα.

Βιβλιογραφία : Κοντης "Η Λέσβος και η μικρασιατική της περιοχή"
σελ. 261-263

Από τα νότια η Μηθυμναία συνορεύει με τη Μυτιληναία και την Πυρραία. Εκεί όπως σημειώσαμε, βοηθεί τον καθορισμό της συνοριακής γραμμής η πληροφορία του Στράβωνος, ότι το στενότερο μέρος του νησιού είναι "κατά κώμην της Μηθυμναίας, καλούμενην Αίγειρον". Το στενότερο μέρος (1170χλμ) βρίσκεται ανάμεσα στο μυχό του κόλπου της Καλλονής και στο μυχό του Όρμου του Μακρού Γιαλού, στην ανατολική παραλία του νησιού. Εκεί στη θέση που έχει μάλιστα το όνομα Καβακλί (καβακλί=αίγειρος) τοποθέτησαν οι μελετητές την Αίγειρο.

Όμως ο φιλολογικός σύμβουλος του R. KOLDEWEY, ο H.G LOLLING, μη όντας ικανοποιημένος από τα συνηθισμένα οικιστικά λείψανα κώμης που υπήρχαν εκεί, προτίμησε τα εμφαντικότερα λείψανα της Σκάλας των Μιστεγνών, που όπως είδαμε είναι τυπικά απομεινάρια επινείου και όχι κώμης του νησιού.

Η αυθαίρετη αυτή μετάθεση της Αιγείρου είχε αναγκαίο επακόλουθο και το κατέβασμα των συνόρων της Μηθυμναίας, που όπως δήποτε πρέπει να ήταν νοτιότερα από την Αίγειρα.

Και στην περίπτωση αυτή το λανθασμένο αποτέλεσμα, που βγήκε από τη^ν συμμόρφωση στη ρητή αρχαία μαρτυρία, προδίδεται από τα στοιχεία της αρχαίας πολιτικής διαίρεσης του νησιού που διατηρούνται στη σύγχρονη εκκλησιαστική διαίρεση, γιατί τα όρια της δικαιοδοσίας των δύο μητροπόλεων βρίσκονται βορειότερα από τα Μιστεγνά. Η δικαιοδοσία του Μητροπολίτη της Μηθύμνης αρχίζει με την αρχή περίπου του Όρμου του Μακρού Γιαλού, όπου πρέπει να άρχιζαν και τα σύνορα Μηθυμναίας-Μυτιληναίας, που από τα δυτικά συνεχίζονταν από τα σύνορα Μηθυμναίας-Πυρραίας.

Η διαφορά ανάμεσα στη δεύτερη και στην τρίτη μορφή είναι αυτονόητη: η επικράτεια της Μηθυμναίας περιοριζόταν ως το 167π.Χ στη συνοριακή γραμμή της Αντισσαίας, που διαπιστώνεται και πάλι

Βιβλιογραφία : Κοντης "Δέσπος και η μικρασιατική της περιοχή"
σελ. 261-263

από τα οχυρά που υπάρχουν και από τις δύο πλευρές. Οι όχι φιλικές σχέσεις των δύο πόλεων τις υποχρέωσαν να χτίσουν και οι δύο τέτοια οχυρά πλάι στα σύνορά τους, που η τεχνική με την οποία κατασκευάστηκαν--λέσβια οικοδομή επιμελημένη ή όχι-- μαρτυρεί την παλαιότερη από τα εισδόμα ερεσιακά κατασκευή τους.

Η συνοριακή γραμμή, φυσικά οχυρή είναι η ίδια περίπου μ' εκείνη που χωρίζει σήμερα τις ορεινές περιφέρειες Σκουταρίου-Φιλίας και, νοτιότερα, Καλλονής-Παρακοίλων. Αρχίζει στη βόρεια παραλία ανατολικά από την Τσιχράντα και καταλήγει από τα νότια στα ανατολικά του υψώματος της Ξεροκαστρινής, που στενόμακρο όπως είναι, φτάνει σε μικρή απόσταση από την παραλία του κόλπου της Καλλονής.

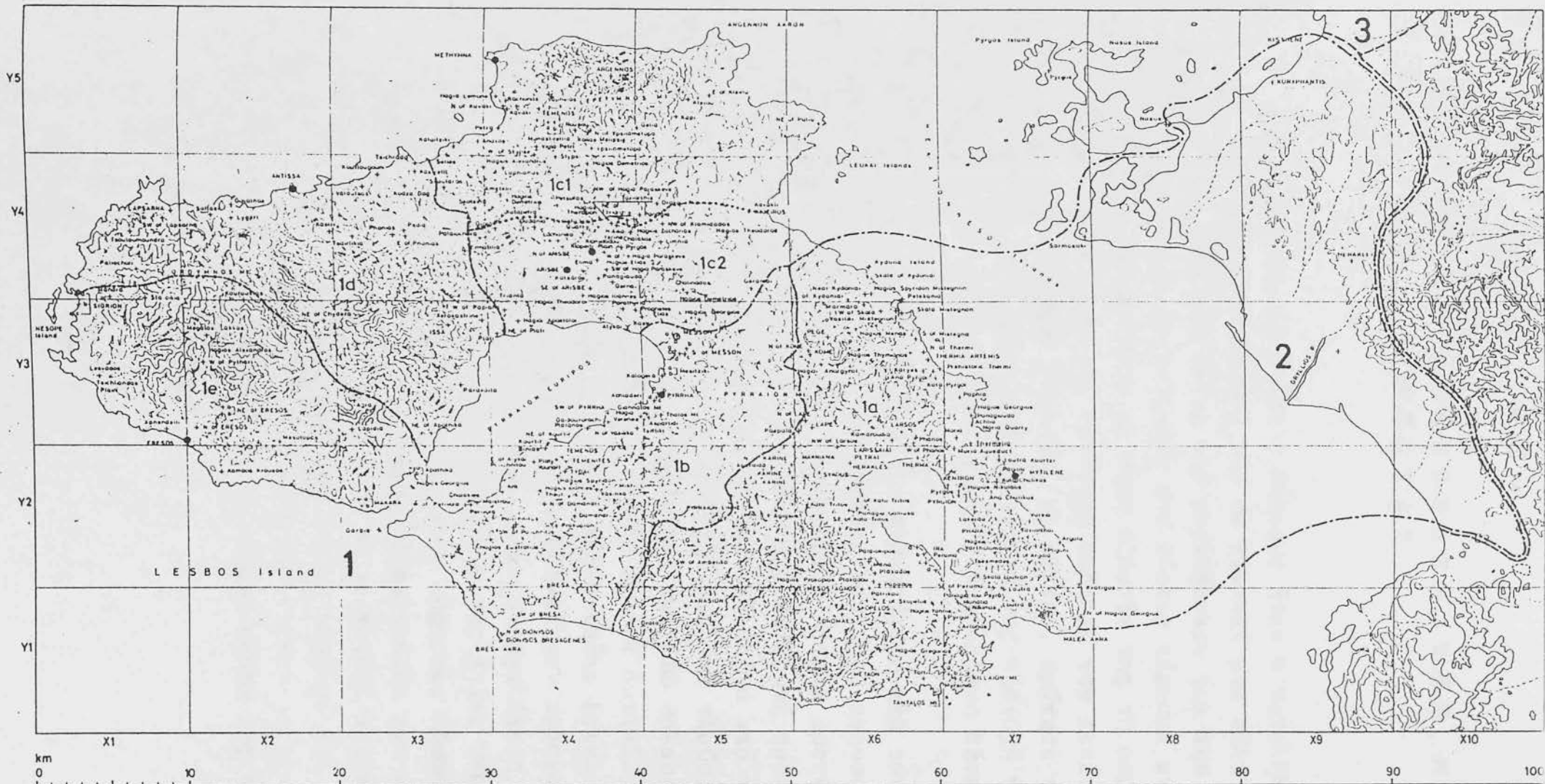
Τα σύνορα της αρχικής επικράτειας της Αρίσβης σημειώθηκαν στο σχέδιο 17 υποθετικά και με βάση την παρατήρηση ότι οι πόλεις του νησιού, που φαίνεται ότι διατήρησαν τα αρχικά τους όρια ως το τέλος κατείχαν περιοχές χωρισμένες από φυσικά όρια και παρουσίαζαν κάποια γεωγραφική αυτοτέλεια. Αυτό πρέπει να οφείλεται μάλλον στους όρους κάτω από τους οποίους διαμορφώθηκαν στην αρχή οι επικράτειες των λεσβιακών πόλεων από γένη συγγενή που για σημαντικό χρονικό διάστημα διατήρησαν φιλικές σχέσεις μεταξύ τους. Έτσι η κάθε μία απλώθηκε στην περιοχή που γεωγραφικά της πήγαινε.

Με τη λογική αυτή στο σχέδιο 17 δίνεται στην αρχική Μηθυμναία ολόκληρη η περιοχή που δεσπόζεται από το Δεπέτυμνο -η στένη μυθολογική συσχέτιση του όρους με την προσωποποίηση της πόλης δεν είναι χωρίς σημασία- κι αφήνονται στην Αρίσβη οι πεδινές ή λοφώδεις περιφέρειες της Καλλονής και της Αγίας Παρασκευής με το φυσικό ορεινό περιθώριό τους, αυτές που η εξαιρετική γονιμότητά τους έγινε αιτία να σβήσει νωρίς η Αρίσβη από το χάρτη των πόλεων του νησιού.

Βιβλιογραφία : Κοντης "Λέσβος και η μικρασιατική της περιοχή"
σελ. 261-263

LESBOS - GEOMETRIC PERIOD (c. 1000 - c. 750 B.C.)
SITES

- EXISTENCE CERTAIN, LOCATION KNOWN
- ✦ EXISTENCE CERTAIN, LOCATION APPROXIMATE
- EXISTENCE POSSIBLE, LOCATION KNOWN
- ◊ EXISTENCE POSSIBLE, LOCATION APPROXIMATE

- CITY-STATES:
- 1a MYTILENA
  - 1b PYRRHA
  - 1c1 METHYMNA
  - 1c2 ARISBE
  - 1d ANTISSA
  - 1e ERESOS

- 1 LESBOS ISLAND
2 MYTILENAION AIGIALOS
(FROM 800 BC TO 4TH CENT.
A.D BELONGS TO MYTILENA)
3 AREA OF COASTAL CITIES
(FROM c 700 TO 427 BC
BELONGS TO MYTILENA)
Arisbe constituted a city-state
only from 1050 to c.700 BC

- NATURAL BOUNDARIES:
--- OF REGIONS STUDIED
POLITICAL BOUNDARIES
OF CITY-STATES:
--- MOST PROBABLE
..... LESS PROBABLE

- ABC ANCIENT NAMES
- abc MODERN NAMES
- ? NAME DOUBTFUL
- + SITES OF OTHER PERIODS
- SWAMPS, MARSHES

Based on archaeological data by J. D. Kondis; R. Koldewey, Lesbos (1890) pt. 30, A.C.E. Toposurveys 1972; and maps 1:50,000 of the Hellenic Army Geographical Service.

Η Γ Ε Ω Γ Ρ Α Φ Ι Κ Η Δ Ι Α Ρ Θ Ρ Ω Σ Η Τ Η Σ Μ Η Θ Υ -
Μ Ν Α Ι Α Σ

Η χερσόνησος που κατέλαβε η Μήθυμνα ήταν ο καταλήλότερος τόπος στη βορειανατολική Λέσβο, για να χτιστεί μια πόλη που θα ικανοποιούσε τους ειδικούς όρους που απαιτήθηκαν για την άμυνα των Λεσβιακών πόλεων, θα κυριαρχούσε στο βόρειο πέρασμα ανάμεσα Λέσβου και Μικρασίας και θα είχε στην εξουσία της τη μεριά αυτή της Λέσβου, και μάλιστα την ευρύτερη περιοχή του Λεπέτυμνου. Ο μεσαιωνικός και νεώτερος Μόλιβος, ως κάστρο, κράτησε τη σημασία που είχε για το νησί και για την αιγιακή της περιοχή η οχυρωμένη αρχαία Μήθυμνα κι αυτό δείχνει γιατί χτίστηκε στη θέση αυτή η πόλη.

Η αρχαία Μηθυμναία κατέχεται η περισσότερη από τον ορεινό όγκο του Λεπέτυμνου και τις παραφυάδες του, που αφήνουν κοιλάδες μονάχα ανάμεσά τους και σχηματίζουν κάποια οροπέδια. Η αρχική Μηθυμναία προφυλαγμένη η ίδια από τα βουνά που τη χωρίζουν από την Αντισσαία, δέσποζε πραγματικά επάνω από την πεδινή στην περισσότερη έκτασή της Αρισβαία, με την πλούσια και αφθονη γη, τα νερά της και το πλεονέκτημα των δύο θαλασσών, της ανατολικής και του κόλπου της Καλλονής από τα δυτικά.

Το μέρος αυτό του νησιού, που με βίαιο τρόπο έγινε πρώιμα το νότιο τμήμα της Μηθυμναίας, περιλαμβάνει τον προσχωματικό κάμπο της Καλλονής, που και σήμερα είναι η μεγαλύτερη και πλουσιότερη πεδιάδα της Λέσβου. Η περιφέρεια της Αγίας Παρασκευής με τις μικρότερες πεδιάδες της και τους εύφορους λόφους της, που τους έχει αξιοποιήσει στο έπακρο η φιλοπονία των κατοίκων της, είναι σήμερα ισάξια περίπου με το γειτονικό της κάμπο. Η αρχική περιοχή της Αρίσβης παίρνει εκείνη κυρίως, και τα νερά

Βιβλιογραφία : Κούτης "Λέσβος και η μικρασιατική της περιοχή"
σελ. 264-265

που κατεβαίνουν από τον ορεινό όγκο του Λεπέτυμνου με τους ποταμούς που τη διασχίζουν.

Η επικράτεια της Μήθυμνας στην κλασσική της έκταση ήταν 391 τ.χλμ. περίπου (έναντι των 465τ.χλμ. περίπου της Μυτιληναίας). Από αυτά 231τ.χλμ. περίπου ήταν της αρχικής Μηθυμναίας και 160 τ.χλμ. της πρώην Αρισβαίας. Το μήκος των χερσαίων συνόρων της κλασσικής Μηθυμναίας είναι 26χλμ. και το μήκος των ακτών της 72 χλμ. περίπου.

Κολπώσεις αξιόλογες στην ακτή της Μηθυμναίας σχηματίζονται στην Πέτρα από τη δυτική παραλία, στον Παλιό από την ανατολική και στο Μακρύ Γιαλό. Οι δύο τελευταίες κολπώσεις είναι μεγάλες αλλά πολύ ανοιχτές. Γι' αυτό μονάχα οι μικρότερες κολπώσεις που σχηματίζονται μέσα τους είναι κατάλληλες για επίνεια. Τέτοιες μικρές κολπώσεις σχηματίζονται και αλλού. Στη Μήθυμνα η μορφή της χερσονήσου ευκολύνει την κατασκευή λιμανιού και την διευθέτηση δόμων.

Λίγο δυτικότερα από τη Μήθυμνα, στην Εφταλού, η απόσταση από την παραλία του νησιού ως την μικρασιατική παραλία είναι 6,3/4 μίλια.

Η στενή γειτνίαση της Μηθύμνης με τη νότια παραλία της Τρωϊκής χερσονήσου επέτρεψε και στη δεύτερη Λεσβιακή πόλη να δράσει εκεί στην πρώιμη Αρχαϊκή Εποχή, πριν μονοπωλήσει η Μυτιλήνη τη Λεσβιακή δραστηριότητα στην Τρωάδα. Έτσι η περιοχή της Μηθύμνης δέθηκε στενά με τους μύθους της απέναντι παραλιακής περιοχής. Στη νεώτερη εποχή στενή ήταν η σχέση της Μηθύμνης με τη νότια Τρωάδα και με τις πόλεις του Αδραμύττηνου Κόλπου.

Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Α

α. Εποχή του χαλκού (2800-1100π.Χ)

Αν και η αρχαιολογική έρευνα αποκάλυψε ότι η Μήθυμνα θα μπορούσε να είχε κατοικηθεί από την όψιμη τουλάχιστον νεολιθική περίοδο, μέσα σ' ένα προϊστορικό κόσμο η πόλη έχει να επιδείξει πολιτισμό κατά την εποχή του χαλκού.

β. Γεωμετρική περίοδος (1100-750π.Χ)

Η άφιξη των Διολέων, φαίνεται ότι πραγματοποιήθηκε τους τελευταίους αιώνες της δεύτερης χιλιετηρίδας. Οι νέοι επικιστές του νησιού (πρώτοι ήταν οι Πελάσγοι) αναμίχθηκαν με τους προϊστορικούς κατοίκους της Λέσβου. Στην καινούργια γενιά που βγήκε από από τη συγχώνευση των δύο πληθυσμών, οι Διολείς έδωσαν τη γλώσσα και το χαρακτήρα του πολιτισμού τους· οι παλιοί πάλι κάτοικοι τους κληροδότησαν την προαιώνια λαϊκή παράδοση, τα ήθη και τα έθιμά τους· Έτσι στην κεραμική, από την γεωμετρική ως την κλασική περίοδο και αργότερα ακόμη, όπως μαρτυρούν τα ευρήματα από τις διάφορες αρχαιολογικές ανασκαφές, εξακολουθεί να χρησιμοποιείται η τεχνική των γκριζόχρωμων λεσβιακών αγγείων BUCCHERO που μας είναι ήδη γνωστά από την προϊστορική εποχή.

Τα αρχαιολογικά δεδομένα δεν επιτρέπουν την ακριβή χρονολόγηση της Μήθυμνας. Από μυθολογικά όμως και ιστορικά στοιχεία εξάγεται το συμπέρασμα ότι, όπως όλες οι ιστορικές πόλεις της Λέσβου, η Μήθυμνα πρέπει να ιδρύθηκε γύρω στο τέλος της εποχής του χαλκού και την αρχή της γεωμετρικής περιόδου, μετά την άφιξη των Διολέων στο νησί.

Σύμφωνα με το συγγραφέα του ψευδοηροδοτείου "Βίο του Ομήρου" που τοποθετεί χρονολογικά τον Τρωϊκό πόλεμο, στο 1270π.Χ, η Λέ-

---

Βιβλιογραφία : Κότσαλη - Παπαδημητρίου Κ. "ΜΗΘΥΜΝΑ"

σελ. 19

σβο "ωκίσθη κατά πόλεις πρότερον εούσα άπολις" 130 χρόνια αργότερα δηλαδή το 1140 π.Χ. Αν όμως δεχθούμε σαν πιο πιθανή τη χρονολόγηση του Ερατοσθένη για τον Τρωϊκό Πόλεμο, δηλαδή το 1183π.Χ, έτσι η Λέσβος ωκίσθη το 1053π.Χ. Άρα και οι πόλεις της δημιουργήθηκαν τότε. (1)

β. Αρχαϊκή Περίοδος

Από τους αρχαϊκούς χρόνους, η Μήθυμνα, δεύτερη πόλη του νησιού, υπήρξε σπουδαίο στρατιωτικό και ναυτιλιακό κέντρο. (2)

Από το 8^ο αιώνα η Μήθυμνα ίδρυσε αποικίες στα απέναντί της μικρασιατικά παράλια. Η Άσσος αναφέρεται από τον ιστοριογράφο Μυρσίλο ως Μηθυμναίων κτίσμα.

Η νότια παραλία της Τρωάδας δεν ήταν τόσο βολική, όσο η δυτική παραλιακή ζώνη του Αδραμύττηνου Κόλπου, που επέτρεφε στους Μυτιληναίους να συμπληρώσουν την επικρατειά τους με ένα σημαντικό ηπειρωτικό τμήμα (Μυτιληναίων Αιγιαλόν). Οι πόλεις της Τρωάδος, στις οποίες η Μήθυμνα άμμεσα ή έμμεσα ανέπτυξε αποικιακή ή απλώς εποικιστική δράση, αναπτύχθηκαν αυτόνομες. Έτσι με την κυριαρχία της Μυτιλήνης σε δύο καίριες θέσεις (Άντανδρο και Πολυμήδειο), η παρουσία της πρώτης πόλης της Λέσβου στο βόρειο πέρασμα ανάμεσα στο νησί και στη Μικρασία έγινε ουσιαστική.

Κοντά τον δεύτερο μισό του 7^{ου} π.Χ αιώ. η μονοπώληση του ενδιαφέροντος για την Τρωάδα από τη Μυτιλήνη, δυσαρτελεί τη Μήθυμνα. Μετά την απώλεια της ευκαιρίας να βρει διέξοδο στην Τρωάδα, η Μήθυμνα, έμεινε με τις οικονομικές πηγές της του νησιού, δυσανάλογα μικρές για τις φιλοδοξίες της, που φαίνεται ότι ήταν ανάλογες με τις φιλοδοξίες της Μυτιλήνης.

Όμως επάνω στη Λέσβο η Μηθυμναϊκή επικράτεια απλωνόταν μόνο σε 231τ.χλμ. ήταν λιγότερη από της Άντισσας, λιγότερη από της Πυρράς και ίση σχεδόν με της Ερέσου. Με της Μυτιλήνης, ούτε μπο-

---

Βιβλιογραφία : (1) & (2) Παπαδημητρίου-Κότσαλη Κ. "ΜΗΘΥΜΝΑ"
σελ. 19-20

Κοντής "Λέσβος και η μικρασιατική της περιοχή"
σελ. 267-268

ρούσε να συγκριθεί. Με την υποταγή της Αρίσβης έχουμε και το σπασίμο της σύμπνοιας των λεσβιακών πόλεων, γύρω στο τέλος του 8^{ου} π.Χ αιώ. ή μέσα στο πρώτο μισό του 7^{ου} π.Χ αιώ.

Υπάρχει μια χρονολογική ένδειξη που συνηγορεί για τη χρονολόγηση αυτή. Η αξία της ένδειξης είναι σχετική, αρκεί να ενισχυθεί από αρχαιολογικές έρευνες. Τα λείψανα του τείχους της Αρίσβης, συγκεκριμένα, που κατά πάσα πιθανότητα το έριξαν οι Μηθυμναίοι, για να κρατήσουν υποταγμένη την περιοχή, παρουσιάζουν όπως θα δούμε, μια από τις παλαιότερες μορφές της λέσβιας οικοδομίας, μέσα στην εξέλιξη του τρόπου αυτού, που άρχισε να διαφάνεται με την εξέταση των δειγμάτων τους που είναι γνωστά στη Λέσβο. Βρίσκεται χωρίς άλλο πολύ κοντά στα παλαιότερα από τα δείγματα αυτά που χρονολογούνται σίγουρα μέσα στον 8^ο αιώ. Τα λείψανα των περιβόλων των άλλων πόλεων είναι τα περισσότερα νεώτερα και μονάχα κάποια τμήματα δίνουν επίσης παλαιότητα.

Να έγινε ο περίβολος της Αρίσβης σε πρώιμη εποχή δεν είναι δυνατόν. Το πιθανότερο είναι να έχουν γίνει για όλες τις πόλεις μαζί. Οι περίβολοι που σώζονται στις πόλεις που η ζωή τους συνεχίστηκε φαίνεται ότι προέρχονται από ευρείες ανανεώσεις που πραγματοποιήθηκαν από το δεύτερο μισό του 7^{ου} αιώ. και μετά, τότε που η Αρίσβη δεν υπήρχε πια (ως ανεξάρτητη). (1)

Ήδη από τα μέσα του 8^{ου} αιώ. η πόλη διαθέτει αξιόλογο εμπορικό στόλο, πράγμα που συντελεί στην ανάπτυξη του διαμετακομιστικού εμπορίου. Οι Μηθυμναίοι εισάγουν μέταλλα εξάγουν αγγεία, βιοτεχνικά είδη και τα περίφημα κρασιά τους. Η νέα κοινωνική τάξη που δημιουργήθηκε αποκτά τέτοια πολιτική δύναμη, ώστε με τον εκφυλισμό της βασιλείας, να τη διαδεχτεί τον 7^ο αιώ. το αριστοκρατικό πολίτευμα. Κατά τα τέλους του 7^{ου} αιώ. η διαμάχη μεταξύ των ευγενών έχει σαν αποτέλεσμα την τυρρανία. (2)

Βιβλιογραφία : Κοντής "Λέσβος και η μικρασιατική της περιοχή"
σελ. 268-269

(2) Κότσάλη-Παπαδημητρίου, "Μήθυμνα"
σελ. 20-21

Μέσα στο πρώτο μισό του 6^{ου} π.Χ αιώ. εκδηλώθηκε ένα πνεύμα συνεργασίας μεταξύ των λεσβιακών πόλεων και, με τη σύσταση ή ανανέωση ενός ΚΟΙΝΟΥ, οι Λέσβιοι ασκούν ενιαία πολιτική με υπεροχή της Μυτιλήνης. (1)

γ. Κλασική Περίοδος (480-323π.Χ)

Μετά την ήττα των Περσών στη ναυμαχία της Μυκάλης (479π.Χ) οι Μήθυμναίοι συμμετέχουν ενεργά στο συνασπισμό των ελληνικών πόλεων, από τον οποίο προήλθε η Α' Αθηναϊκή Συμμαχία. (2)

Η συμμετοχή της Μηθύμνης στο λεσβιακό τμήμα του συμμαχικού στόλου φαίνεται ότι ήταν με δύο πλοία, αν κρίνουμε από τον αριθμό με τον οποίο μετέχει στις επιχειρήσεις του στόλου μετά την αποστασία. (3) (το 428π.Χ με εξαίρεση τη Μήθυμνα, όλες οι λεσβιακές πόλεις αποστατούν από την Αθηναϊκή Συμμαχία.

Η αντιμυτιληναϊκή στάση της Μηθύμνης το 428π.Χ δεν οφειλόταν πιθανότατα στην παλιά της αντίθεση με τη Μυτιλήνη. Το γεγονός ότι η στάση αυτή εκδηλώθηκε μετά από μακροχρόνια ανάπαυλα του ανταγωνισμού σε μια υπόθεση που είχε χαρακτήρα κυρίως πολιτικό γεννά την υπόνοια ότι προήλθε μάλλον από κάποια πολιτευτική μεταβολή που συντελέστηκε κάτω από Αθηναϊκή επίδραση στη Μήθυμνα. Το 428 οι Μυτιληναίοι δημοκρατικοί παρουσιάζονται αντίθετοι στις ενέργειες των ολιγαρχικών και αργότερα οι Μήθυμναίοι ολιγαρχικοί, που είναι χαρακτηριστικό ότι κι αυτοί εξόριστοι μαζί με τους ομοιδεάτες τους του άλλου νησιού τήρησαν ενεργό αντιαθηναϊκή στάση.

Οπωσδήποτε η επίσημη Μήθυμνα ήταν από εκείνους που ειδοποίησαν τους Αθηναίους για τις ενέργειες που ετοίμαζαν οι ολιγαρχικοί της Μυτιλήνης και των άλλων πόλεων, πολέμησαν πλάι στους Αθηναίους όταν εκδηλώθηκε η αποστασία και δέχτηκαν την επίθεση των Μυτιληναίων και των συμμάχων τους, που βάσισαν τις

Βιβλιογραφία : (1) Και

(2) Παπαδημητρίου-Κότσαλη Κ. "ΜΗΘΥΜΝΑ"

σελ. 21-22

(3) Κοντής "Λέσβος και η μικρασιατική της περιοχή"

σελ. 269-270

ελπίδες τους στην προδοσία των ολιγαρχικών της Μηθύμνης, που είναι φανερό ότι περίμεναν. Έτσι οι Μηθυμναίοι μόνο απέφυγαν τις κυρώσεις των Αθηναίων το 427π.Χ σε σχέση με τους άλλους Δέσβιους. Είχαν πλεονεκτική θέση και πήραν μέρος στις επιχειρήσεις του συμμαχικού στόλου ως το τέλος του Πελοποννησιακού πολέμου.

Ενδιαφέρει για την επιβεβαίωση των εχθρικών διαθέσεων που πάντα είχαν οι Μηθυμναίοι ολιγαρχικοί εναντίον της Αθήνας που όπως και οι άλλοι ομοιδεάτες τους, ότι την αποστασία αυτή την προκάλεσαν οι Μηθυμναίοι εξόριστοι, αφού απέτυχαν να καταλάβουν την πατρίδα τους, που ήταν με το μέρος των Αθηναίων.

Το 412π.Χ οι Σίοι προσπάθησαν να αποστατήσουν τη Λέσβο με επιτυχία, με την βοήθεια των Μηθυμναίων ολιγαρχικών. Τελικά το νησί ολόκληρο αφού έπεσε στα χέρια των ολιγαρχικών και Λακεδαιμονίων σώθηκε με τη βοήθεια των Αθηναίων. Έτσι έφυγαν οι Μηθυμναίοι ολιγαρχικοί που έκαναν την επίθεση το 411π.Χ.

Το 406π.Χ ο Καλλικράτιδας κυρίευσε τη Μήθυμνα. Μετά την παρένθεση της τελευταίας αθηναϊκής επιτυχίας στις Αργινούσες και την ήττα στους Αιγός Ποταμούς αρχίζει και για τη Μήθυμνα η μόνιμη λακεδαιμονική κυριαρχία.

Μετά την Ανταλκίδεια Ειρήνη (386π.Χ) η Μήθυμνα καθίσταται αυτόνομη. Έτσι μαζί με τη Μυτιλήνη το 377π.Χ μπαίνουν στην Δεύτερη Αθηναϊκή Συμμαχία. Μετά από αυτό στα μέσα του 4^{ου} αιω. επικρατεί πολιτική κρίση στη Μήθυμνα όπου επικρατούν οι ολιγαρχικοί. Από το 338π.Χ η πόλη είναι πιστή σύμμαχος του Φιλίππου (είχε μπει στην πανελλήνια αντιπερσική συμμαχία) και όταν το 333π.Χ οι Πέρσες καταλαμβάνουν την πόλη, οι Μακεδόνες την ελευθερώνουν με ισχυρή ναυτική δύναμη.

δ. Ελληνιστική (323-167π.Χ) και Ρωμαϊκή (167π.Χ-312μ.Χ) Περίοδος.

Μετά το θάνατο του Μεγάλου Αλεξάνδρου (323π.Χ), η Μήθυμνα

Βιβλιογραφία : Κοντής "Λέσβος και η μικρασιατική της περιοχή"
σελ. 270-272

περιήλθε υπό τους Πτολεμαίους. Στην αρχή του 2^{ου} π.Χ αιώ. η πόλη συμμετέχει στην ανασύσταση του Κοινού των Λεσβιακών πόλεων με κέντρο το Μέσσον.

Από τότε οι λεσβιακές πόλεις δρουν όλες μαζί, ως το 167π.Χ, οπότε οι Ρωμαίοι καταστρέφουν την Άντισσα και προσαρτούν την επικρατεία της στη Μήθυμνα, η οποία αποκτά τη μεγαλύτερη έκταση που είχε ποτέ -Τα οριά της φτάνουν ως εκείνα της Ερέσου. (1) - Έτσι τότε έχουμε και τις πρώτες διαφορές (συνοριακές) ανάμεσα στη Μηθύμνη και την Έρεσο. Οι δύο πόλεις φαίνεται ότι είχαν φτάσει στα ξένα δικαστήρια γι' αυτό το λόγο. (2)

ε. Βυζαντινή Περίοδος (312-1355)

Στους βυζαντινούς χρόνους η Λέσβος υπαγόταν στη διοικητική περιφέρεια της "Επαρχίας των Νήσων του Θέματος Αιγαίου."

Στην παλαιοχριστιανική εποχή (4^{ου} - 7^{ου} αιώ.) η Μήθυμνα ήταν ήδη έδρα επισκόπου (520μ.Χ). Επειδή όμως βρισκόταν μακριά από τα διοικητικά και εμπορικά κέντρα της εποχής, περιήλθε σιγά-σιγά σε απομόνωση. Έγινε στόχος συχνών ληστρικών επιδρομών, οι οποίες αρχίζουν από τον 4^ο αιώ, γίνονται πιο συχνές τον 8^ο και 9^ο, καθώς αργότερα στον 11^ο, ή καταφύγιο εμπολέμων. Έτσι λεηλατούν τη Μήθυμνα και την κάνουν ορμητήριο ο Σλάβων (769μ.Χ) και οι Μισθοφόροι του Μιχαήλ Τραυλού (821-824). Ακόμη πολλές επιθέσεις έγιναν από τους Σαρακηνούς, τους Ρώσους, στη συνέχεια από τους Βενετούς, τους Γενοβέζους και τους Τούρκους.

Το 1204 με την άλωση της Πόλης από τους Σταυροφόρους, τη Μήθυμνα παίρνει ο Βαλδουΐνος Α΄ Βυζαντινή γίνεται πάλι το 1261.(3)

Βιβλιογραφία : (1) Κότσαλη-Παπαδημητρίου "ΜΗΘΥΜΝΑ"

σελ. 23

(2) Κοντής "Λέσβος και η μικρασιατική της περιοχή"

σελ. 272-273

(3) Παπαδημητρίου-Κότσαλη Κ. "ΜΗΘΥΜΝΑ"

σελ. 27

Ο Ι Ε Π Ι Δ Ρ Ο Μ Ε Σ

Όλο τον μεσαίωνα χρονιά δεν πέρασε, χωρίς η Λέσβος να δεχτεί επίθεση κάποιου κατακτητή ή επίδοξου ηγεμόνα ή συχνά απεσταλμένου των μεγάλων και δυνατών εποχών, με σκοπό να την προσεταιρίσουν στη δυναστεία τους.

Τα ελατήρια γι' αυτές τις επιδρομές ήταν πάντα δύο και άκρως δυνατά. Η θέση κλειδί ανάμεσα στη Δύση και την Ασία, τόσο ξεχωριστή, που όποιος είχε τη Λέσβο στην κατοχή του αποκτούσε αμέσως την εποπτεία στο βόρειο Αιγαίο έχοντας, ένα προπύργιο για την άμυνα του Βυζαντίου, αν ήταν βυζαντινός, κι αν ήταν ξένος μια προφυλακή για να προκαλεί και να κεντρίζει την μακαριότητα του Αύγουστου ή του Σουλτάνου, πιο ύστερα.

Δεύτερο, η αξία του ίδιου αυτού του νησιού που είχε πάντα εξασφαλισμένη την αυτάρκεια και την ευδαιμονία των εκάστοτε κατακτητών. Η χωλή διοίκηση της περιοχής, γρήγορα συντέλεσε στην ολοκληρωτική περιφρόνηση απ' τη βασιλεύουσα, ενθάρρυνε κάθε τολμηρή και έξυπνα σχεδιασμένη εκστρατεία ενάντια στο νησί, όταν μάλιστα αυτή η εγνατάλειψη είχε σαν αποτέλεσμα την παντελή έλλειψη οχυρωματικών έργων μέχρι και τον Χ αιώ. μ.Χ.

Ο κατάλογος των γνωστότερων επιδρομών είναι μακρύς και φτάνει μέχρι εκείνα τα γεγονότα πριν από την Άλωση της Πόλης απ' τους σταυροφόρους (1204μ.Χ), τότε που η βυζαντινή κυριαρχία, άρχισε σε γρήγορους ρυθμούς να ανγειρεί κάστρα στις κτήσεις ή να επισκευάζει εκ βάθρων τα λίγα παλιά, γύρω στο ΧΙ αιώ. και λίγο πιο ύστερα.

Η εκλογή της χρονολογίας αυτής (1204μ.Χ) δεν είναι αυθαίρετη. Για διάφορους λόγους, η μανία των επιδρομέων κατευνάζει

Βιβλιογραφία : Μολινός Στρατής "Κάστρα και Καστρέλια"

σελ. 12

στο μεσοδιάστημα των δύο αλώσεων της Πόλης :1204 από τους φράγκους και 1453 από τους Τούρκους.

Αξιοπρόσεχτο είναι ότι, μετά την άλωση απ' τους Τούρκους, που ήταν αιμοχαρείς και βίαιοι πολεμιστές και σαν λαός, νέος και οργανωμένος σε σύγκριση με τους Βυζαντινούς, θα περίμενε κανείς νάταν αδιανόητες επιδρομές εναντίον τους. Κι όμως το ενδιαφέρον για την αρπαγή της Λέσβου κρατήθηκε αμείωτο.

Πρώτοι-πρώτοι που ενόχλησαν τη Λέσβο ήταν οι Γότθοι, χωρίς όμως να είναι απόλυτα εξακριβωμένο. Γύρω στον 4^ο αιώ. οι Γότθοι λεηλάτησαν τη Χρυσούπολη, την περιοχή γύρω απ' το Βυζάντιο καθώς και κάποια νησιά του αρχιπελάγους. Για αυτούς αναφέρει σχετικά ο Α.Α VASILIEV στην "Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας 324-1453" (σελ. 112). Μαζί με τους Γότθους εμφανίζονται και οι Σκύθες (376μ.Χ) που ρήμαξαν το νησί. Λεπτομέρειες σχετικά μ' αυτούς δεν υπάρχουν πολλές, ούτε ποιοι ήταν, ούτε από που ήρθαν.

Οι Σλάβοι από την αρχή του 6^{ου} αιώ. δεν χάνουν την ευκαιρία να επιτήθονται στα Βυζαντινά εδάφη. Έτσι το 769μ.Χ η Λέσβος δέχεται την επίθεση των Σλάβων και παθαίνει μεγάλες καταστροφές σ' όλη την εκτασή της, αφού εκείνη την εποχή τα αμυντικά έργα του νησιού ήταν εμβρυακά.

Μετά από τους Σλάβους βλέπουμε τους Σαρακηνούς να προσβάλλουν το νησί. Γύρω στα 821μ.Χ λέγεται ότι έγινε η πρώτη επιδρομή, άλλοι το αμφισβήτησαν και δέχονται 3 επιδρομές των Σαρακηνών το 851, 881 και 1055μ.Χ.

Το 1027μ.Χ έχουμε μια μεγάλη επίθεση των Αράβων που με ορμητήριο την Τυνησία ξεχύθηκε στο Αιγαίο.

Οι Ρώσοι πρωτοεμφανίζονται το 865μ.Χ όπου όμως, η Λέσβος από την επίθεση αυτή έμεινε ανέπαφη, γιατί πριν καν προλάβουν να

Βιβλιογραφία : Μολινός Στρατής "Κάστρα και Καστρέλια"
σελ. 12-13

κινηθούν οι Ρώσοι είχαν ήδη εξουδετερωθεί από βόρειους κατακτητές. Αντίθετα με την πρώτη επιδρομή οι άλλες δύο (906 και 1027μ.Χ) ήταν επικίνδυνες και αιματηρές.

Πριν προλάβει να ανασυνταχθεί το Βυζάντιο δέχεται νέα χτυπήματα από τους Σελτζούκους. (Τούρκοι που πήραν το όνομα από το γενάρχη Σελτζούκ). Περίπου το 1081 ο Τούρκος Τζαχά (γαμπρός του Σελτζούκ) ρημάζει τα νησιά του Αιγαίου. Με μεγάλη ευκολία καταλαμβάνει τη Λέσβο όπου ο βυζαντινός στόλος έκανε ένα χρόνο για να ξεκαθαρίσει την περιοχή.

Στην επίθεση του Τζαχά ο Μόλυβος κράτησε γερά κι έγινε αυτοκρατορικό ορμητήριο, όταν τελικά και το φρούριο της Μυτιλήνης είχε περιέλθει αιφνιδιαστικά στα χέρια του Σελτζούκου.

Ο Μόλυβος ξαναβγήκε ασπροπρόσωπος και οπωσδήποτε όχι ενδοτικός σαν τη Μυτιλήνη, στο πολεμικό περιστατικό που δημιούργησε ο ιταλλός CATANEΟ γύρω στα 1334μ.Χ όπου μαζί με το κάστρο της Ερεσού κρατήθηκε αξιόλογο προπύργιο για τις βυζαντινές δυνάμεις, την ώρα που τα λοιπά κάστρα προσκυνούσαν το νεφέμερο αφέντη.

Στα 1442μ.Χ πάλι, όταν ο κύρης του νησιού μνημονεύεται ο Γαπελούζος Δορινός - κατά πολλούς Νοταράς Παλαιολόγος - κι άρχοντας του Μόλυβου ήταν ο θείος του Λουκίνος, μεγάλη τουρκική αρμάδα έζωσε το Μόλυβο. Το κάστρο ήταν γερό κι άπαρτο αλλά η εχθρική δύναμη εντυπωσιακή κι ο αιφνιδιασμός αναπάντεχος. Τότε ηρωική αντίσταση ενάντια στους εισβολείς αντέταξε μία κόρη η ORIETTA DORIA, κατά τη γνώμη ορισμένων μάλλον η γυναίκα του Λουκίνου, παίρνοντας τη θέση του άρχοντα που τις μέρες αυτές έλειπε από το σπίτι του. Η μαχητική γυναίκα έδιωξε και κατάρπωσε τους Τούρκους.

Ο Α. Παραδείσης στο αξιόλογο συγγραμμά του "FORTCESSES AND CASTLES OF GREEK ISLANDS" 1976, χωρίς να αναφέρει χρονολογία

Βιβλιογραφία : Στρατής Μολινός "Κάστρα και Καστρέλια"
σελ. 12-13 και 79-82

μιλά για ένα παρόμοιο όνομα, την HENRIETTA DORIA που την παρομοιάζει με θεία κόρη, που μόνο με την ακτινοβολία της, έσωσε το κάστρο απ' το σίγουρο πάρσιμο.

Παρόμοιο περιστατικό χωρίς όμως να συμπίπτει χρονολογικά, διηγείται ο χρονογράφος Σπύρος δε Βιάζης, στην εργασία του "Η Λέσβος υπό τον Πάπα". Σύμφωνα μ' αυτόν το 1457 η Λέσβος δέχθηκε μία τουρκική επίθεση. Από αυτή κατακτήθηκε αμέσως η Μυτιλήνη και συνέχισαν για την υπόλοιπη Λέσβο. Όμως και εδώ παρουσιάστηκε μία Λέσβια κόρη όπου εμφύχωσε τους Λέσβιους και διώξανε τους Τούρκους από το νησί.

Η πιο πάνω περιγραφή παρουσιάζει μεγάλη ομοιότητα με τις άλλες για το ίδιο περιστατικό, διαφέρει όμως στην ημερομηνία της επίθεσης των Τούρκων, 1457, παρ' όλο που και τότε, για άλλη μία φορά ο Μόλυβος δέχθηκε οργανωμένη τουρκική επίθεση. Διαφέρει επίσης στο ότι ο Ισμαήλ ο ευνούχος, ήταν ο αρχηγός των Τούρκων κατά το 1457 και όχι το 1442. Και στη δεύτερη αυτή επίθεση ο Μόλυβος δεν πάρθηκε.

Με την εξιστόρηση των διαφόρων επιθετικών επιχειρήσεων των τώσων ανόμοιων μεταξύ των εισβολέων, φτάσαμε και στα χρόνια που η Πόλη πάρθηκε απ' τους Φράγκους. Τα προέτια της "Αλώσης απ' τους Λατίνους" είναι γνωστά : Τρεις σταυροφορίες που εξευτέλισαν τη χριστιανοσύνη, ποδοπάτησαν κάθε δίκαιο. Έτσι ήταν επόμενο, οι αρπαγές και οι λεηλασίες, ήταν τώρα ασχολίες των Σταυροφόρων, που άλλοτε για τα δίκαια της Θρησκείας, άλλοτε για να επιβιώσουν ή για να λαφυραγωγήσουν Θησαυρούς, δεν άφησαν να ηρεμήσουν τα Βαλκάνια για μια σημαντικά εκτεταμένη χρονική περίοδο.

Έτσι εξηγείται πως η Λέσβος ερημώθηκε το 1128μ.Χ από τους Βενετούς και το 1151μ.Χ έζησε ανιστόρητα δεινά απ' τους Σταυροφόρους και τους συνακολουθούς τους Βενετούς.

Βιβλιογραφία : Στρατής Μολινός "Κάστρα και Καστρέλια"
σελ. 79-82

Το 1202μ.Χ πριν πέσει η Πόλη στους Λατίνους, έγινε από τους αρχηγούς η προκαταρκτική μοιρασιά όλης της βυζαντινής επικράτειας, της "Ρωμανίας". Έτσι η Λέσβος αφήθηκε στην επιρροή του Βαλδουΐνου της Φλάνδρας που την λύμαιναν για είκοσι χρόνια, μετά από σφοδρή επίδρομή από τους υποτακτικούς του Βαλδουΐνου.

Εδώ πρέπει να παρατηρήσουμε ότι η Λέσβος, ποτέ δεν έγινε Βενετοκρατούμενη, ενώ ήταν στην κατοχή κι υποτέλεια της Φλάνδρας.

Μετά η Λέσβος ηρεμεί, ησυχάζει και εποικοδομεί κάτω από το αναστημένο Βυζάντιο και τους Γαττελούζους για δυόμιση αιώνες. Το 1302 ο Ιταλός Ροτζέριο (πειρατής) χτύπησε με το πλοίο του τη Λέσβο. Το 1300 η νέα φύτρα των Τούρκων, οι Οσμανλήδες, ξαναρχίζουν επιδρομές. Το 1334μ.Χ ακολουθεί η εισβολή του επίσης ιταλού DOMENICO CATTANEO. (1) Κατά τα 1350μ.Χ σε πολλά αιγαίο-πελαγίτικα νησιά εγκαταστάθηκαν οι Αλβανοί. Όμως σύμφωνα με τον Α.Α VASILIEU "Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας". (2)

Η οχύρωση του νησιού με φρούρια γίνεται πια ζωτική ανάγκη. Οι Βυζαντινοί χρειάστηκε να πάρουν μια διαρκή πικρή γεύση από τις επιδρομές στο νησί. Όμως μετά από όλες αυτές τις επιδρομές έρχεται η πτώση.

Το τέλος του Μολύβου ήταν κοντά. Το 1462 ο Μωάμεθ ο Β΄ έμπαινε βάρβαρος θριαμβευτής στη Μυτιλήνη.

Ο Μόλιβος παραδόθηκε αναίμακτα με διαταγή του τελευταίου Γαττελούζου. Ο Ι. Δελής γράφει χαρακτηριστικά : "Μετ' ολιγίστας ημέρας -από την πτώση της Μυτιλήνης- αι τουρκικαί σημαίαι επιτιχούντο επί τών τειχών του Μολίβου...."

Βιβλιογραφία : Στρατής Μολινός "Κάστρα και Καστρέλια"

σελ. 14-16 και 79-82

(1) Στρατής Μολινός "Κάστρα και Καστρέλια"

σελ. 16

(2) Α.Α VASILIEU "Ιστορία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας"

σελ. 285

Ο ΧΥΡΩΣΗ ΤΟΥ ΝΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΤΑ ΟΧΥΡΑ

Όπως είδαμε και από τα ιστορικά στοιχεία, η οχύρωση του νησιού άρχισε πολύ αργά. Πριν από τον 12^ο αιώ. αποδεικνύεται πως η ύπαρξη των κάστρων είναι μάλλον υποτυπώδης. Σε λειτουργία ήταν λίγες βυζαντινές οχυρωματικές μονάδες που γύρω τους είχαν αναπτυχθεί τα βασικά κέντρα πληθυσμού. Σε ώρα ανάγκης αποτελούσαν τα καταφύγια του γειτονικού κόσμου.

Οι πικρές πείρες των επιδρομών φανέρωσαν την ανάγκη πως η μόνη λύση για την ασφάλεια του πολύπαθου πληθυσμού είναι η ανέγερση σωστών κι επαρκών σ' αριθμό φρουρίων για όλο το λαό. Η βυζαντινή αυτοκρατορία τότε καθημερινά αδυνατούσε κάτω από την πίεση των καθημερινών επιβουλών και για προφανή λόγο η απομόνωση κι οι κίνδυνοι για τη Δέσβο μεγάλωναν δυσανάλογα.

Απ' τις αρχές της Β' χιλιετηρίδας πάνω στο νησί αραιά και που, διστακτικά, ξεπετιόταν κι ένα φρούριο φτιαγμένο μ' αργό ρυθμό. Ανάμεσα στο 1250-1330μ.Χ ο ρυθμός αυξήθηκε, η οχύρωση αυτή τη φορά έγινε συστηματική με το ενδιαφέρον και την καθοδήγηση της κεφαλής. (βυζαντινού αυτοκράτορα)

Προς το τέλος του 13^{ου} αιώ, οι Δέσβιοι είχαν φροντίσει να προφυλάξουν όσο μπορούσαν το νησί τους κι είχαν τα μέσα για να μην υποκύπτουν με τον πρώτο κίνδυνο.

Οι Γαττελούζοι, φρόντισαν έγκαιρα να ενδυναμώσουν την άμυνά τους, παρ' όλο που η ενέργεια αυτή πήρε περισσότερο προσωπικό χαρακτήρα, για να διαφυλάξουν τη δυναστεία κι όχι τις ζωές της ανθρωπομάζας στους αγρούς και τα φαροτόπια.

Η οχύρωση των πόλεων και η ίδρυση μεμονωμένων οχυρών ή πύργων, που ίχνη στην αρχαιότητα εξακολούθησε και σε όλο το Μεσαί-

---

Βιβλιογραφία : Στρατής Μολινός "Κάστρα και Καστρέλια"
σελ. 25

ωνα. Οι σημαντικότερες βυζαντινές πολιτείες όσες υπήρχαν ήδη από τις προγενέστερες εποχές (Κων/πολη) αλλά και όσες ιδρύθηκαν αργότερα στην υστεροβυζαντινή περίοδο δίνουν την ίδια εικόνα : πάνω στο λόφο που δεσπόζει στην περιοχή ιδρύεται το κάστρο από την αρχή ή θεμελιώνεται επάνω στα ερειπωμένα αρχαία ελληνικά ή ρωμαϊκά τείχη, ακολουθώντας συχνά την αρχική χάραξη των τειχών με διαφορετική όμως τυχοποιΐα με βάση την οποία είναι δυνατόν να διακρίνει κανείς τις οικοδομικές φάσεις έξω από τα κάστρα, που ισοδυναμεί με την ακρόπολη των αρχαίων πόλεων, κτίζεται ο οικισμός ή "χώρα" που περιβάλλεται επίσης από αμυντικό τείχος. Με τον όρο "Ανω ή Μέσα Χώρα φαίνεται ότι αναφέρεται στην πόλη που βρίσκεται μέσα από τον περίβολο των τειχών ενώ έξω χώρα ονομαζόταν η περιοχή με τα σπίτια έξω από τα τείχη. (1)

Φαίνεται ότι στη Λέσβο υπήρχαν οχυρά μοναστήρια πριν γίνουν αυτά οχυρά με τη μορφή του κάστρου. Σύμφωνα με μαρτυρίες το πρώτο μισό του 14^{ου} αιω. η Λέσβος έχει αρκετά οχυρά μοναστήρια. (2) Πέρα από τον πρώτο λόγο που έγιναν τα κάστρα -δηλ. η ανάγκη άμυνας στις επιθέσεις- υπάρχει και ένας δεύτερος. Λόγω της σημαντικής θέσης που είχαν -τα πιο πολλά ήταν δυσπρόσιτα και κτισμένα πάνω σε βράχους- μπορούσαν να οργανώσουν και να βελτιώσουν την άμυνα του νησιού. Έτσι οι Λέσβιοι έκτισαν ισχυρές περιβόλους, όπως γίνονταν στα μοναστήρια εκείνης της εποχής και στα επόμενα χρόνια για να βελτιώσουν την άμυνα του νησιού. Όπως είδαμε παραπάνω οι Γαττελούζοι ήταν αυτοί που έδειξαν ιδιαίτερη φροντίδα στην αμυντική οργάνωση του νησιού. (3) Αυτοί βλέποντας την προέλαση των Τούρκων, άρχισαν με το χρόνο να πι-

---

Βιβλιογραφία : (1) Σημειώσεις για φοιτητές Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών έτους 1993

(2) Μητροπολίτης Μηθήμνης Γαβριήλ "Περιγραφή της Λέσβου" σελ. 35

(3) Μουτζούρης Ι. "Μεσαιωνικά Κάστρα της Λέσβου" σελ. 51

στεύουν ότι δεν θα έπρεπε να περιμένουν σημαντική βοήθεια από τη Δύση για βελτίωση των οχυρών. Έτσι άρχισαν να ανακαινίζουν να επιδιορθώνουν και να βελτιώνουν τα οχυρά της Λέσβου. (1)

Βιβλιογραφία : (1) Μουτζούρης Ι. "Μεσαιωνικά Κάστρα της Λέσβου"
σελ. 51

Π Ε Ρ Ι Γ Ρ Α Φ Η

Η χερσόνησος επάνω στην οποία χτίστηκε η Μήθυμνα αποτελεί προέκταση προς τα δυτικά των τελευταίων παραφυάδων του Δεπέτυμνου. Εκτείνεται από τα ανατολικά προς τα δυτικά και το έδαφος της παρουσιάζει ισχυρή και ανώμαλη κλίση προς την ίδια διεύθυνση. Το περίγραμμα των τείχων που ολοκλήρωσε ο R. KOLDEWEY στο (σχέδιο 42α) βασίστηκε στα λείψανα των αρχαίων τειχών που σημειώνονται κυρίως στα βορειοανατολικά και στα βόρεια στο (σχέδιο 42β).

Τα αρχαιότερα τμήματα του τείχους έχουν μήκος 2900μ. περίπου και περιλαμβάνονται έκταση 28,5 εκταρίων (2,85τ.χλμ.) που όμως δεν μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ολόκληρη για οικοδόμηση εξαιτίας της ανωμαλίας του εδάφους. (1) Το τείχος δεν φαίνεται να είναι παλαιότερο από τον 8^ο αιώ, αν και είναι από τα αρχαιότερα της Λέσβου. Αυτό έγινε γιατί δεν είχε καταστραφεί το 427π.Χ από τους Αθηναίους σε αντίθεση με τις άλλες πόλεις. (2)

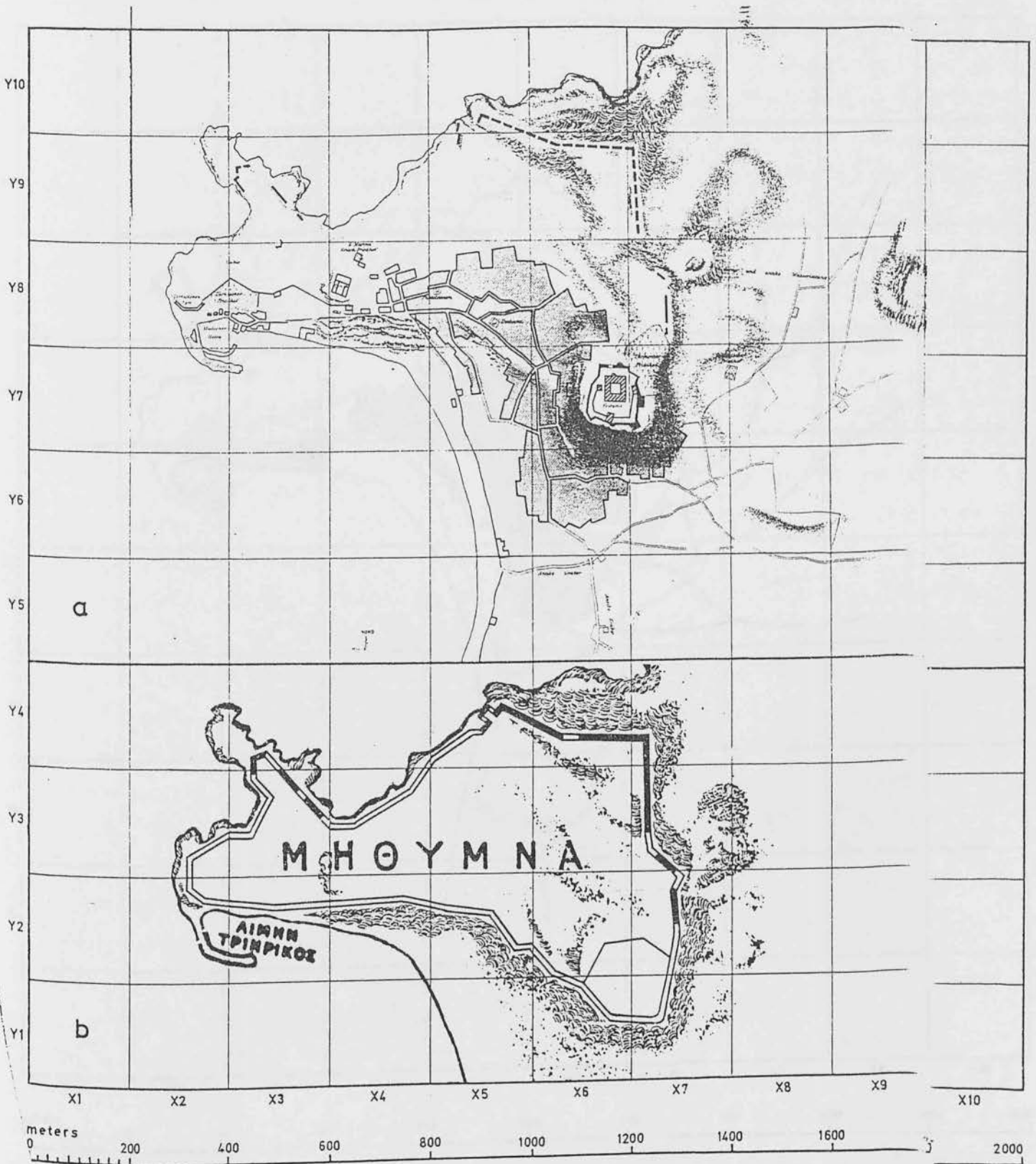
Το υψηλότερο σημείο της πόλης βρίσκεται μέσα στο μεσαιωνικό κάστρο και φτάνει τα 93μ. από την επιφάνεια της θάλασσας. Στη θέση του μεσαιωνικού κάστρου, ο R. KOLDEWEY δέχεται ότι υπήρχε και η αρχαία ακρόπολη. (3) Όμως δεν υπάρχουν αρχαιολογικά τεκμήρια γι' αυτό. Το κάστρο του Μολύβου ανήκει στην κατηγορία των μονόκαστρων - μεμονωμένα κάστρα χωρίς έμφυχο υλικό, εφοδιασμένα με προμήθειες, ζωοτροφές και νερό, όμοια με τις ακρόπολεις που περιβάλλονταν απ' έξω με τα σπίτια των κατοίκων. (4)

Το λιμάνι της αρχαίας πόλης βρισκόταν εκεί που είναι και σήμερα το σημερινό. Σώζονται λείψανα από το μόλο του. Ο R. KO-

-
- Βιβλιογραφία : (1) Κοντής Ι. "Λέσβος και η μικρασιατική της περιοχή" σελ. 77
- (2) Παπαδημητρίου-Κότσαλη "Μήθυμνα" σελ. 35
- (3) Κοντής Ι. "Λέσβος και η μικρασιατική της περιοχή" σελ. 77
- (4) Στρατής Μολινός "Κάστρα και Καστρέλια" σελ. 19

METHYMNA - LESBOS

STATE AND RESTORED PLANS BY R. KOLDEWEY (1890)

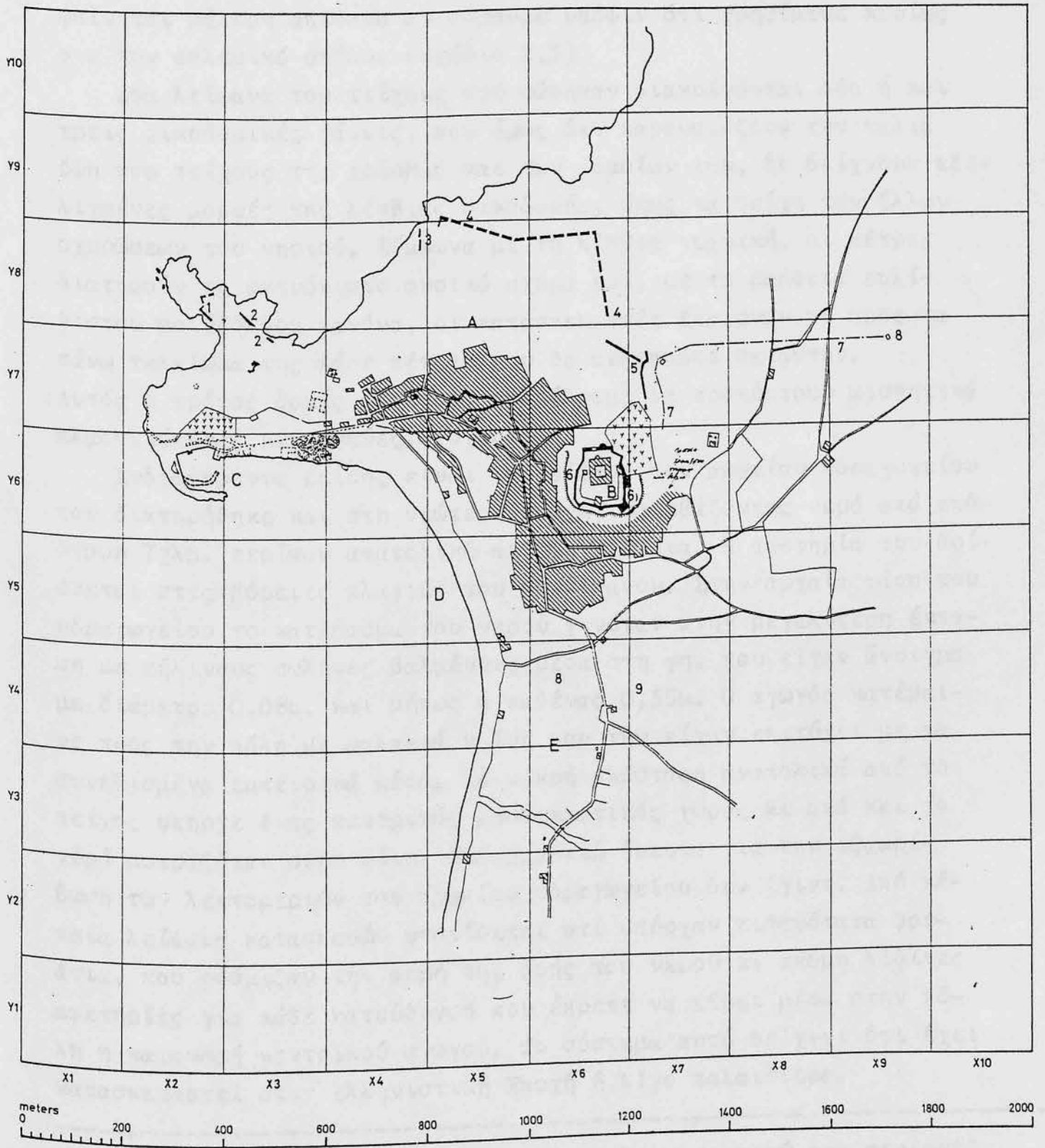

- STATE PLAN
- RESTORED PLAN

σχέδιο 42

METHYMNA - LESBOS

LOCATION OF ANCIENT REMAINS IN THE MODERN SETTLEMENT

- A WALLED SETTLEMENT
- B ACROPOLIS
- C ANCIENT HARBOR
- D NAVAL BASE
- E NECROPOLIS

- 1-5 SEGMENTS OF DEFENSIVE WALL
- 6 MEDIAEVAL FORT
- 7 ANCIENT AND MODERN AQUEDUCT
- 8-9 ANCIENT GRAVES

- MODERN SETTLEMENT AND BUILDINGS
- GREEK CEMETERY
- TURKISH CEMETERY
- MODERN ROADS

6xεδιο 43

LDEWEY δέχεται ότι βρισκόταν έξω από την οχύρωση, πράγμα που φαίνεται μάλλον απίθανο αν πάρουμε υπόψιν ότι χρησίμευε κυρίως για τον πολεμικό στόλο. (σχέδιο 2,3)

Στα λείψανα του τείχους που σώθηκαν διακρίνονται δύο ή και τρεις οικοδομικές φάσεις, που όμως δεν παρουσιάζουν την παλιά όψη του τείχους της Αρίσβης και των ομοίων του, δε δείχνουν εξελιγμένες μορφές της λέσβιας οικοδομής, όπως τα τείχη των άλλων οχυρώσεων του νησιού. Σύμφωνα με τη λέσβια τεχνική, οι πέτρες διατηρούν το ακανόνιστο φυσικό σχήμα και, με τη βοήθεια ευλιγιστου μολύβδινου κανόνα, οι κατασκευαστές έπαιρναν το προς τα πάνω τελείωμα της κάθε πέτρας που θα ακομπούσε σε αυτήν. Αυτός ο τρόπος δομής είχε σαν αποτέλεσμα να προκύπτουν αισθητικά πλαστικότερες κατασκευές. (σχ. 1)

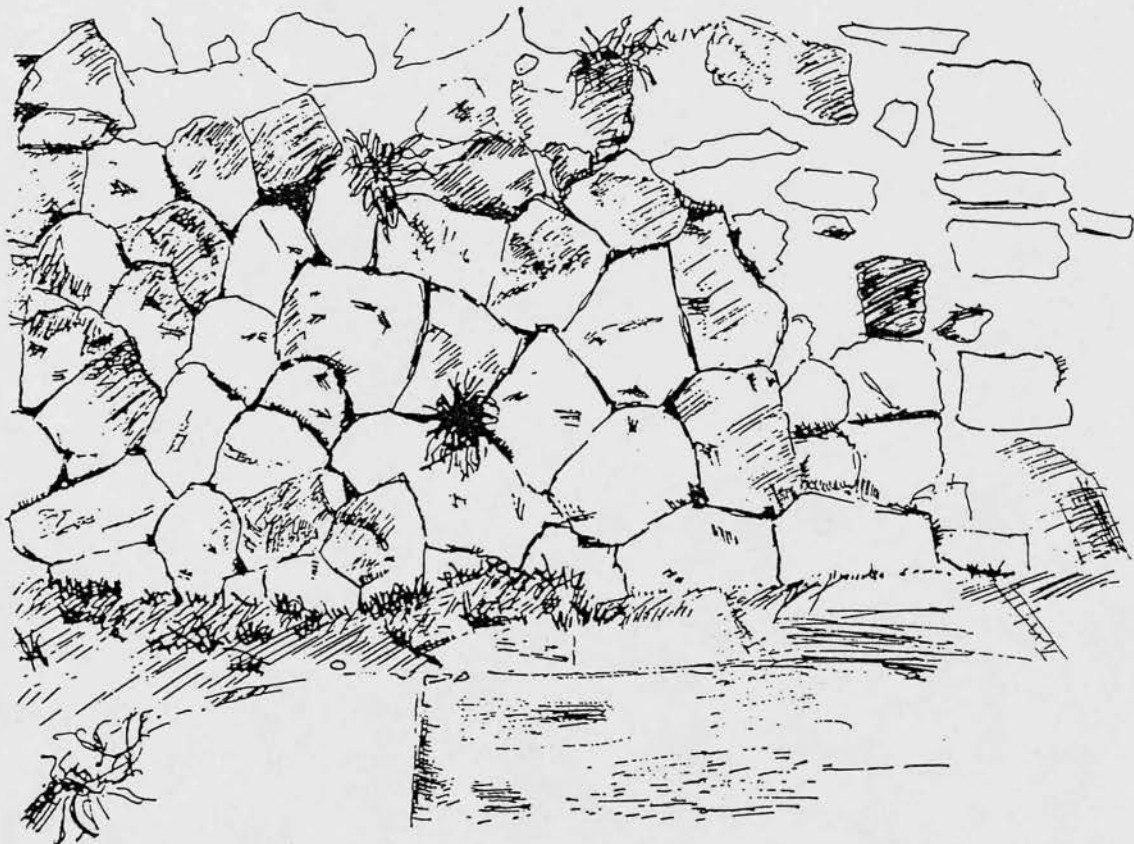
Ενδιαφέροντα επίσης είναι τα λείψανα του αρχαίου υδραγωγείου που διατηρήθηκε και στη νεώτερη εποχή, κατεβάζοντας νερό από απόσταση 7χλμ. περίπου ανατολικά από τη Μήθυμνα. Η αφετηρία του βρίσκεται στις βόρειες πλαγιές του Λεπέτυμνου. Στην αρχαία φάση του υδραγωγείου το κατέβασμα του νερού γινόταν στην μεγαλύτερη έκταση με πήλινους σωλήνες βαλμένους μέσα στη γη, που είχαν άνοιγμα με διάμετρο 0,08μ. και μήκος ο καθένας 0,35μ. Ο αγωγός κατέβαινε προς την πόλη με μαλακιά κλίση που την είχαν επιτύχει με τα συνηθισμένα εμπειρικά μέσα. Σε μικρή απόσταση ανατολικά από το τείχος υπήρχε ένας κεντρικός αποθηκευτικός χώρος, κι από κει το νερό μοιραζόταν στην πόλη. Συστηματική έρευνα για την εξακρίβωση των λεπτομεριών του αρχαίου υδραγωγείου δεν έγινε. Από κάποια λείψανα κατασκευών υποτίθεται ότι υπήρχαν πιθανότατα φρεάτια, που ρύθμιζαν την ορμή της ροής του νερού κι ακόμη λίθινες αφετηρίες για κάθε κατεύθυνση που έπρεπε να πάρει μέσα στην πόλη η κατανομή κεντρικού αγωγού. Το σύστημα αυτό δείχνει ότι έχει κατασκευαστεί στην Ελληνιστική Εποχή ή λίγο παλαιότερα.

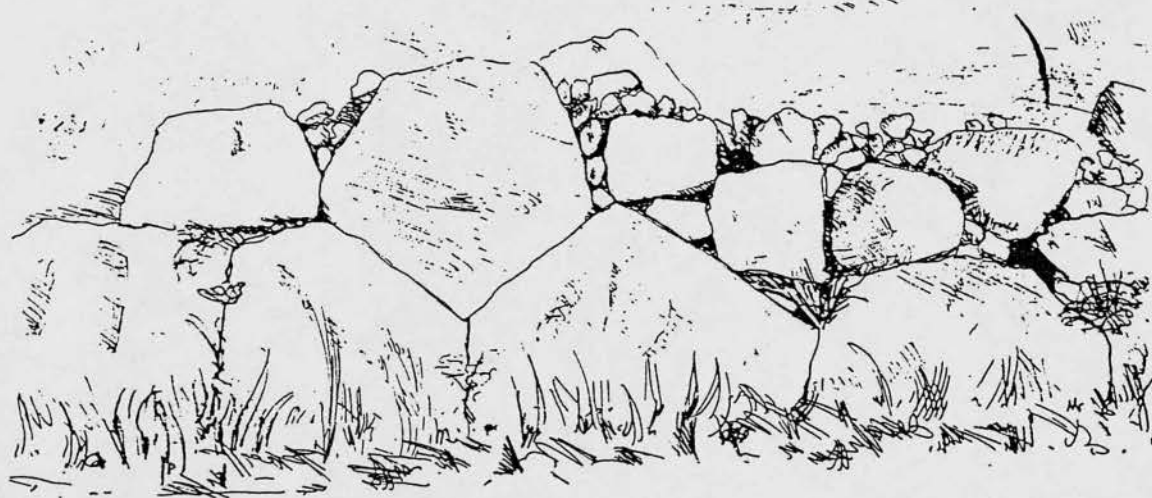
Βιβλιογραφία : Κοντής Ι. "Λέσβος και η μικρασιατική της περιοχή"

σελ. 78

Σχέδια τοίχων κτισμένων με την τεχνική τής λεσβίας δομής.

Άνάλημμα στὸν δρόμο πρὸς τὸ λιμάνι.

Τοῖχος τῶν ἀρχαϊκῶν χρόνων στὴν Δυτικὴ Ντάμπια.

6x.1

-55-
081

Δ Ο Μ Η Σ Η   Κ Α Ι   Μ Ο Ρ Φ Η

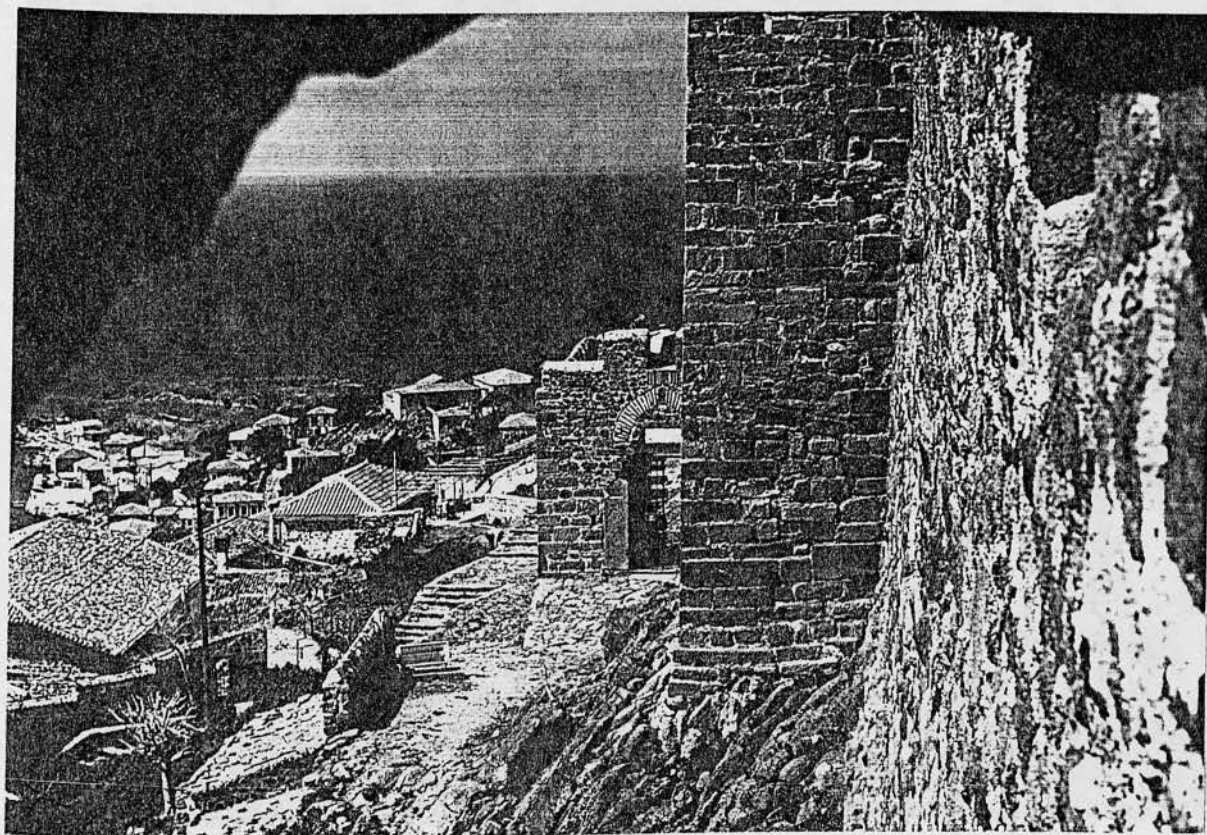
Επειδή δεν έχουν γίνει αρχαιολογικές έρευνες για το κάστρο και δεν υπάρχουν αξιόπιστες πηγές για να γνωρίζουμε την ακριβή χρονολόγηση του τα παρακάτω στοιχεία είναι προσωπικές εκτιμήσεις.

Το κάστρο παρουσιάζει ιδιόμορφο σχήμα. Από την κάτοψη βλέπουμε (βλέπε *κάτοψη*) ότι το σχήμα του είναι πολυγωνικό και δεν παρουσιάζει κάποια συμμετρία ή αναλογία. Έχει πύργους (στρογγυλούς ή τετράγωνους) διαφορετικούς μεταξύ τους αλλά και οι επάλξεις δεν ακολουθούν κάποιο κανόνα. Όμοια και η κατασκευή του από πέτρες δεν ακολουθεί κάποιο κανόνα. Αλλού υπάρχουν μεγάλες λαξευτές ^{πέτρες} και αλλού μικρές στρογγυλές με μεγάλους αρμούς, ακόμη τούβλο και κεραμύδια. Τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν είναι κοκκινοπός και καφετής τραχείτης.

Παρατηρούμε ότι στις εξωτερικές και εσωτερικές γωνιές η τοιχοποιία διαμορφώνεται από πέτρες κατεργασμένες, οι οποίες είναι συνδεδεμένες μεταξύ τους με μικρούς αρμούς. (φωτ. 1,24)

Όμως και οι πόρτες του κάστρου παρουσιάζουν μια ιδιομορφία.

Η Εξωτερική Πύλη που βρίσκεται στη νότιαδυτική πλευρά του κάστρου (φωτ. 1,2) παρατηρούμε ότι στηρίζεται σε πέτρες αρκετά μεγάλου μεγέθους, ορθογωνικού σχήματος (ογκόλιθοι) σχεδόν ίσες μεταξύ τους. Παρατηρούμε ακόμη ότι μετά από ένα ορισμένο ύψος η οικοδόμηση της πέτρας αλλάζει. Οι πέτρες είναι πιο μικρές, σε ακανόνιστο σχήμα με μεγάλους αρμούς. Πάνω στην πόρτα υπάρχει μια τουρκική επιγραφή σε λευκό μάρμαρο, που έχει στερεωθεί σε πέτρα με κατεργασμένη μορφή. Πιο πάνω βλέπουμε την ανακουφιστική αψίδα.

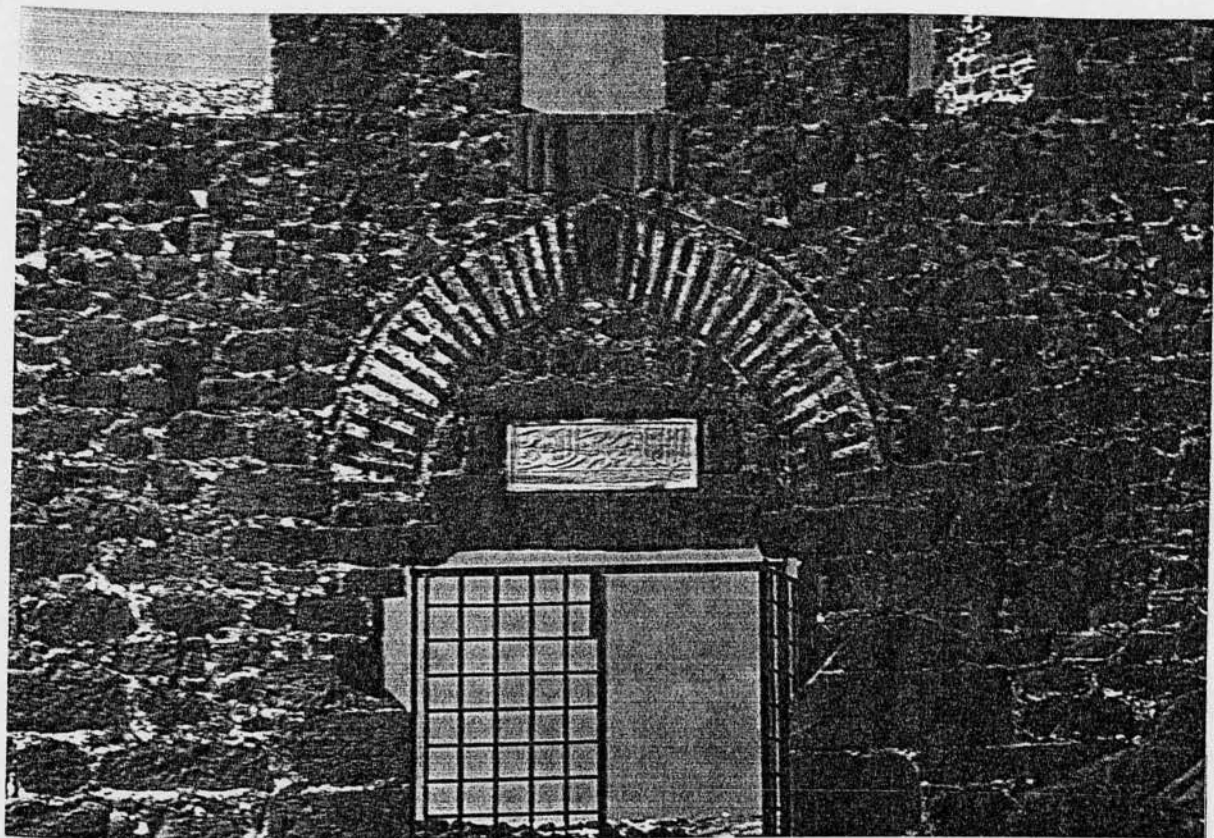

Φωτ 1. Η εξωτερική πύλη στη νότια πλευρά του
καίστρου

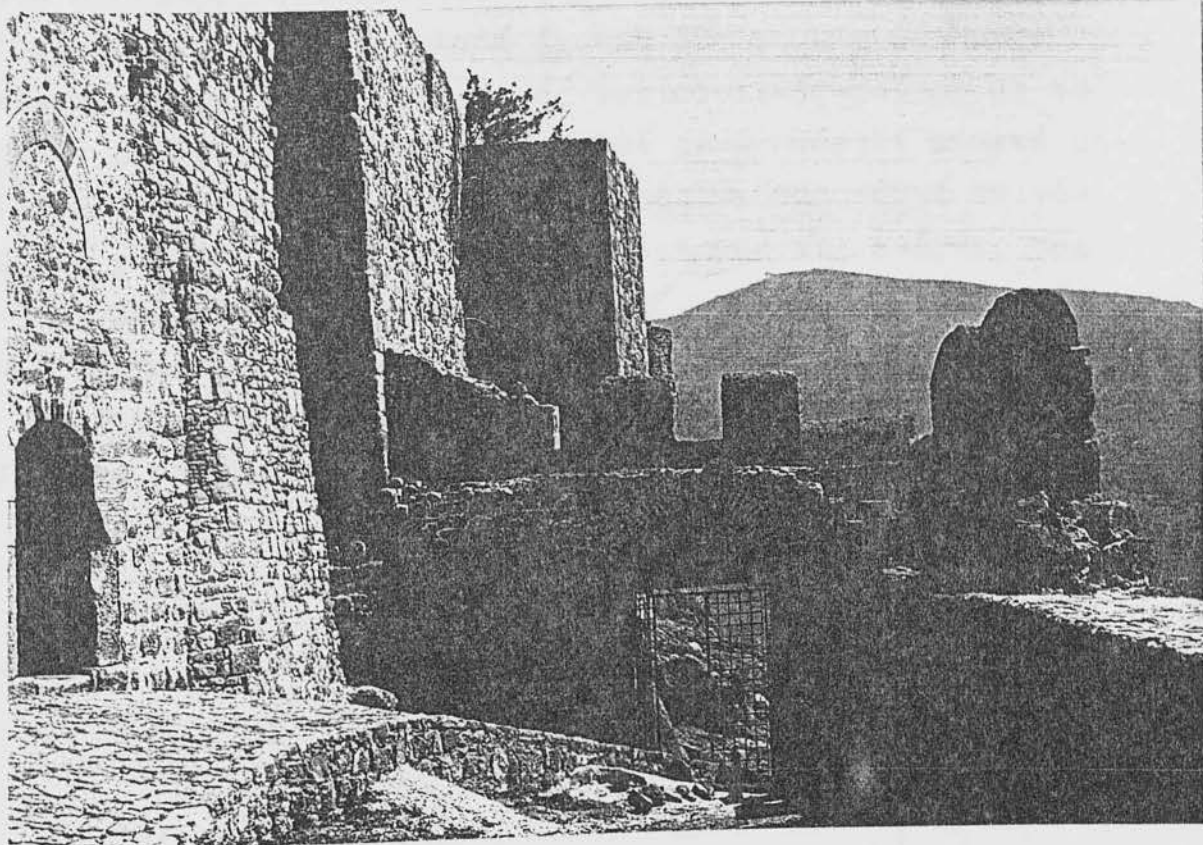

Φωτ. 2. Η εξωτερική πύλη με την τουρκική
επιγραφή

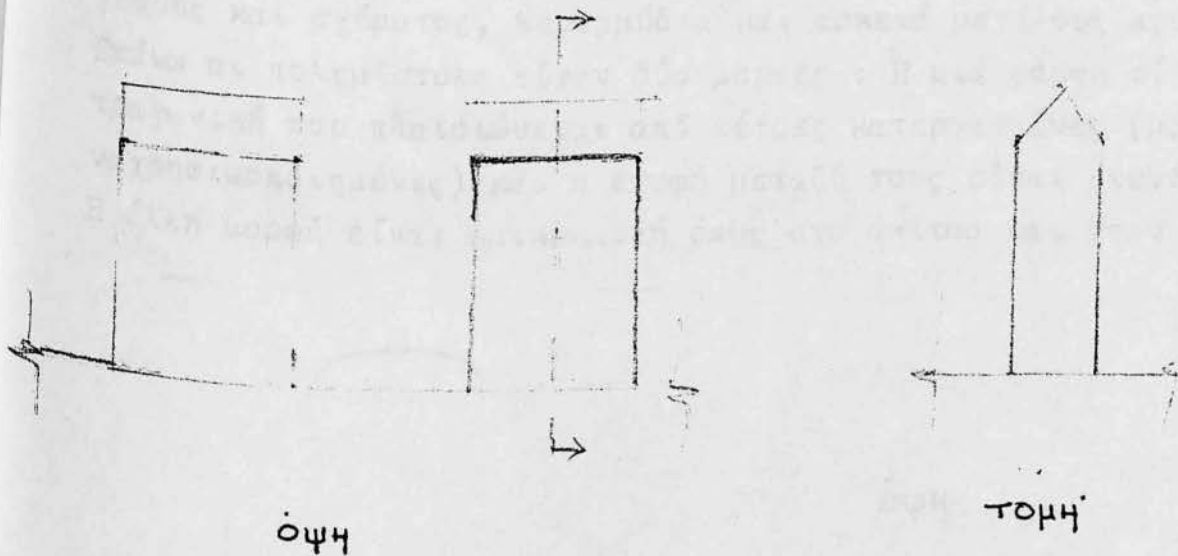
Φωτ. 3. Η τουρκική επιγραφή και η οθωμανική
αβίδα πάνω από την εξωτερική νότια
πύλη

Φωτ. 4. Η πρώτη εξωτερική αυλή με τα φρεμ-
βμένα νότια τείχη.

Σε αυτή την πλευρά του τοίχους βλέπουμε και μια διαφορά στον τρόπο κτισίματος της πέτρας. Από κάτω μέχρι τη μέση της πόρτας σχεδόν, οι πέτρες είναι ομοιόμορφα κτισμένες με κατεργασμένες πέτρες. Σε αντίθεση με το υπόλοιπο τείχος που είναι κτισμένο με πέτρες ακανόνιστου σχήματος και διασπαρμένες μεταξύ τους. (φωτ. 2,3) Εδώ δηλαδή έχουμε δύο φάσεις δόμησης.

Εκεί που ενώνεται ο εξωτερικός νοτιοδυτικός τοίχος με το εξωτερικό νότιο τείχος βλέπουμε ότι και εκεί υπάρχει αρκετά μεγάλη διαφορά στην ένωση, (φωτ. 2) πρέπει να προυπήρχε το νότιο τείχος (φωτ. 4) και για να ικανοποιήσουν τις ανάγκες του κάστρου οι Μηθυμναίοι να έφτιαξαν το εξ. τείχος το οποίο μάλλον είχε καταστραφεί και ξαναχτίστηκε επάνω στα παλαιά κτισματά του. Οι επάλξεις που υπάρχουν πάνω από την πόρτα είναι της παρακάτω μορφής.

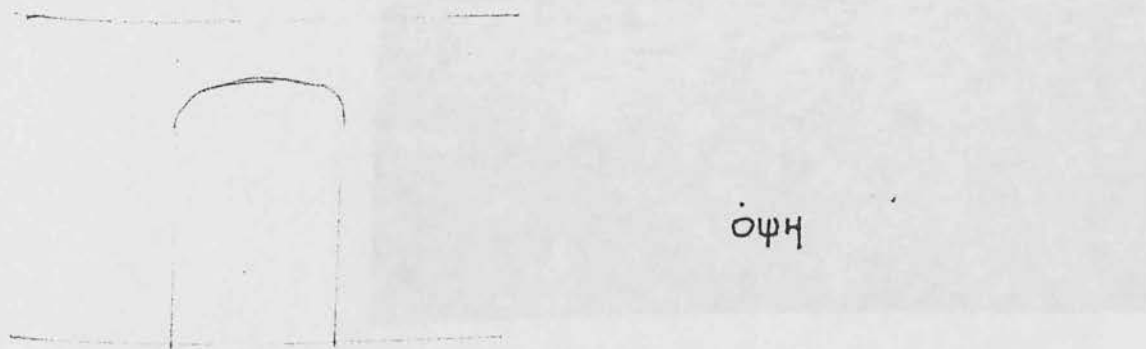
Συνεχίζοντας προς το εσωτερικό του κάστρου (φωτ. 4) συναντάμε τα τείχη της εξωτερικής αυλής στα αριστερά μας (τα οποία είχαν καταρεύσει από σεισμό και ξαναχτίστηκαν με τη βοήθεια του τμήματος βυζαντινών και μεταβυζαντινών μνημείων του υπουργείου.

Και στα δεξιά μας η Δεύτερη Είσοδος του κάστρου. Αυτή παρουσιάζει μια ομοιότητα με την πρώτη γιατί μέχρι το ύψος της πόρτας υπάρχουν ογκώδης κατεργασμένες πέτρες που στηρίζουν την πόρτα (όμοια στήριξη με την κύρια είσοδο). (φωτ. 5,6)

Σ' αυτή την πλευρά του κάστρου (νότια) (φωτ. 4) φαίνεται πολύ καθαρά η ένωση του τείχους του κυρίου κάστρου με το τείχος του ξώκαστρου, που έγινε στην πλευρά αυτή, για να αυξηθεί η αμυντική δυνατότητά του. Γι' αυτό άλλωστε έχουμε τη διαφορά δόμησης του τοίχου. Αλλά εκτός από την κατακόρυφη διαφορετική δόμηση του τείχους έχουμε και οριζόντια, δηλαδή ο τοίχος φαίνεται να είναι χωρισμένος σε δύο οικοδομικές φάσεις.

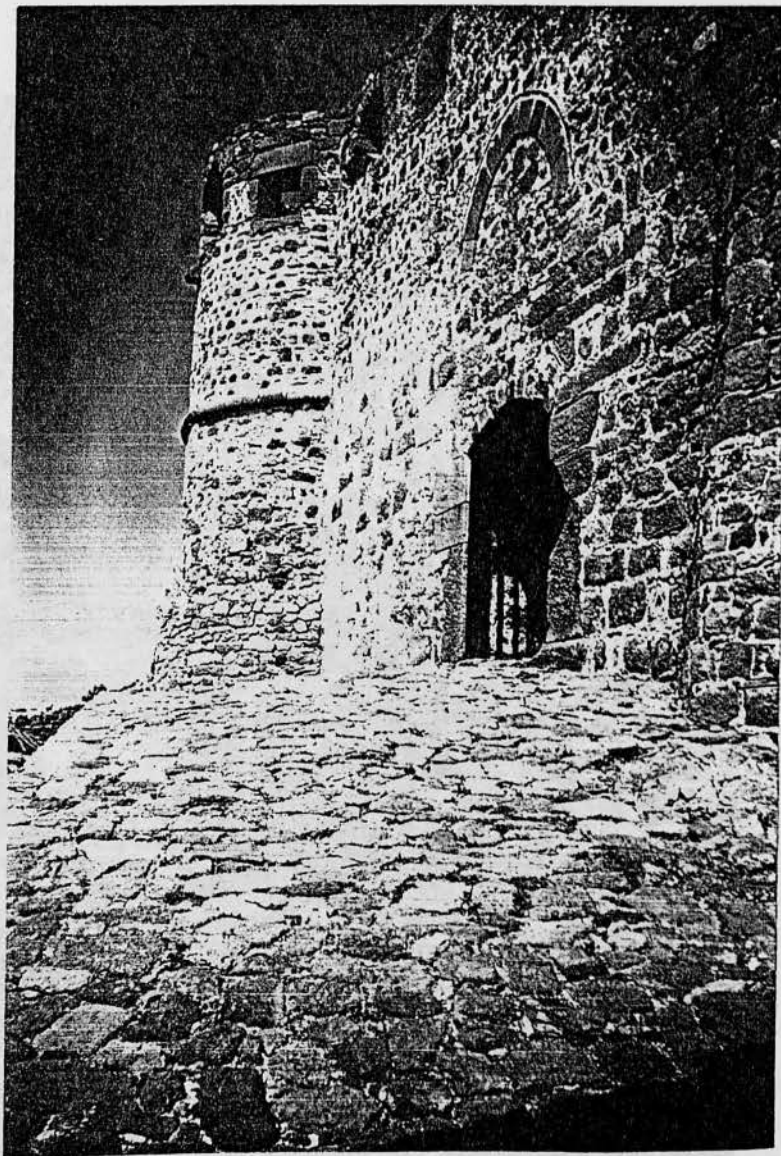
Η πρώτη αρχίζει από το έδαφος και φτάνει στο υπέρθυρο. Έδω είναι αρκετά φροντισμένη η δόμηση των πετρών ενώ πιο πάνω υπάρχει "αναρχία" δόμησης με ανακατεμένες πέτρες διαφορετικού μεγέθους και σχήματος, κεραμμύδια και αρκετά μεγάλους αρμούς. Επάνω οι πολεμίστρες είχαν δύο μορφές : Η μία μορφή είναι τετραγωνική που πλαισιώνεται από πέτρες κατεργασμένες (μάλλον ξαναχρησιμοποιημένες) και η επαφή μεταξύ τους είναι στενή.

Η άλλη μορφή είναι ημικυκλική όπως στο σκίτσο και στην φωτ. 5.

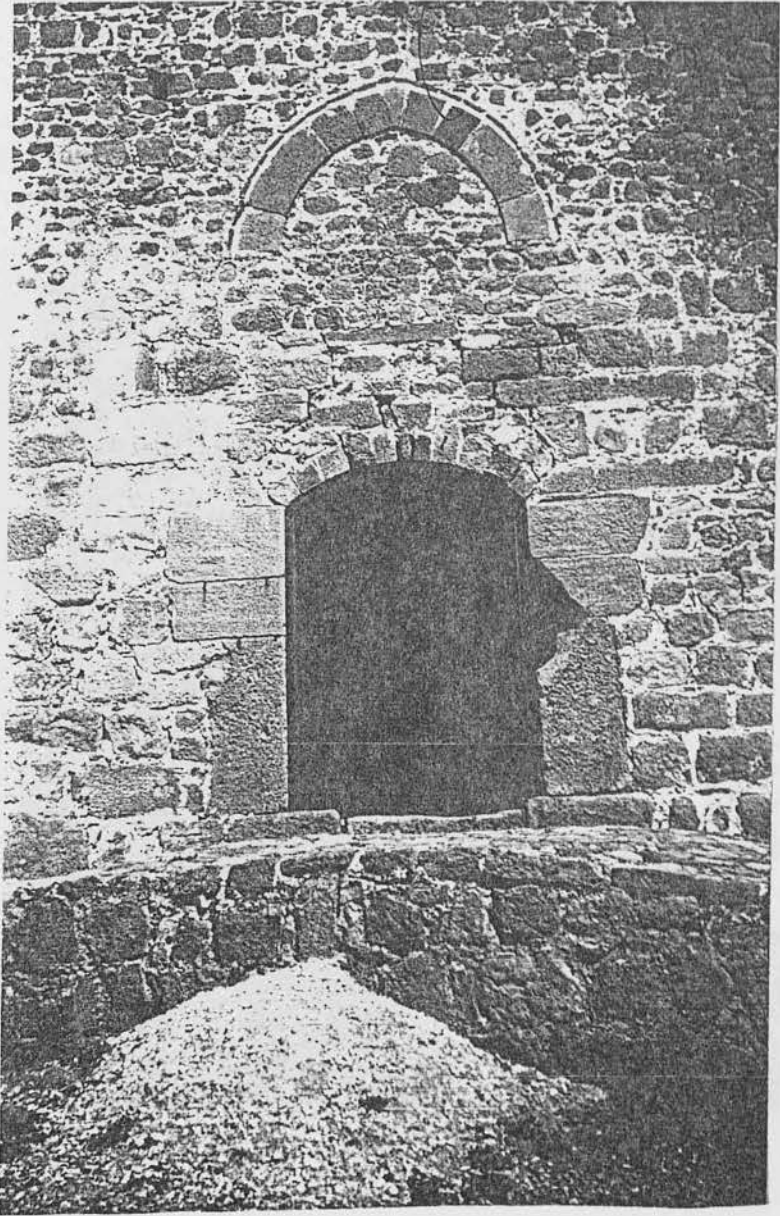

ὄψη

Μπαίνοντας μέσα και συνεχίζοντας συναντάμε τον θολωτό διάδρομο (φωτ.7). Στα πλαϊνά τους υπάρχουν φυλακές. (φωτ. 8,9 εξώφυλλο) Πάνω από τους διαδρόμους είναι οι Τρύπες για το καυτό λάδι. (φωτ. 10) Η μορφή των επάλξεων στο σημείο αυτό είναι όπως το σκίτσο.

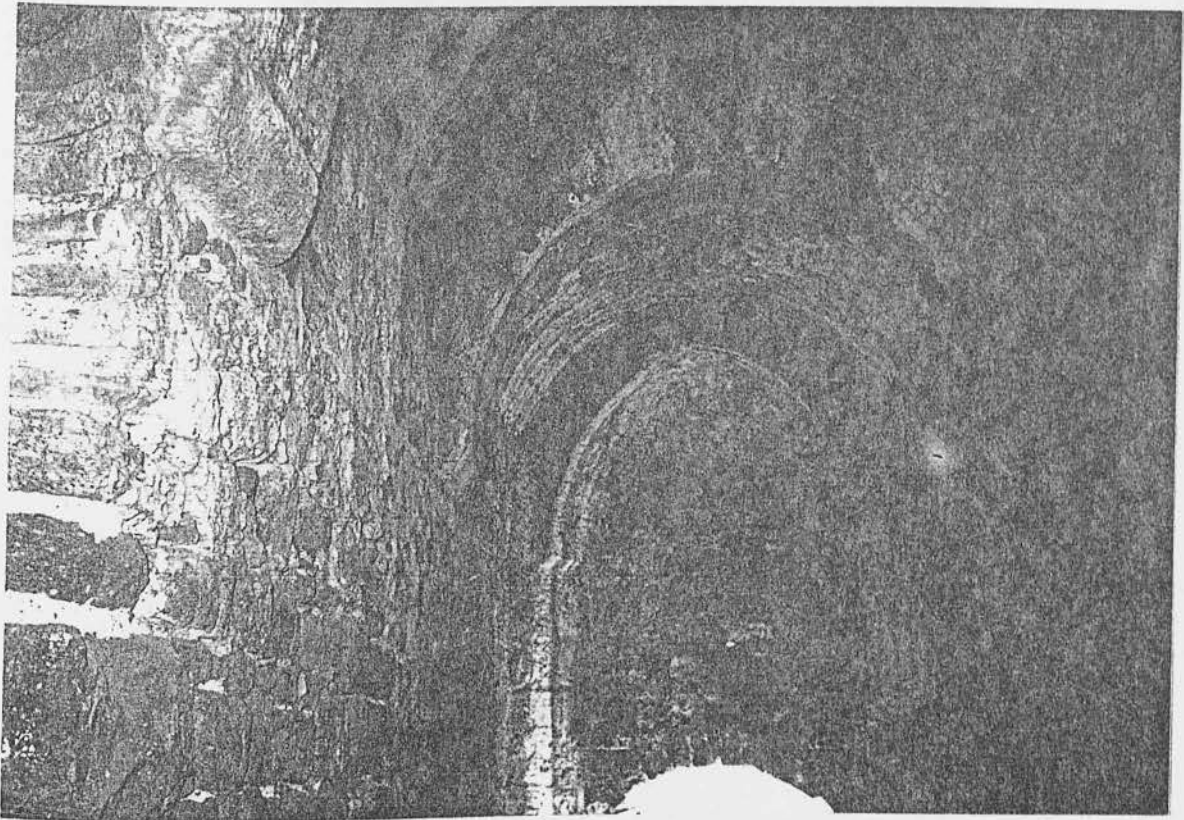
Φωτ 5. Το πλακόστρωτο που μας οδηγεί
στη Δευτερη πύλη.

Φωτ 6. Η Δεύτερη πύλη

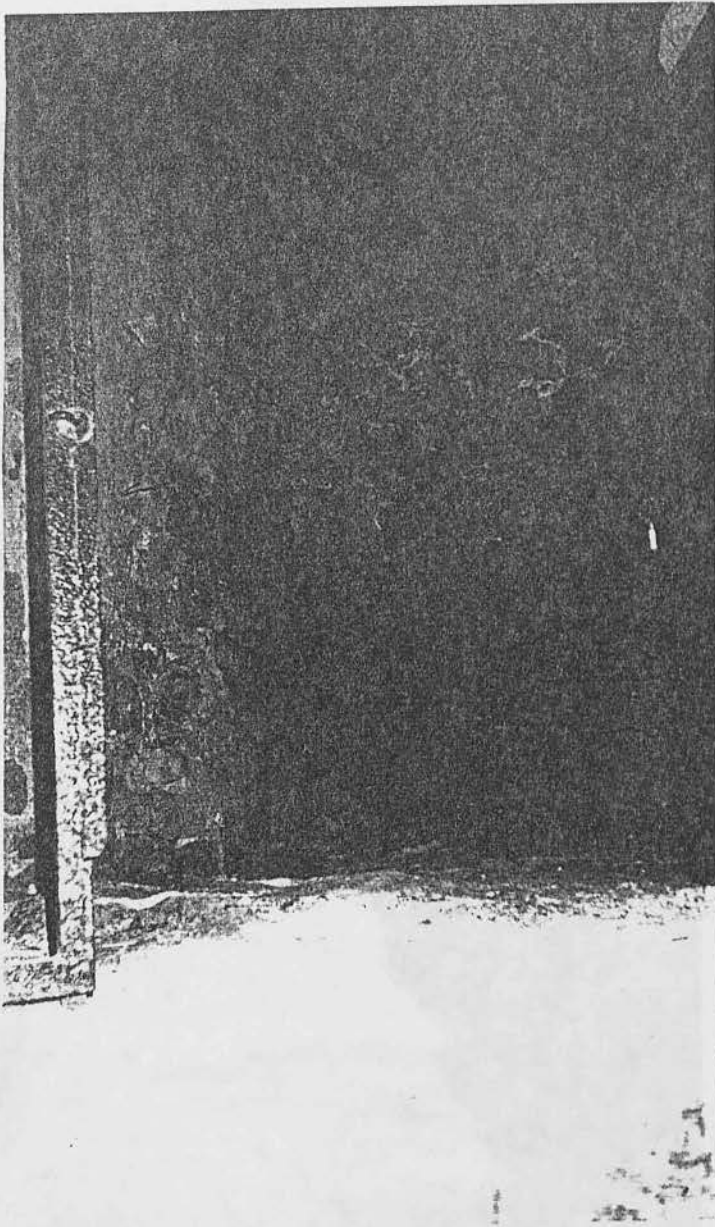

Φωτ 7. Ο θολωτός διάδρομος κάτω από
του νοτιοανατολικό κυκλικό πύργο

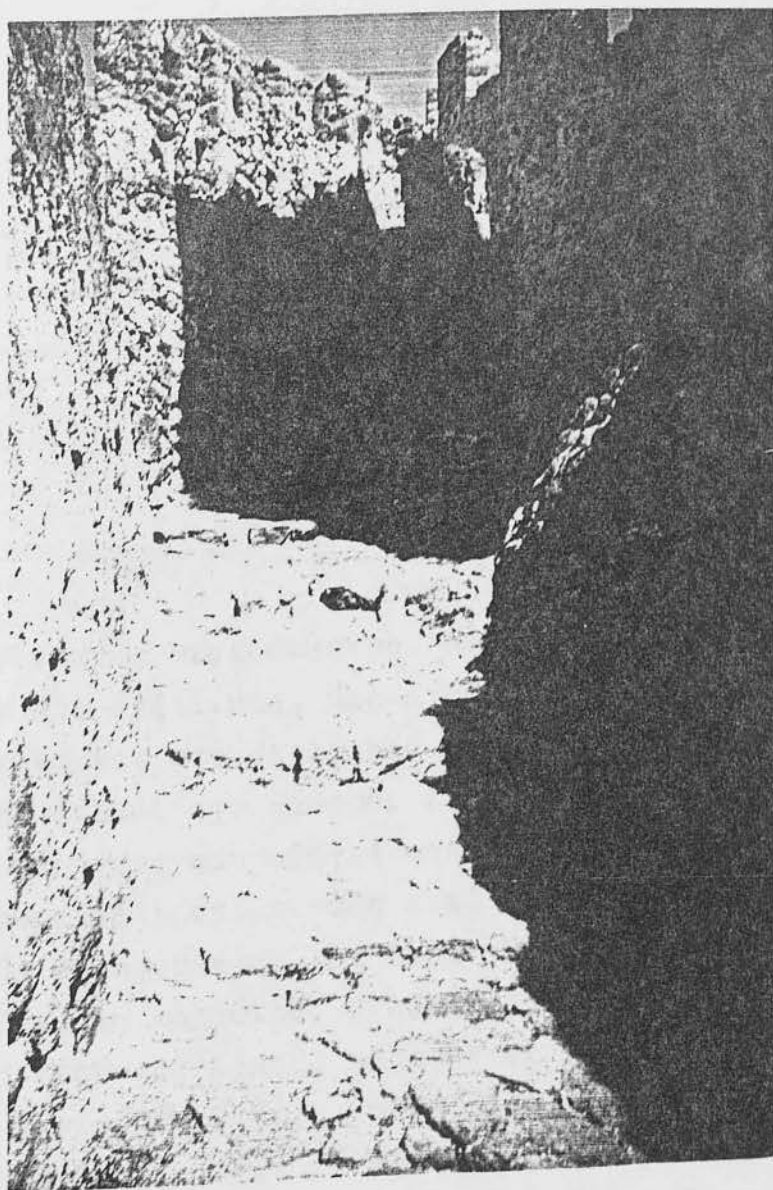

Φωτ. 8. Μία άποψη του εσωτερικού του
διαδρόμου

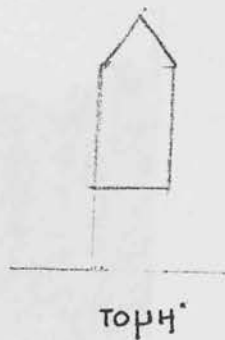
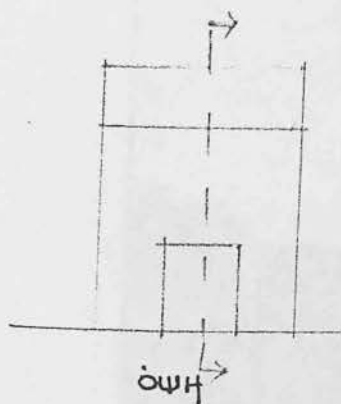

Φωτ 9. Το εσωτερικό του κελιού

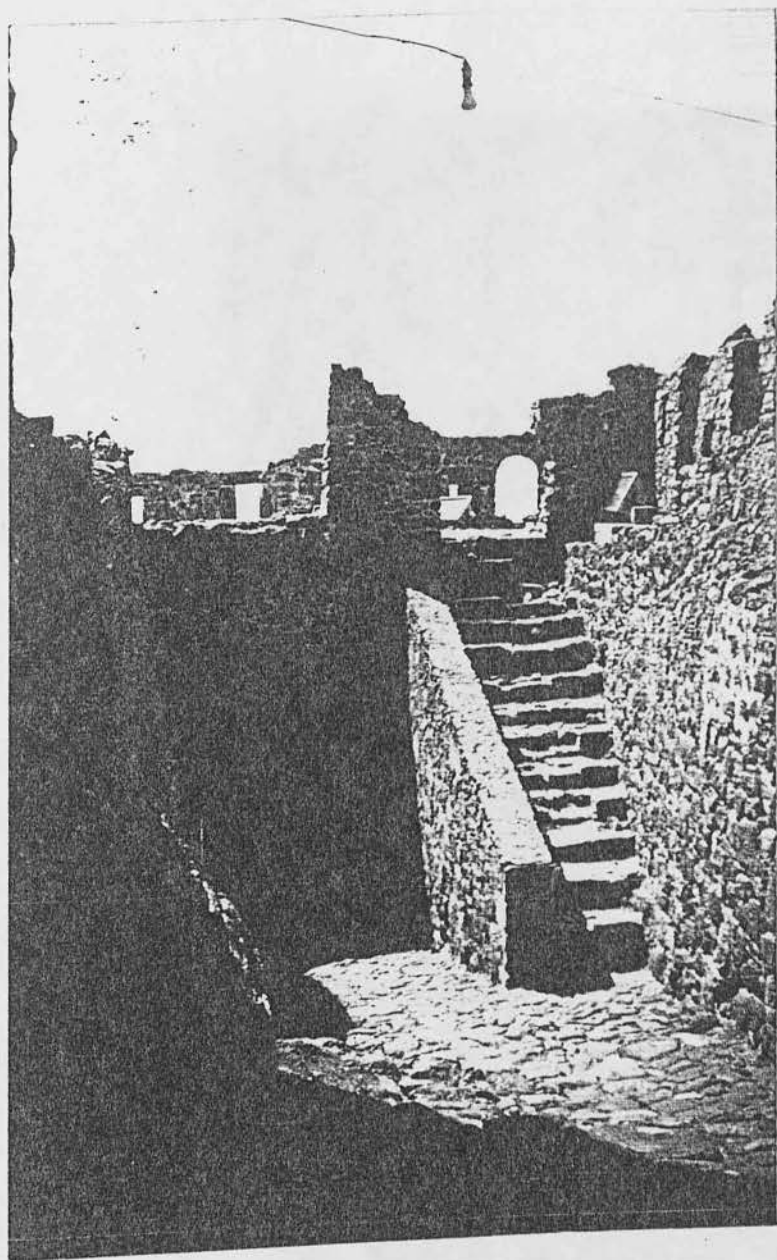
Φωτ. 10 Εδώ διακρίνουμε στα τείχη τις τρύπες για το καυτό λάδι. Ο διαδρόμος αυτός βρίσκεται στα δυτικά του κάστρου και μαζί με τα τείχη αποτελεί το "ξωκαί-στρο", οδηγεί δε στην κύρια πύλη.

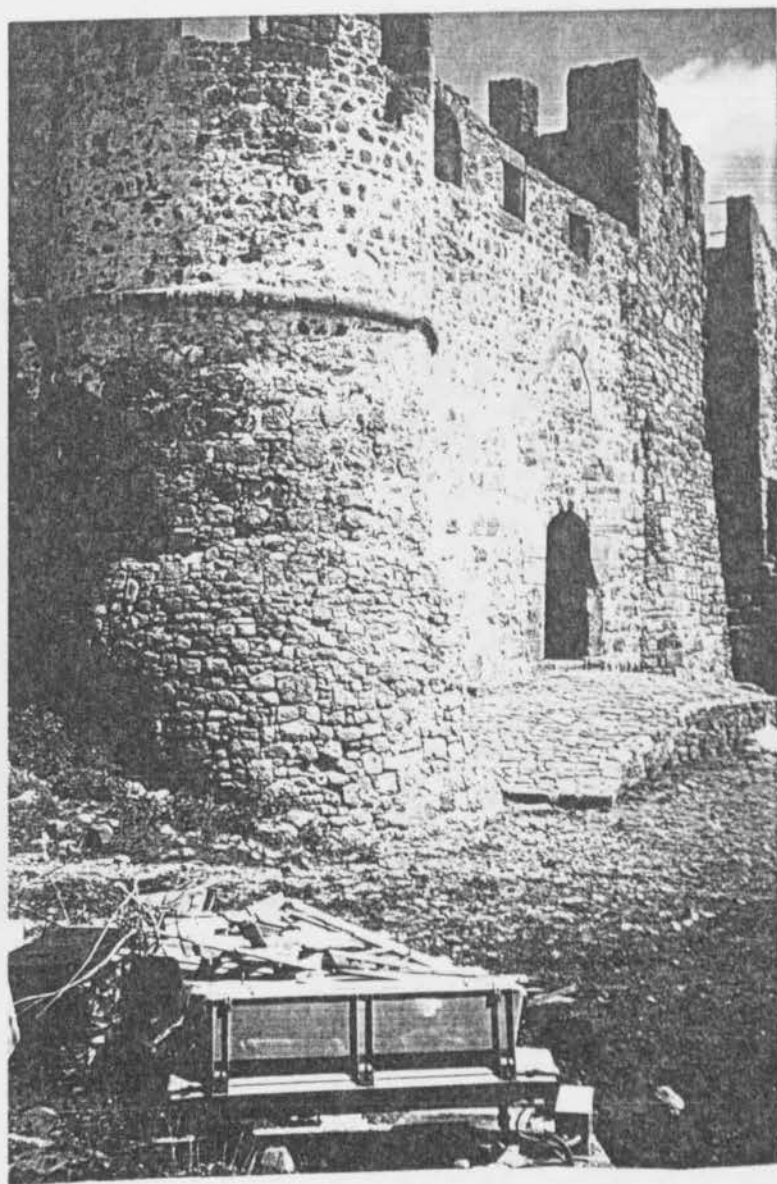
Εδώ είμαστε μέσα στο εξώκαστρο, όπου η σκάλα (φωτ. 11α, 11β) που βρίσκουμε στα δεξιά μας, μας ανεβάζει σε μπεντένια επάνω από τη δεύτερη πύλη και στο στρογγυλό πύργο. (φωτ. 12) Αυτά όλα προφυλάσσουν την είσοδο στο κάστρο. Συνεχίζοντας υπάρχει ένας λιθόστρωτος διάδρομος που οδηγεί στην Κύρια Πύλη. (φωτ. 13)

Βλέπουμε πάλι ότι η πύλη αυτή παρουσιάζει αρκετή ομοιότητα με τις δύο προηγούμενες. Οι παραστάδες της πόρτας είναι από ογκώδη λαξευμένα κομμάτια. Η πόρτα είναι ξύλινη χοντρή, ενισχυμένη με σιδερένιες λάμες, καρφωμένες με μεγάλα καρφιά. (φωτ. 14) Πάνω από την πόρτα υπάρχει η ανακουφιστική αφίδα, (φωτ. 15) η οποία συνεχίζεται μέχρι το τέλος του διαδρόμου. (φωτ. 16) Βγαίνοντας από το διάδρομο συναντάμε ένα κτίσμα από τις αποθήκες (φωτ. 17, 18) και σε υψηλότερο επίπεδο, ο εσωτερικός του χώρος.

Το κτίσμα έχει δύο μορφές δόμησης. Στη βορινή πλευρά του βλέπουμε την ένωση των δύο δομών. Μάλλον χρειάστηκε να επεκταθεί ο αποθηκευτικός χώρος και γι' αυτό έχουμε αυτή τη διαφορά.

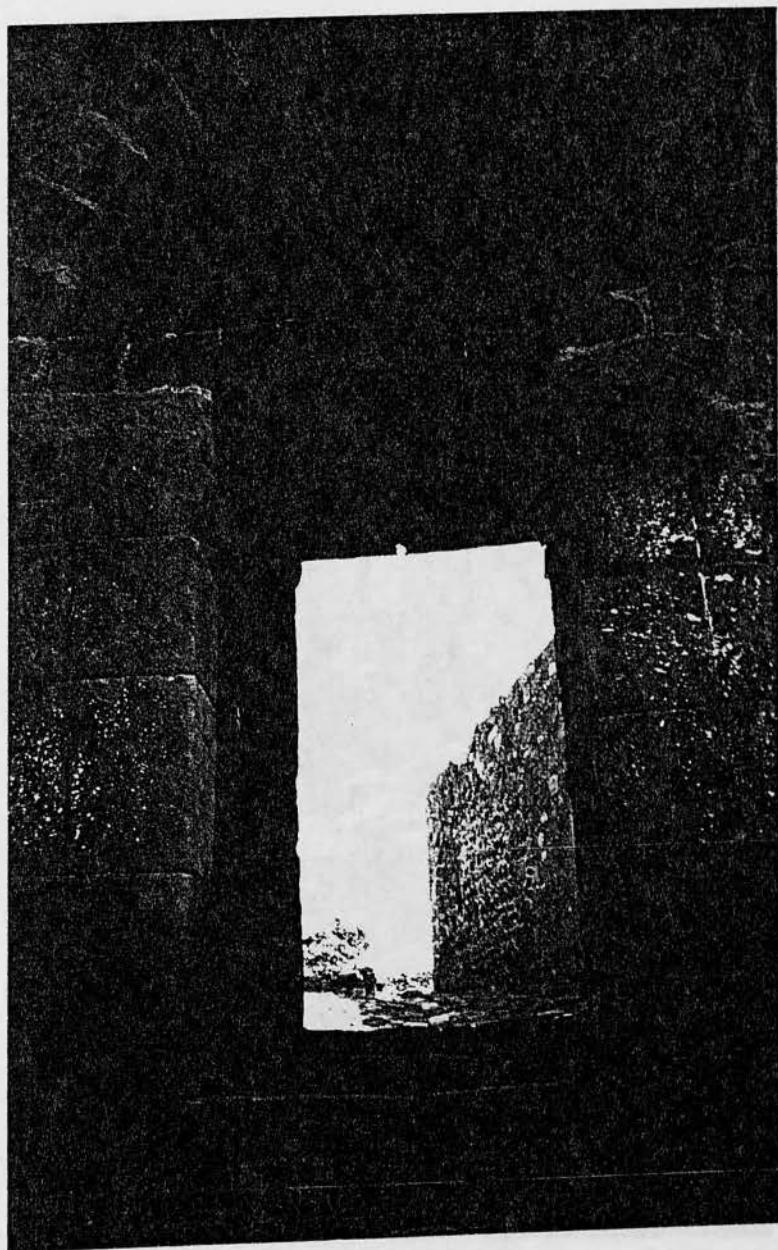
Φωτ. Πα. Η βράιλα του Ξάνθικαστρου που οδηγεί
στον κυκλικό πύργο.

Φωτ. 11β. Ο κυκλικός πύργος εξωτερικά

Φωτ 12. Βλέπουμε τιά ἐπάλξεις πάνω
από τη Δεύτερη πύλη

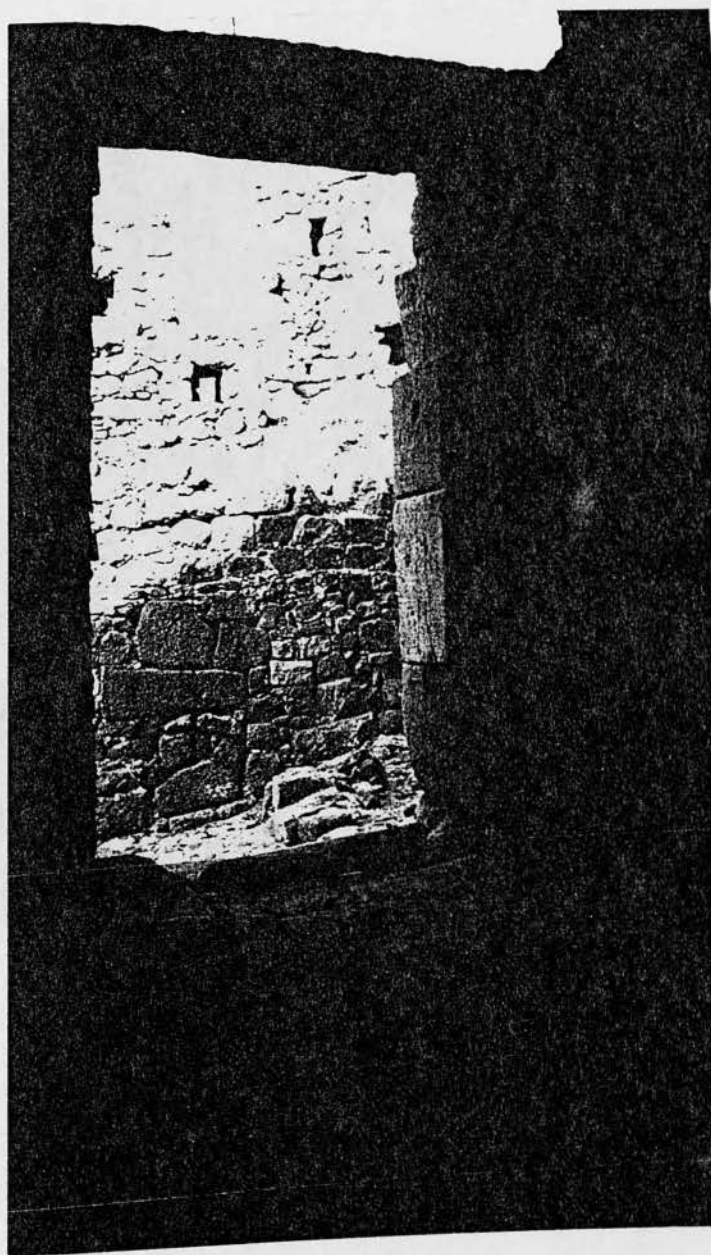

Φωτ. 13 Η Δυτική κύρια πύλη

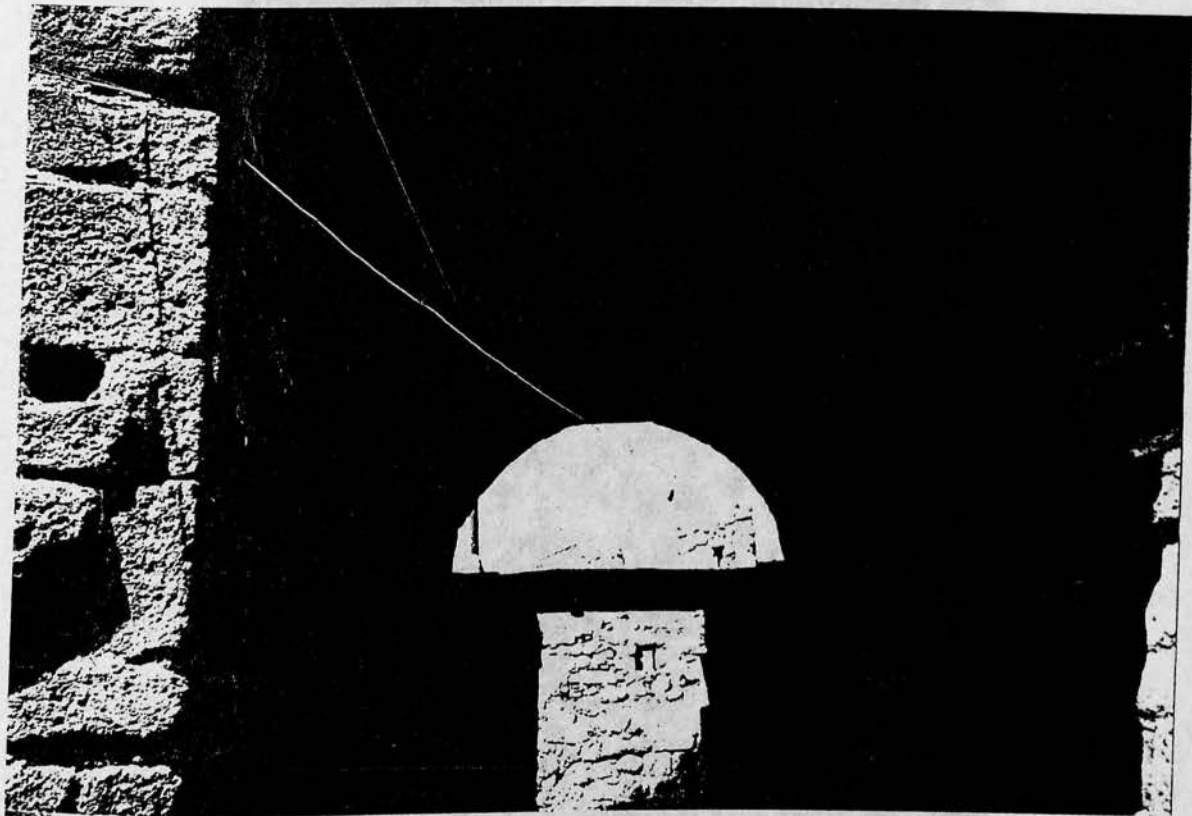

Φωτ 12. Βλέπουμε τιά ἐπάλξεις πάνω
από τη Δεύτερη πύλη

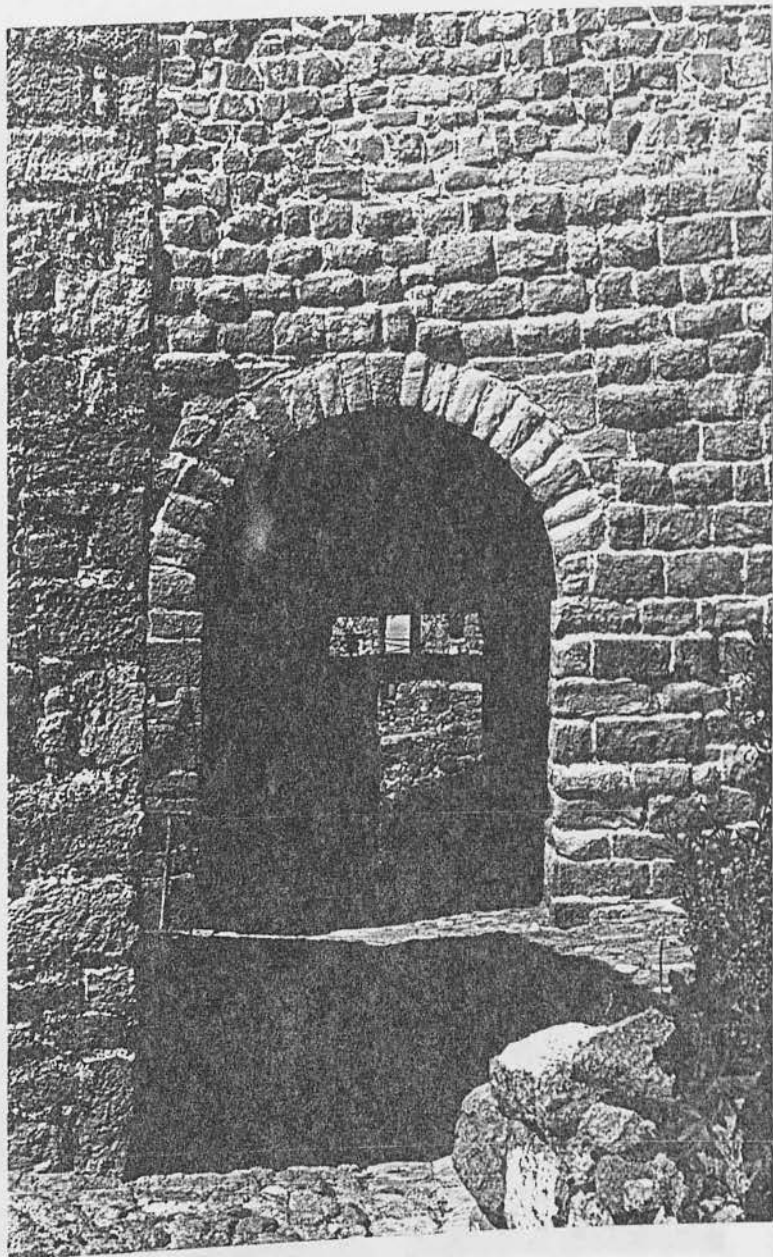

Φωτ 14. Η ξύλινη πόρτα της κύριας πύλης

Φωτ. 15. Η αυίδα της κύριας πύλης. Χαρακτηριστικός είναι ο τρόπος ετήριξής με σκόλιθους.

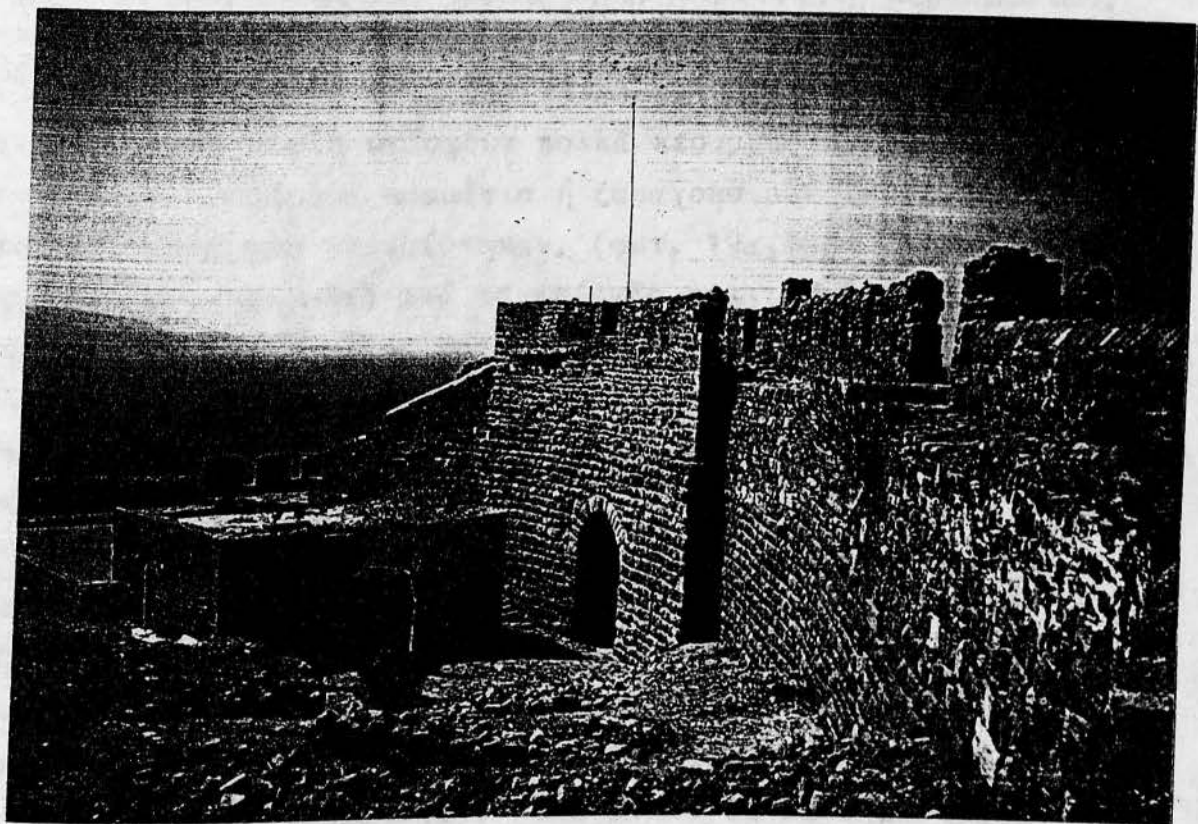
Φωτ. 16α. Το τέλος του θολωτού διαδρόμου
είναι η έξοδος αυτή που οδηγεί
στο εσωτερικό του κάστρου.

Φωτ. 16β. Η βράλα είναι αυτή που μας οδηγεί
στο επίπεδο της αποθήκης και στο νοτιο-
δυτικό πύργο. Το βέλος μας δείχνει το
σημείο που αναστηλώθηκε και για την κατα-
σκευή του χρησιμοποιήθηκε μπετονένια κατασκευή

Φωτ. 17. Άποψη της αποθήκης.

Φωτ 18. Εδώ φαίνεται ο βοριοδυτικός προμαχώνας και πως συνδέεται με το υάστρο. Απο τα δυτικά υπάρχει κλίμακα, ενώ απο τα βόρεια μάλλον υπήρχε διαδρομα, που ένωνε τόν προμαχώνα με τους βόρειους πύργους.

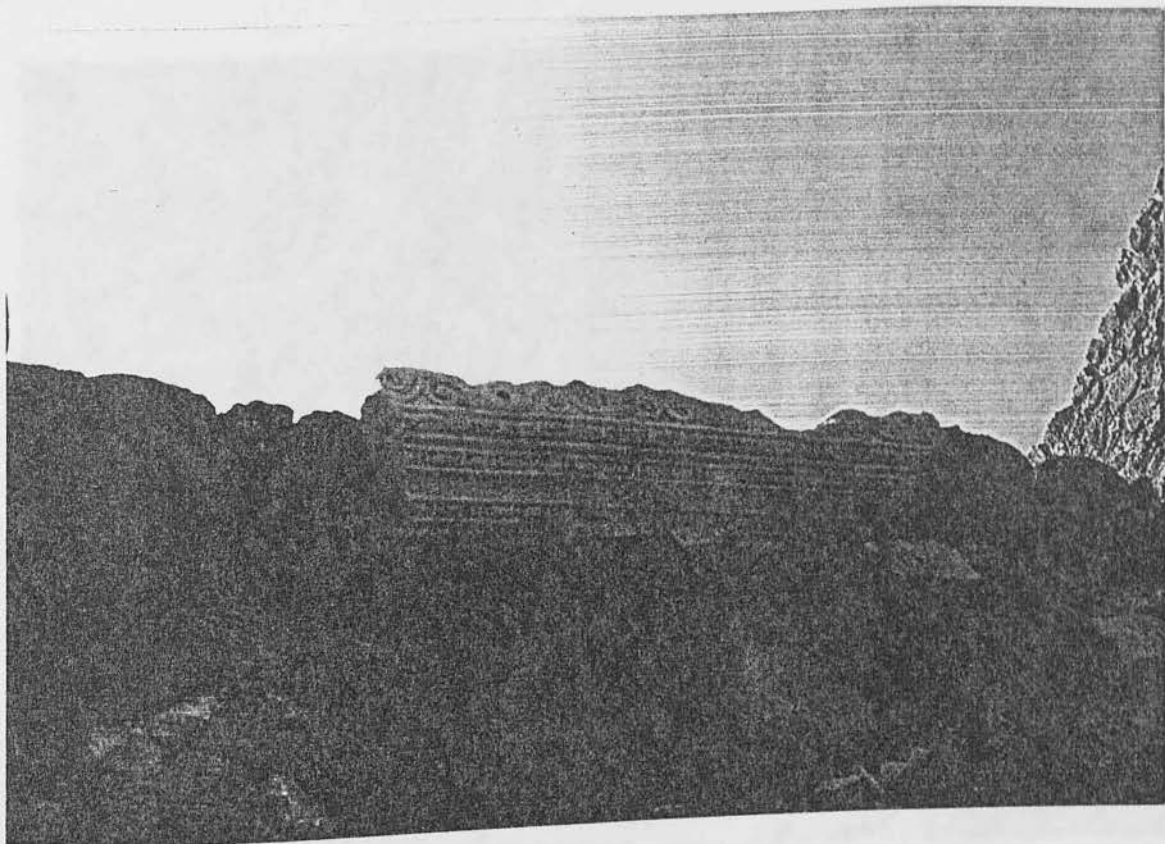
Ακόμη μπορεί να είχε γκρεμιστεί και να ξαναφτιάχτηκε. Άλλωστε βλέπουμε ότι η μία γωνία είναι φτιαγμένη με πέτρες όμοιες μεταξύ τους, με στενή επαφή και χωρίς τη χρησιμοποίηση κεραμυδίων. Ενώ στη βορειοδυτική γωνία του κτίσματος οι πέτρες είναι ακατέργαστες, η επαφή μεταξύ τους δεν είναι πολύ στενή, η δόμηση άναρχη και μέσα στην κονία υπάρχουν πολλά κεραμύδια. Ακόμη έχουν χρησιμοποιηθεί μαρμάρινα κομμάτια ή ξαναχρησιμοποιημένες πέτρες από κτίσματα που γκρεμίστηκαν. (φωτ. 19α, 19β)

Στη δυτική πλευρά μπροστά από το επίπεδο παρατηρούμε στο τείχος ένα κενό μέσα στο πάχος της κατασκευής, η μορφή του είναι αφιδωτή (φωτ. 20, 21) και ίσως θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ανακουφιστικό κενό με το σύστημα των τυφλών αφιδωμάτων όπως αναφέρει ο Φίλων για τα τείχη της Ρόδου.

Το σύστημα αυτό με τα τοξωτά ανακουφιστικά κενά μέσα στο πάχος της κατασκευής ήταν πολύ διαδεδομένο τόσο στη Ρωμαϊκή εποχή όσο στο βυζάντιο. (1) Άρα θα μπορούσαμε να δεχθούμε ότι οι Μηθυμναίοι έχουν επηρεαστεί από το Βυζάντιο στο σημείο αυτό.

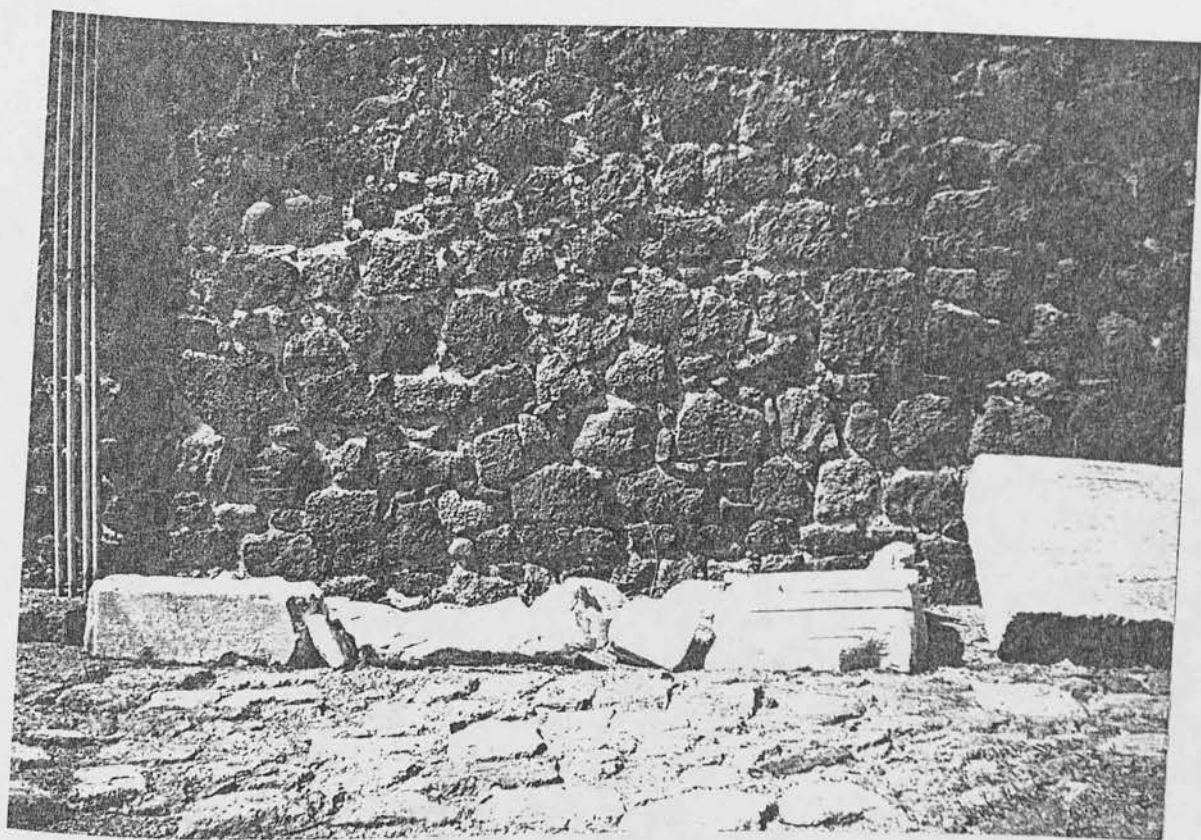
Ανεβαίνοντας από την αποθήκη πηγαίνοντας προς τη νοτιοδυτική πλευρά του κάστρου βρισκόμαστε σ' ένα μικρό επίπεδο με επάλξεις. Δεν μπορούμε να γνωρίζουμε τη χρήση του. Το μόνο που γνωρίζουμε είναι ότι έχουν γίνει οι εργασίες σ' αυτό το σημείο στην κλίμακα μετά το 1966, γιατί εάν παρατηρήσουμε τις φωτ. Α1, Α2 (είματα τραβηγμένες από τον Ιούνιο του 1966 για την Διεύθυνση Αναστήλωσεων). Η κλίμακα είχε καταρεύσει μετά την αναστήλωση έχου- με την δυνατότητα της πρόσβασης στις επάλξεις πάνω από την Κύρια πύλη και συνέχεια στον Β.Δ. προμαχώνα. Οι επάλξεις στο σημείο αυτό είναι ορθογωνικής μορφής (φωτ. 22, 23α). Οι μόνες από αυτές που σώζονται σε αυτή τη μορφή.

Ο προμαχώνας είναι κυκλικός με τιφεκιοθυρίδες της μορφής (φωτ. 23β).

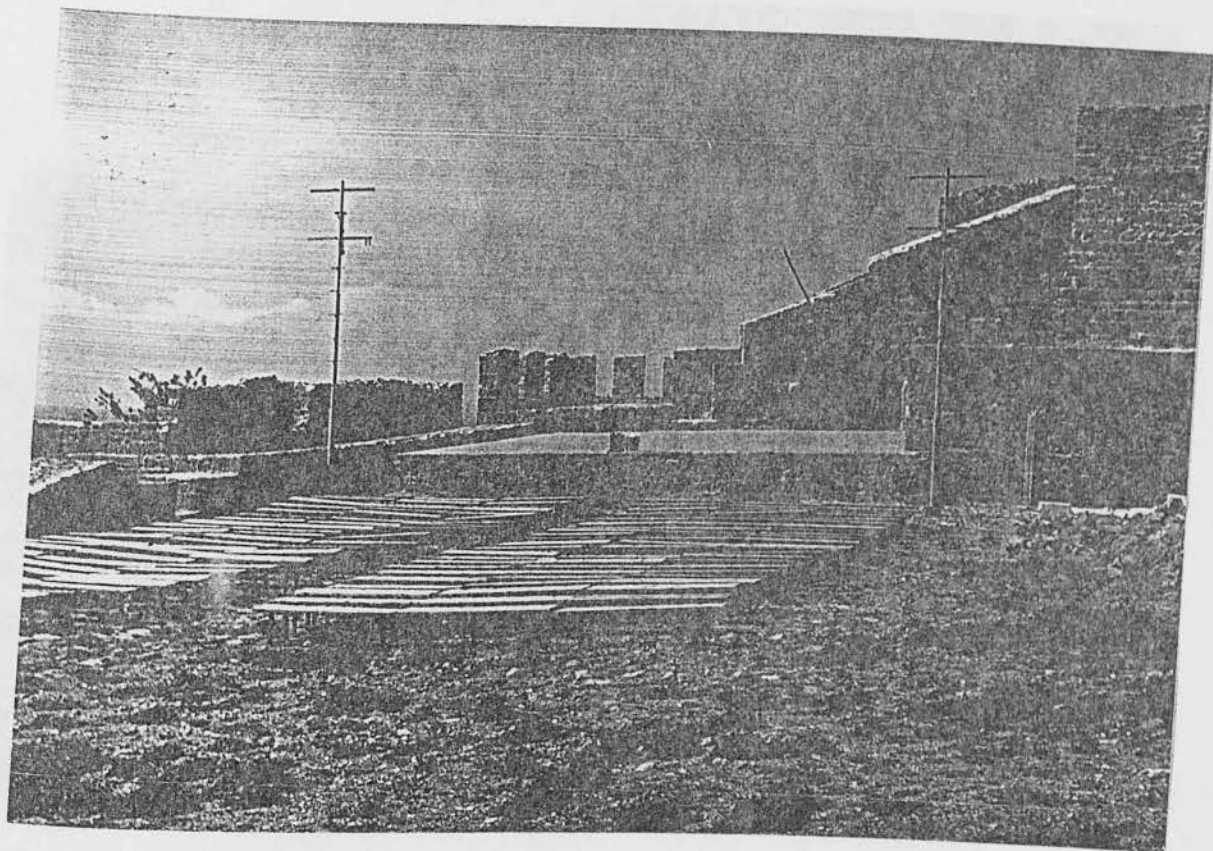

Φωτ. 19α. Το αρχαίο μαρμαρίνο κομμάτι
ξαναχρησιμοποιήθηκε για το κτίσιμο
της αποθήκης. Βρίσκεται στη
βόρεια πλευρά της αποθήκης.

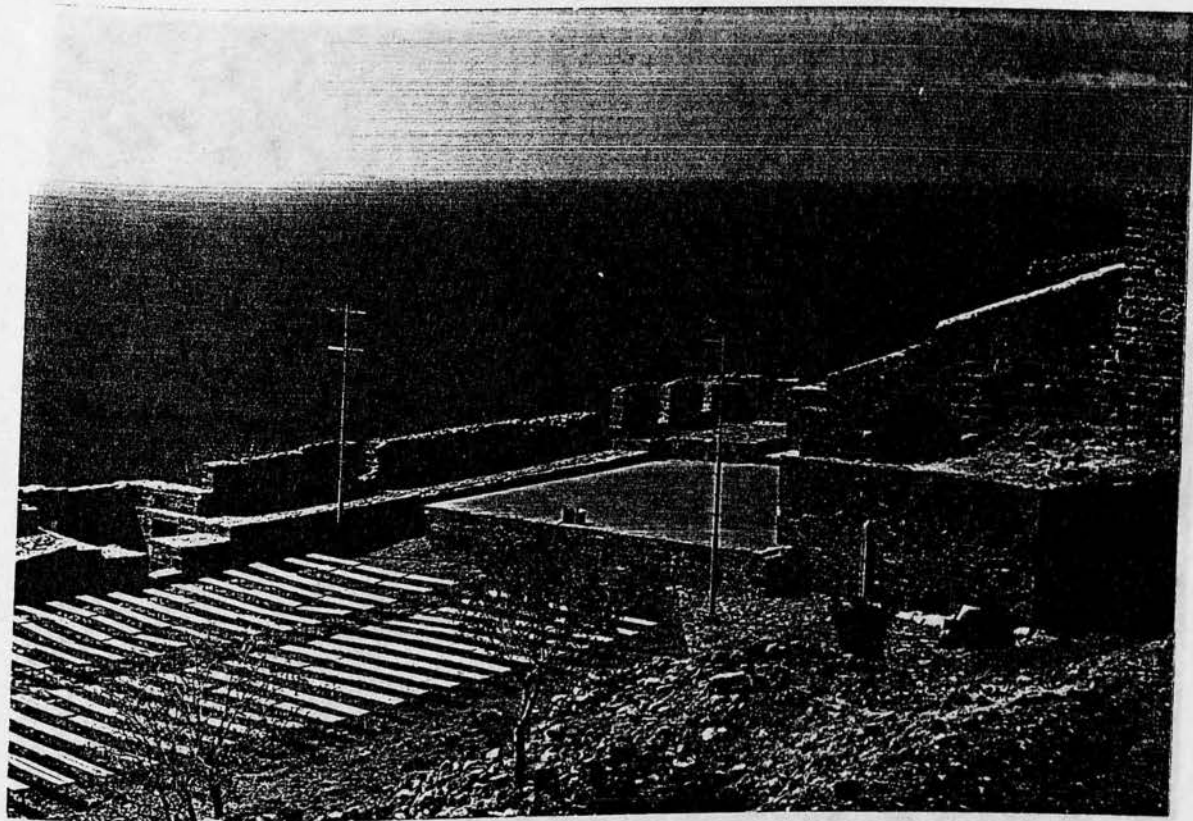

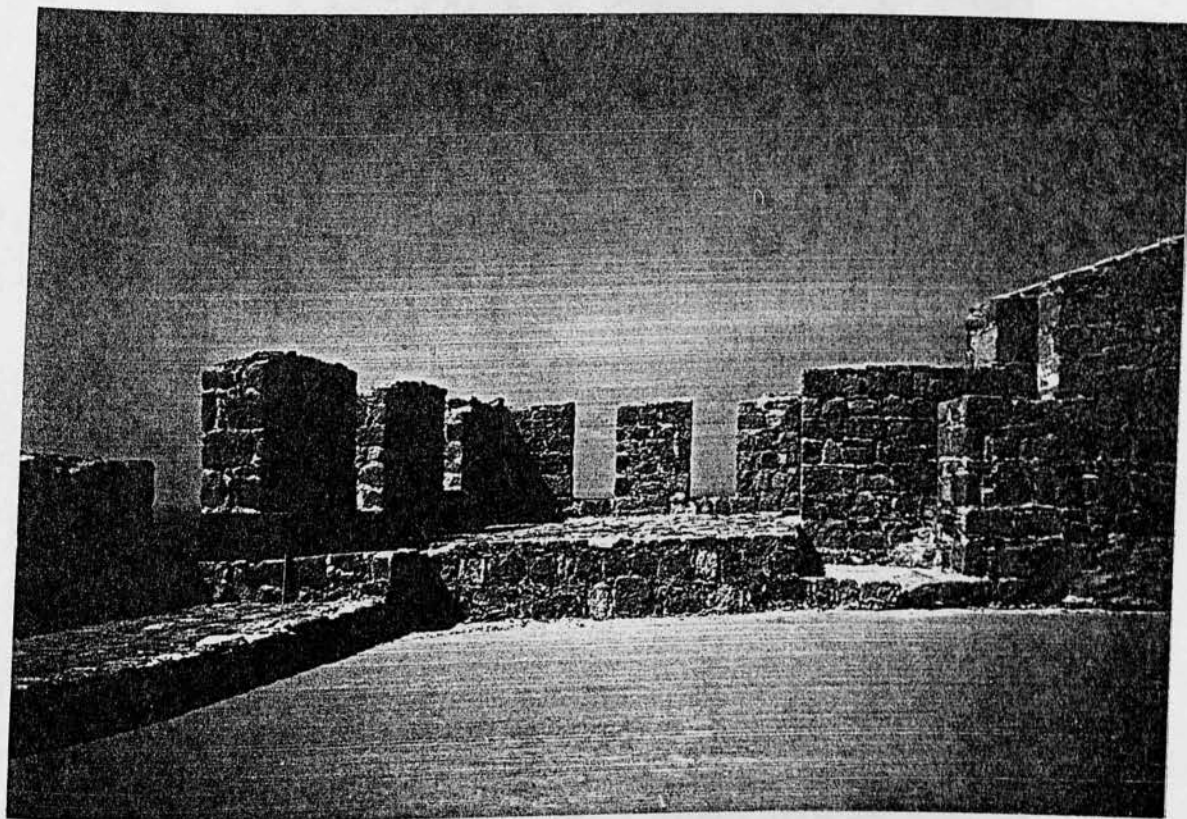
Φωτ 19β. Τα μαρμάρια κομμάτια βρίσκονται
στη δυτική πλευρά της αποθήκης.

Φωτ 20. Εδώ φαίνεται η νοτιοδυτική γωνία του κάστρου. Το βέλος μας δείχνει την "τυφλή" αψίδα, μάλλον βυζαντινής προέλευσης.

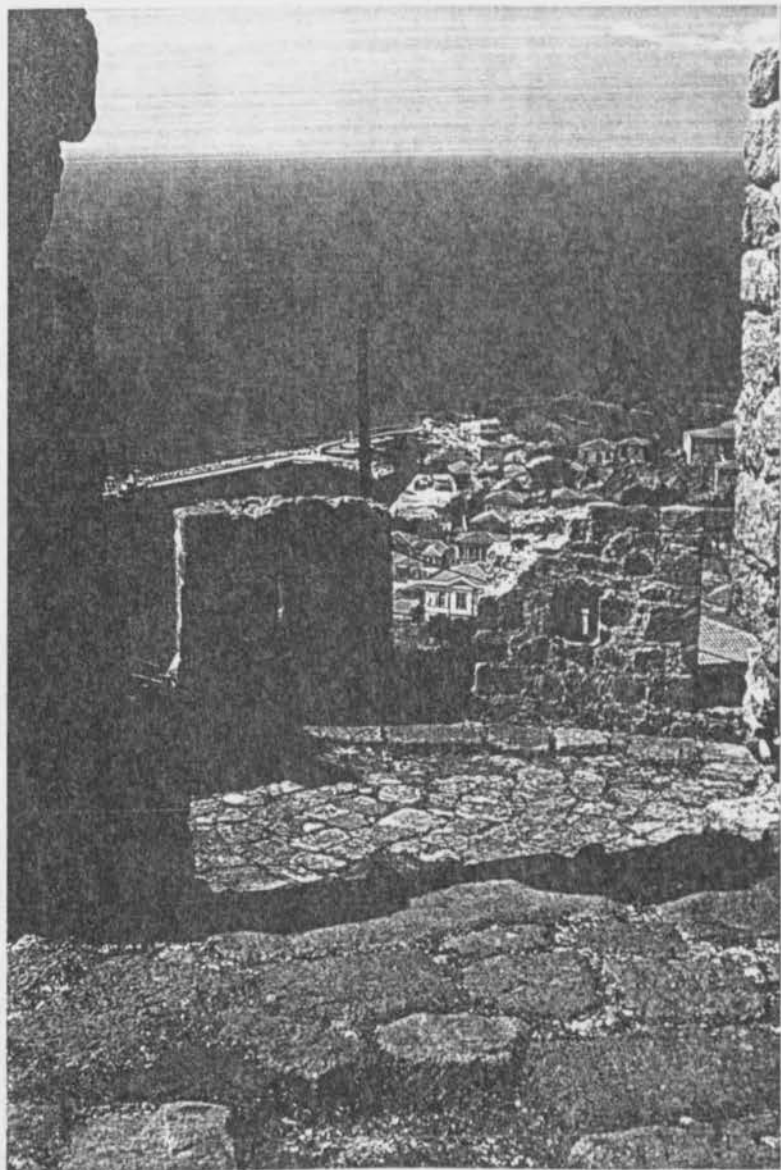
Φωτ 21. Μια άλλη άποψη της νοτιοδυτικής
γωνίας όπου φαίνεται και το εσωτερικό
του πρώτου ορθογωνικού πύργου με
τις μπούκες.

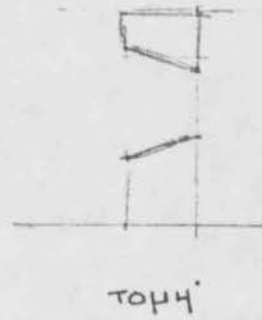
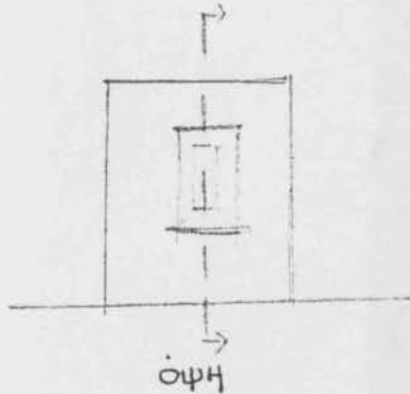
Φωτ 22. Το σημείο αυτό της νοτιοδυτικής γωνίας του κάστρου έχει αναετηλωθεί το 1968. Μας οδηγεί στην εραία που είναι πάνω από την κύρια πύλη.

Φωτ 23α Η κλίμακα (αναβτηλωση 1968)

Φωτ. 23β. Οι τυφεκιοθυρίδες του βορειο-δυτικού προμαχώνα. Το βέλος μας δείχνει τα αρχαία τείχη που υπήρχαν για την προστασία του αρχαίου λιμανιού.

Οι πολεμίστρες αυτές χρησίμευαν για κάλυψη των πολεμιστών. Στη φωτ. 23γ βλέπουμε το εσωτερικό και τις πολεμίστρες του βορειοδυτικού προμαχώνα. Δυστηχώς δεν μπορούμε να γνωρίζουμε κάτι για το σημείο αυτό γιατί είναι γκρεμισμένο. Μάλλον υπήρχε διάδρομος που ένωνε το σημείο αυτό με τους πύργους της βόρειας πλευράς. Η νότια πλευρά του κάστρου έχει ένα τετράγωνο και ένα κυκλικό πύργο (φωτ. 24α, 24β).

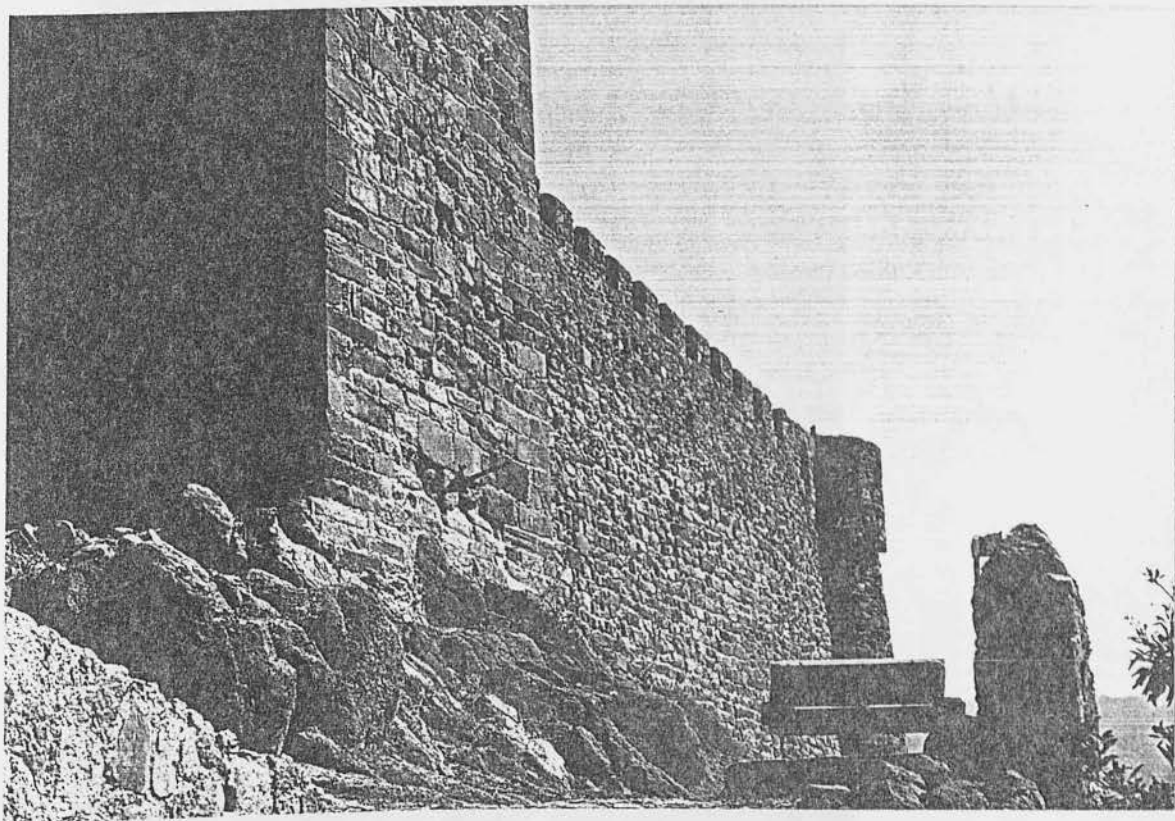
Ο Ορθογωνικός πύργος έχει τη βάση τους πάνω σε βράχους. Η βάση του είναι κτισμένη από μακριές ορθογωνικές πέτρες, λαξευμένες. Στη συνέχεια ο πύργος αρχίζει να κτίζεται μερικά εκατοστά πιο μέσα. (φωτ. 25α, 25β, 25γ)

Η νοτιοδυτική πλευρά του πύργου ακολουθεί τον ίδιο τρόπο κτίσματος, πέτρες διαφόρων μεγεθών, κατεργασμένες, η επαφή τους δεν είναι στενή. Αντίθετα με τη νοτιοανατολική πλευρά του πύργου που φαίνεται σαν να έχει γκρεμιστεί και απλά το κτίσαν ξανά με πέτρες, χωρίς να υπάρχει κάποια ιδιαιτερότητα στον τρό-

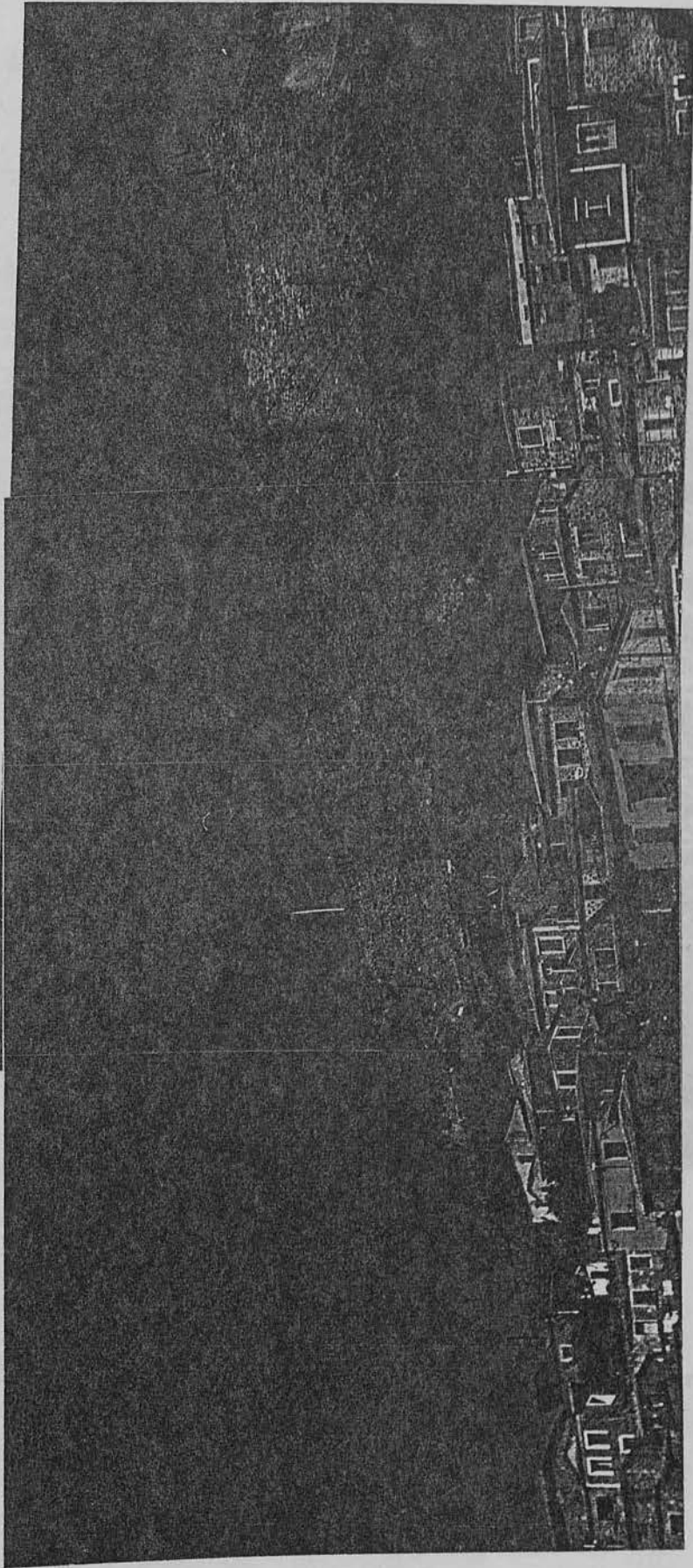

Φωτ 23γ. Το εσωτερικό και οι πολεμίστρες του
Β.Δ. προμαχώνα.

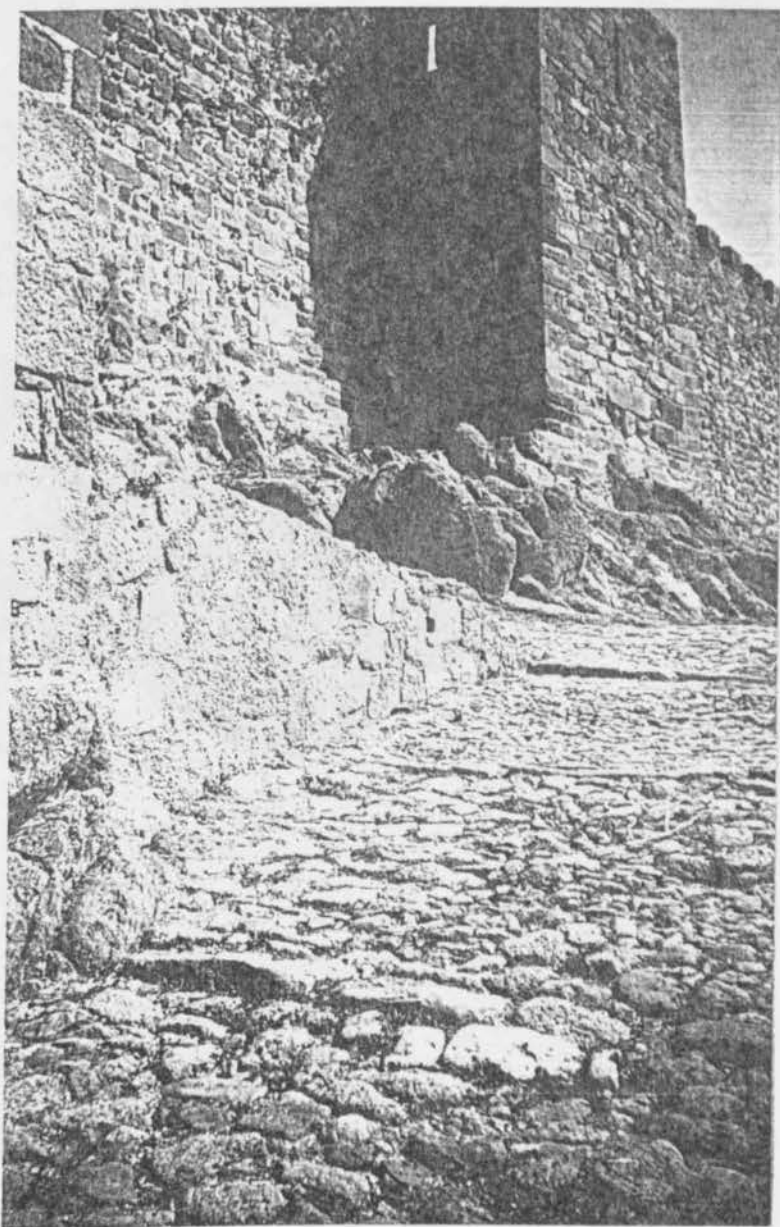

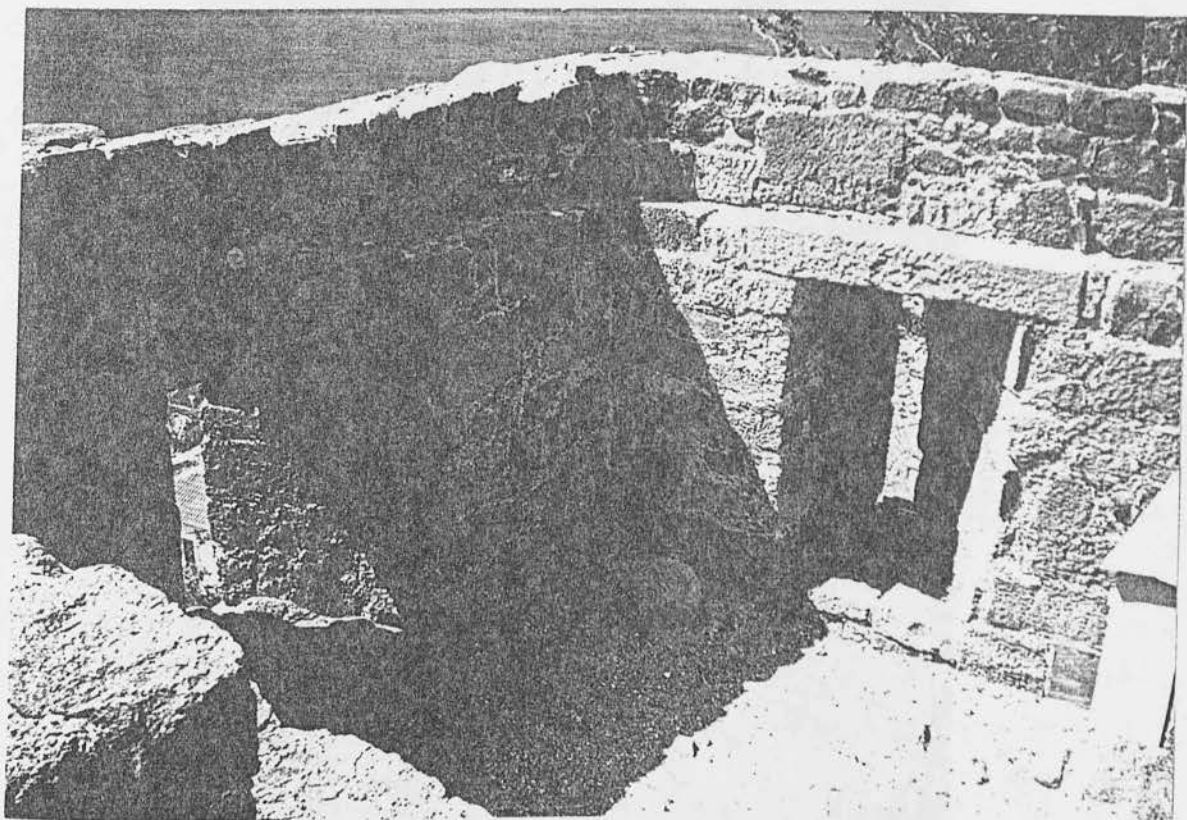
Φωτ. 24α. Μέρος της νότιας πλευράς του κάστρου.
Το βέλος μας δείχνει πέτρα κυλινδρικής
μορφής.

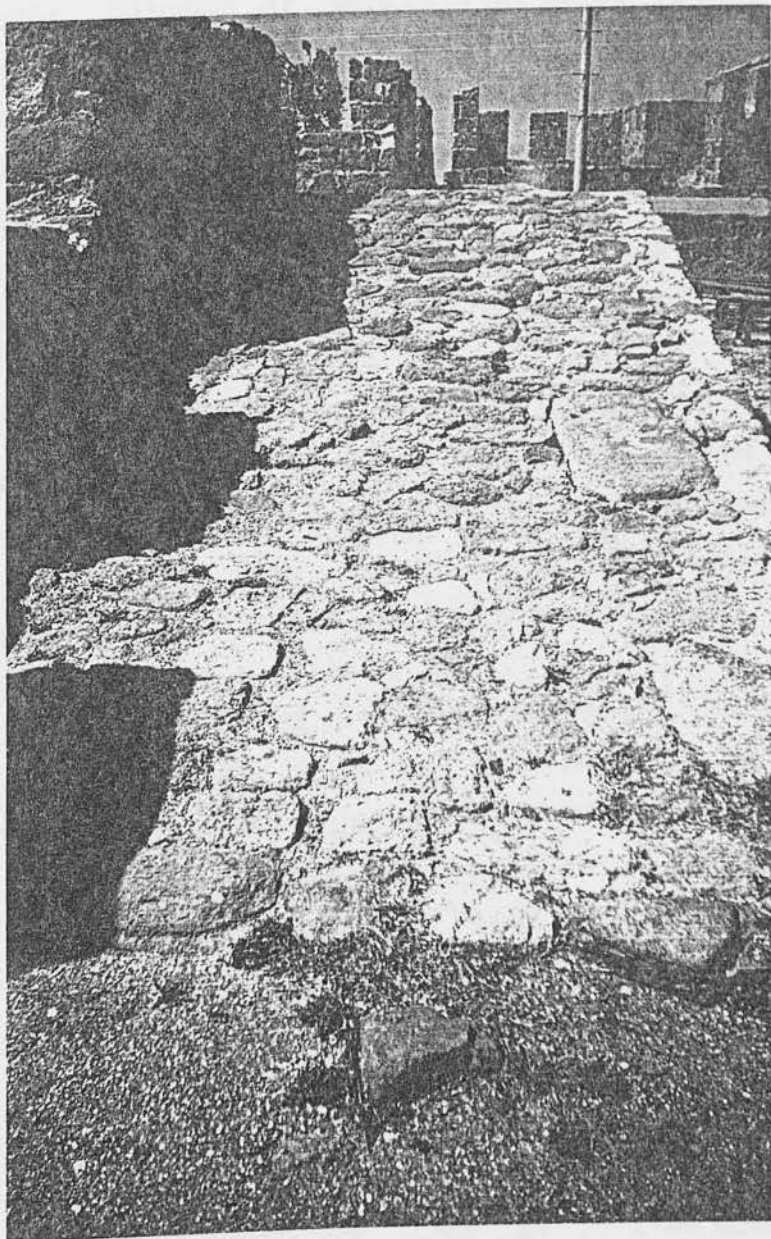
Φωτ. 24β. Η Νότια πλευρά

Φωτ 25α. Ο νότιος ορθογωνικός πύργος.

Φωτ 25β. Το εξωτερικό του ορθογωνικού
πύργου (μπούκες των κανονιών)

Φωτ 25γ. Ο διάδρομος αυτός οδηγεί στον
αρθρωτικό πύργο. Μάλλον για να
κυλούν τα κανόνια προς το σημείο
αυτό.

πο κτισίματος. Μάλιστα σε κάποιο σημείο οι πέτρες είναι βαλμένες υπό γωνία. (φωτ. 1) Όμοια και στη νότια του πλευρά όπου εκεί έχουν ξαναχρησιμοποιήσει τις πέτρες.

Στη βάση του πύργου υπάρχει και μια κυλινδρική πέτρα με τρύπα στη μέση της. (φωτ. 24)

Ο κυκλικός πύργος παρουσιάζει μια ιδιομορφία ως προς το σχήμα. Ανεβαίνοντας προς τα πάνω σε κάποιο σημείο μεγαλώνει η διαμετρός του.

Το κάτω μέρος του είναι κτισμένο με αρκετή κονία ανάμεσα στις πέτρες, με πέτρες διαφόρων μορφών. Το επάνω μέρος στηρίζεται σε μεγάλες πέτρες (ογκόλιθους) (φωτ. 26) και επάνω φαίνονται οι τρύπες που είχαν τα κανόνια. Από το εξωτερικό μέρος του πύργου προς τα νοτιοδυτικά υπάρχει τουρκικό οικόσημο κτισμένο μαζί με τον τοίχο. (φωτ. 26,27,28,)

Στην ανατολική πλευρά του τείχους υπάρχουν άλλοι δύο πύργοι. Ο ένας τετράγωνος όπου στο εσωτερικό του υπάρχει χώμα. (φωτ. 29,30) Ίσως να υπήρχε κάποια σκαλωσιά και να χρησίμευε σαν πολεμίστρα. Μπορεί όμως να χρησίμευε και σαν παρατηρητήριο γιατί σύμφωνα με τον Κοντή ("Λεσβιακό Πολύπτυχο" σελ. 80) από διάφορα μέρη της Λέσβου μεταβίβαζαν προς το κέντρο φωτεινά ή άλλα σήματα.

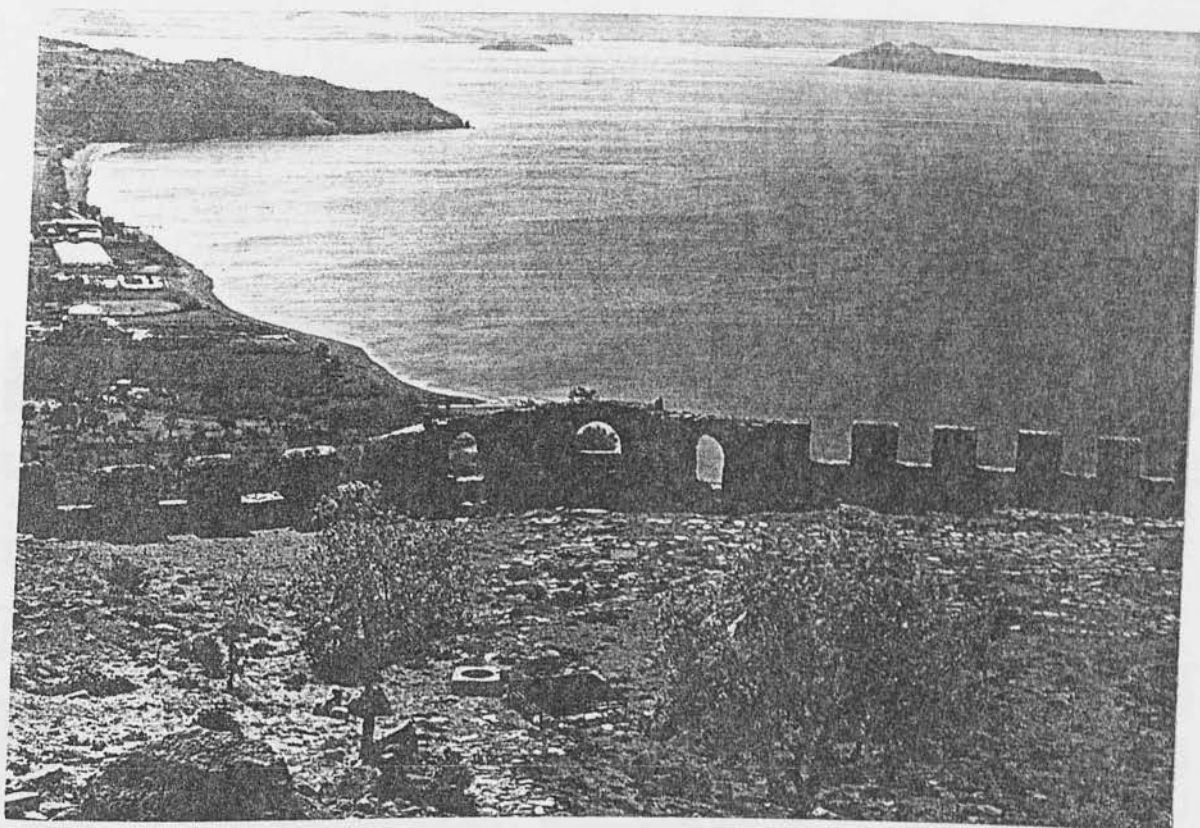
Το ίδιο μπορούμε να πούμε και για το στρογγυλό πύργο. (φωτ. 31α,31β,32,31γ)

Σ' αυτή την ανατολική πλευρά που εξετάζουμε ίσως να υπήρχε ένας ακόμη τετράγωνος πύργος, ενώ από το εσωτερικό του δεν φαίνεται να υπάρχει τίποτε, σε εκείνο το σημείο, αν προσέξει κανείς την εξωτερική πλευρά φαίνεται ένα "σπάσιμο" (φωτ. 32) στο σημείο αυτό.

Στη βορειοανατολική πλευρά του κάστρου (φωτ. 33) βλέπουμε μια ένωση του εξωτερικού τείχους με τον βορειοανατολικό πύργο. Η ένωση αυτή μπορεί να έγινε για να ικανοποιηθεί η αμυντική ανά-

Φωτ. 26. Ο νότιος κυκλικός πύργος με το
τούρκικο έμβλημα.

Φωτ. 27. Το εσωτερικό, του νότιου κυκλικού πύργου
και οι επαλξεις.

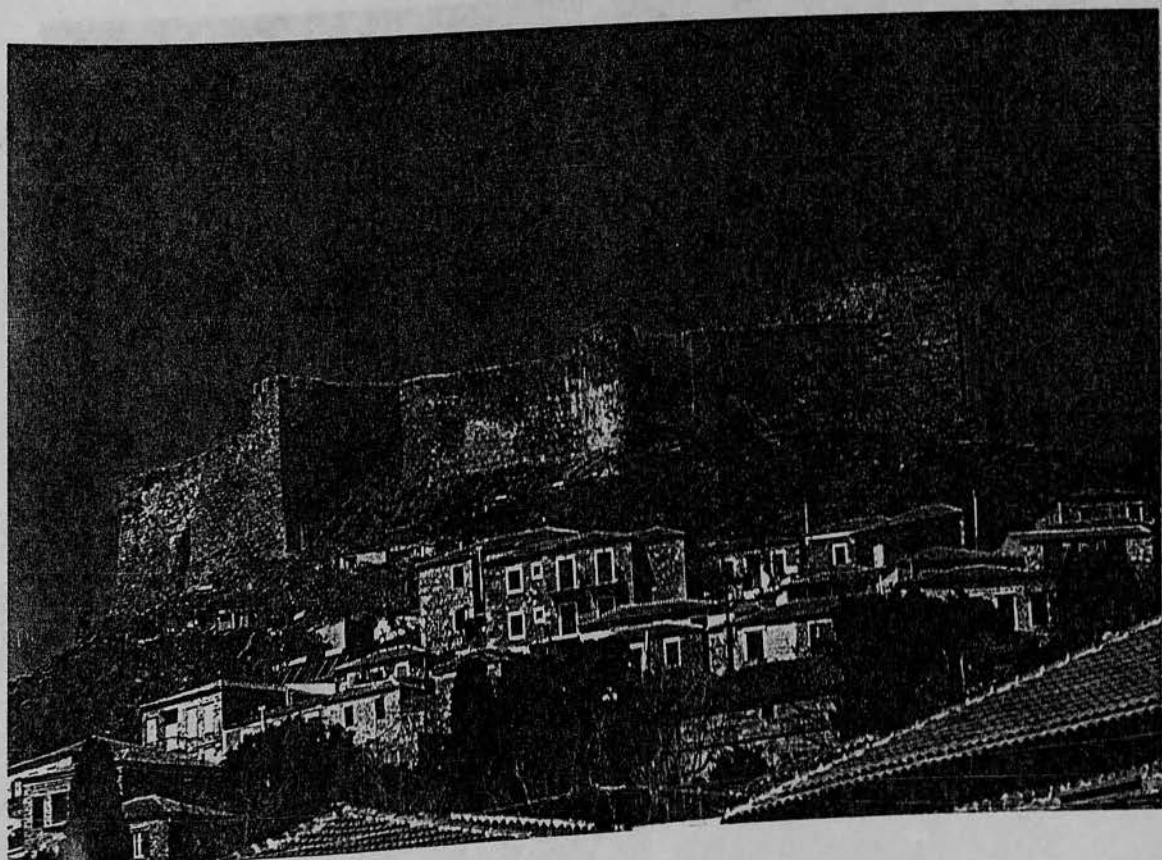

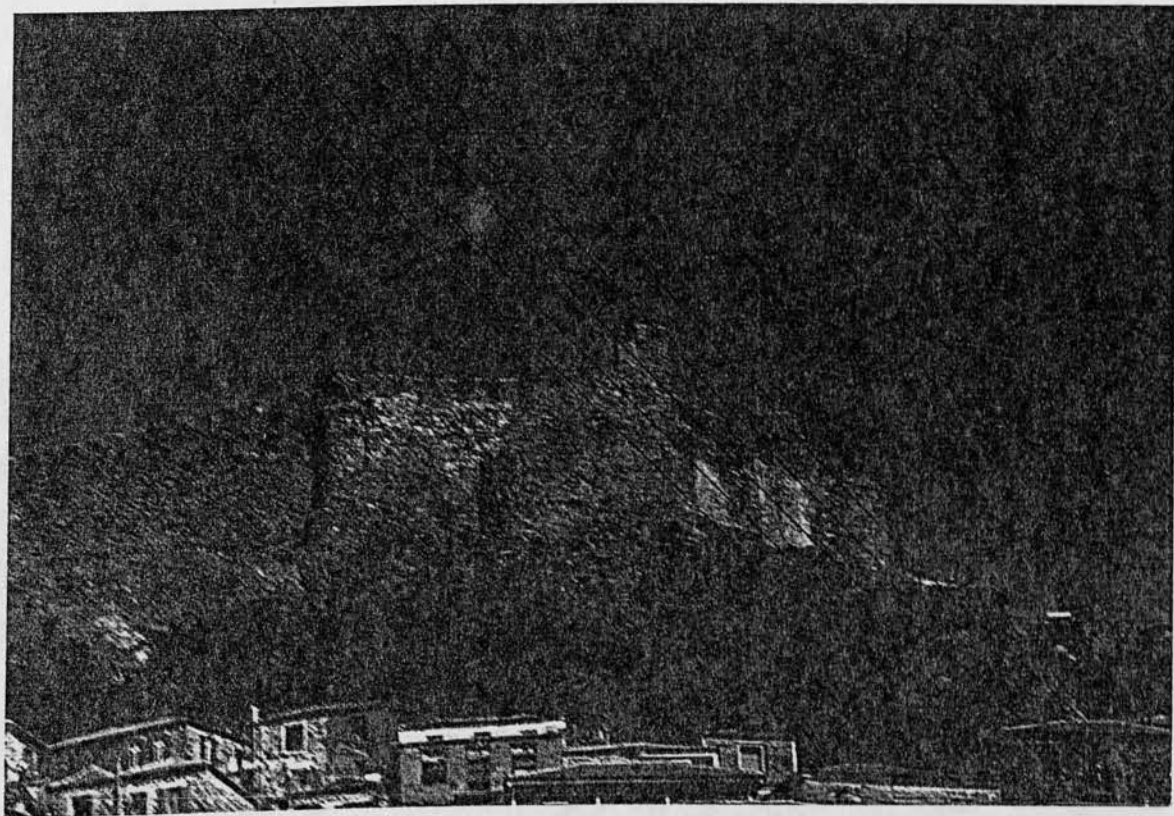
Φωτ. 28 . Εδώ βλέπουμε τις πολυμίστρες
του γοτιου κυκλικού πύργου

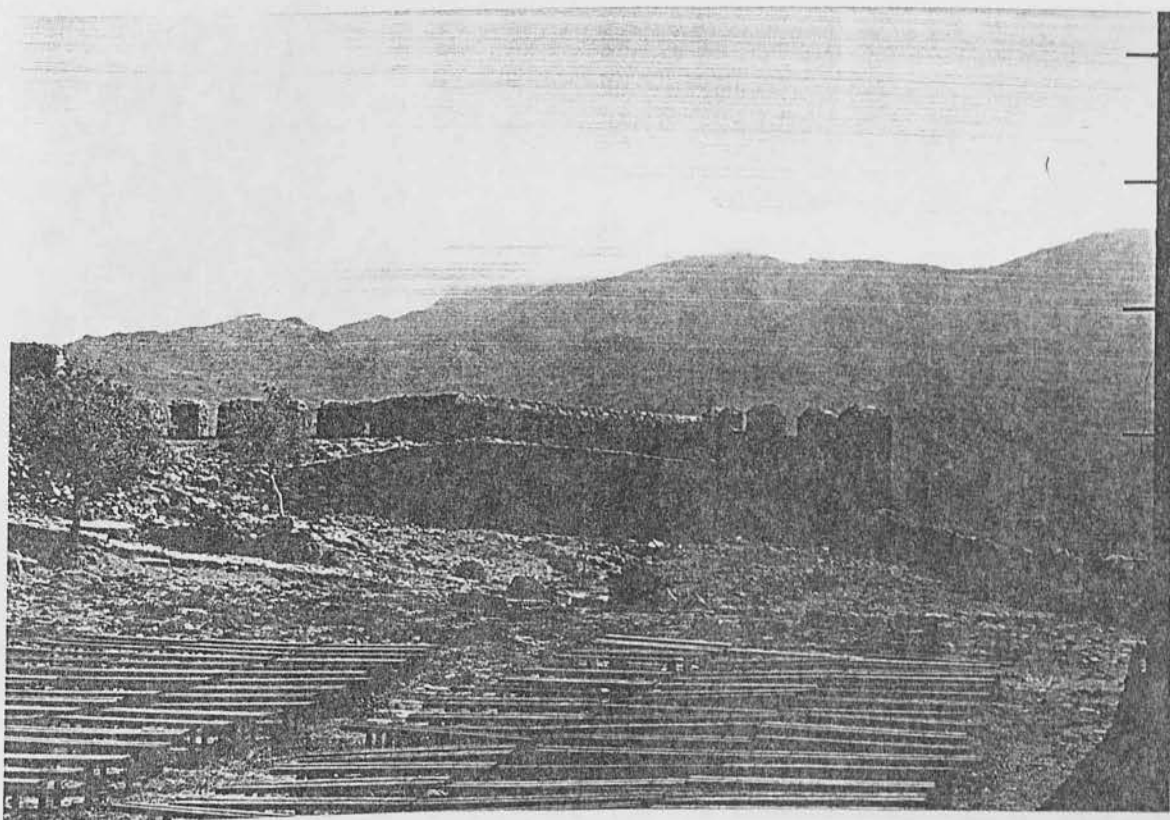
Φωτ 29. Εδώ βλέπουμε απο το εσωτερικό
τους δύο πύργους της ανατολικής
πλευράς του κάστρου. Χρησιμεύαυ
μάλλον για παρατηρητήρια.

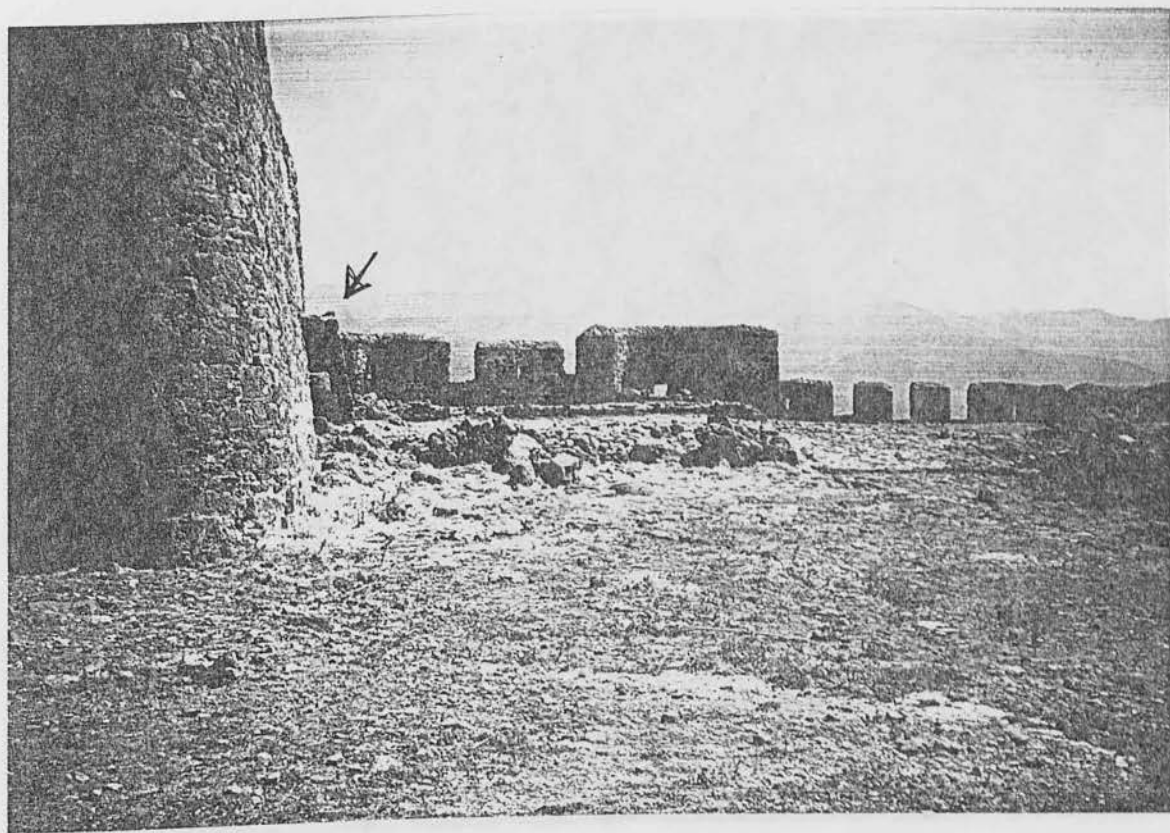
Φωτ. 30. Η ανατολική πλευρά του κάστρου

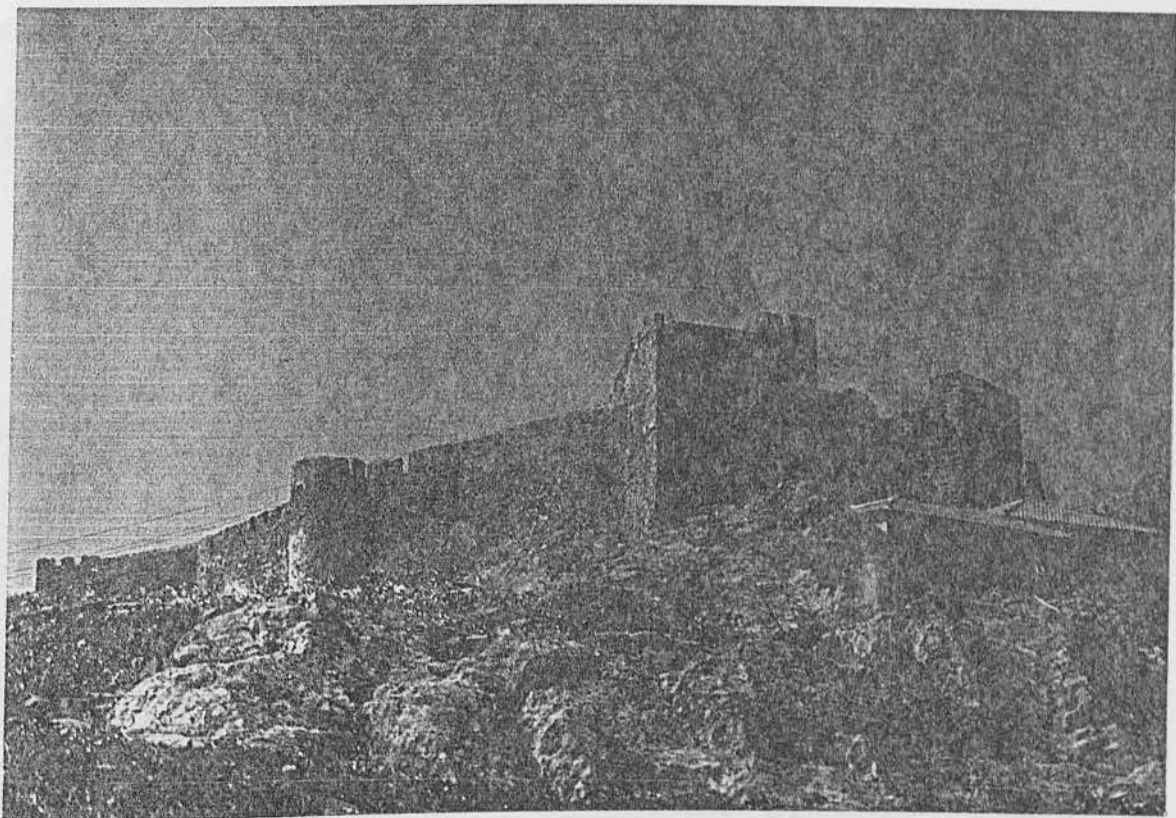
Φωτ. 31α. Η νοτιο-ανατολική γωνία του κάστρου

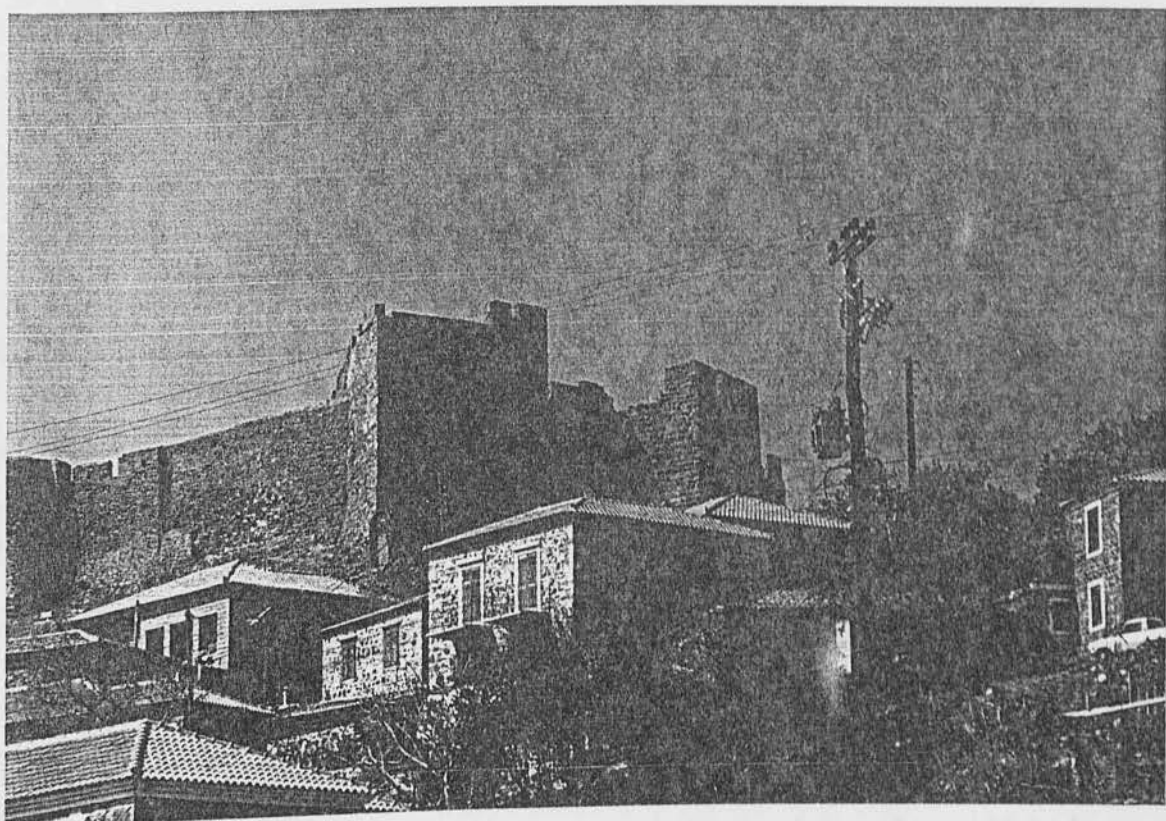
Φωτ 31 β. Εδώ βλέπουμε ένα περίεργο ύψωμα
που μας οδηγεί στον πύργο της βορειοδυτι-
κής πλευράς.

Φωτ 31γ. Από την εσωτερική πλευρά ο πύργος και
η ένωση με τον βόρειο προμαχώνα, με
την ανατολική πλευρά. Με το βέλος φαίνε-
ται το τείχος που μάλλον ευνεχιζόταν
προς τα δυτικά.

Φωτ. 32. Ο κυκλικός πύργος στο μέσον σχεδόν της ανατολικής πλευράς του κάστρου. Παρατηρούμε ακόμη πως υπάρχει ένα εξωτερικό βήμα στο τείχος.

Φωτ 33α. Η ένωση του βορειανατολικού πύργου
με το ανατολικό μέρος του τείχους

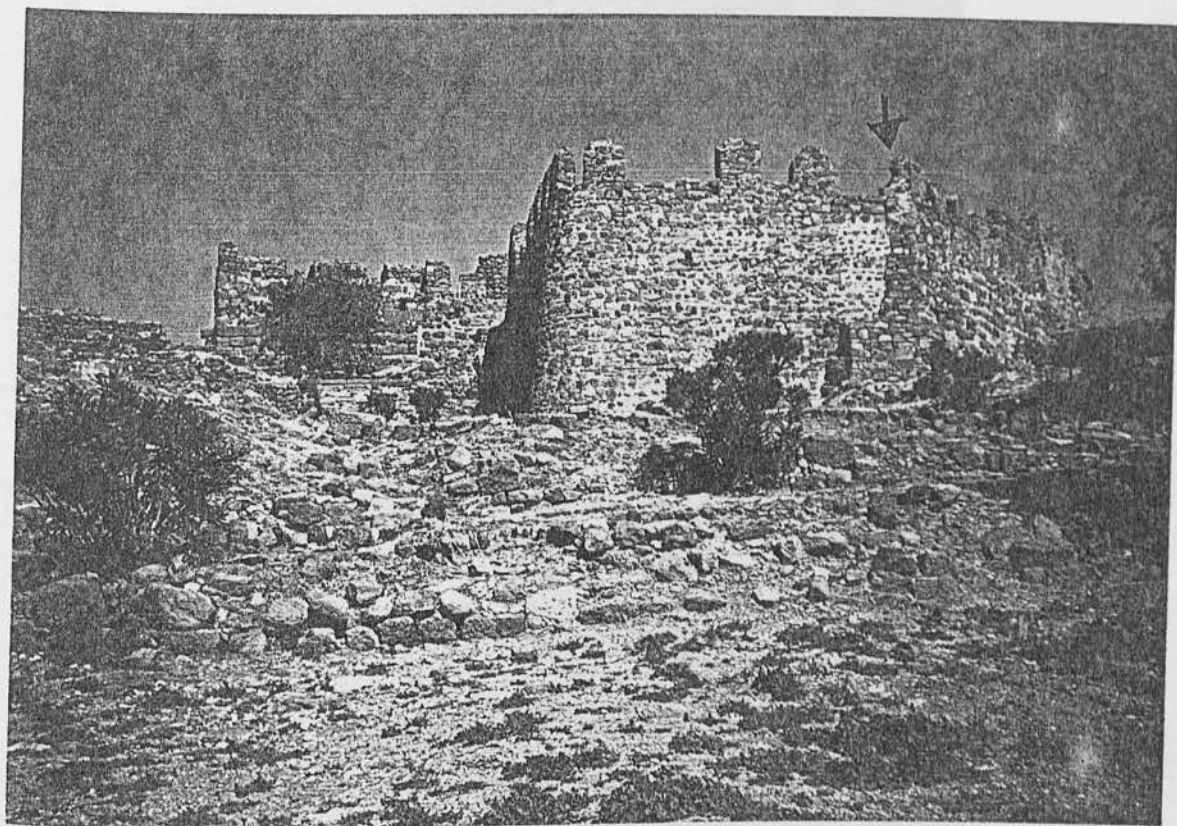
γκη του κάστρου αυξάνοντας τη χωρητικότητα του ή γιατί το τείχος σε εκείνη τη πλευρά είχε γκρεμιστεί.

Εάν παρατηρήσουμε τη δομή του τείχους βλέπουμε ότι είναι ανισόδομη, και οι πέτρες δεν έχουν στενή σχέση μεταξύ τους. Αντίθετα στη πλευρά του πύργου που ενώνεται με το τείχος έχουμε ισοδομή με πέτρες μεγαλύτερου μεγέθους. (φωτ. 33β)

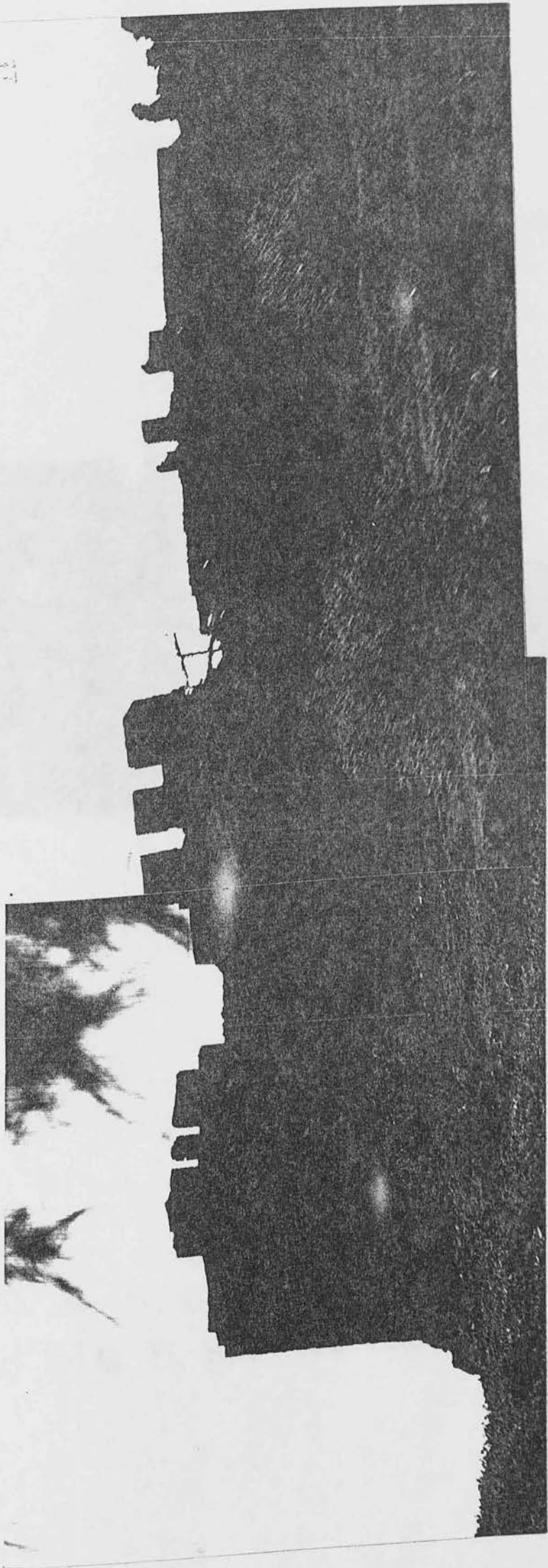
Στη βόρειο πλευρά έχουμε 3 πύργους. Ο πρώτος είναι κτισμένος πάνω σε βράχια. (φωτ. 34α, 34β) Μέχρι τη μέση σχεδόν της βόρειας πλευράς του έχουμε ισοδομή με ανισοψές σύστημα δόμησης και οι πέτρες έχουν στενή επαφή μεταξύ τους. Από τη μέση και πάνω έχουμε πέτρες διαφόρων διαστάσεων, χτισμένες με αρκετή κονία μεταξύ τους. Η βορειοανατολική πλευρά του πύργου είναι μάλλον προέκταση από εσωτερικά. (φωτ. 35α) Αν προσέξουμε από την εσωτερική πλευρά του κάστρου βλέπουμε τον τοίχο να συνεχίζεται προς τα έξω και ενώνεται με τη βορειοανατολική γωνία του πύργου όπου η δομή του αλλάζει και μοιάζει με τη βόρεια πλευρά του πύργου. (φωτ. 35β)

Στη βορειοδυτική πλευρά του πύργου βλέπουμε ένα ανακάτεμα των συστημάτων δόμησης. Ίσως γιατί η πλευρά εκείνη είχε γκρεμιστεί και ξανακτίστηκε. Άλλωστε από το Τμήμα Βυζαντινών και μεταβυζαντινών Μνημείων πήραμε τη πληροφορία ότι είχαν δοθεί χρήματα από το υπουργείο το 1968 για να στερεωθούν οι δύο ορθογώνιοι πύργοι της Β.Α. πλευράς, γι' αυτό και το τείχος που υπάρχει αναμεσά τους εμφανίζει τόσο συμμετρική δόμηση. Όμοια και στον άλλο ορθογώνιο πύργο παρατηρούμε διαφορετικά συστήματα δόμησης ανακατεμένα μεταξύ τους. (φωτ. 36) Στη βόρεια πλευρά στις γωνίες καθώς και στο κάτω μέρος του έχουμε ισοδομή και ανισοψή δόμηση. Ενώ στη μέση (ανάμεσα από τις δυο γωνίες) ο τοίχος είναι κτισμένος ισοδομα αλλά με πολλή κονία και διαφόρων μεγεθών πέτρες.

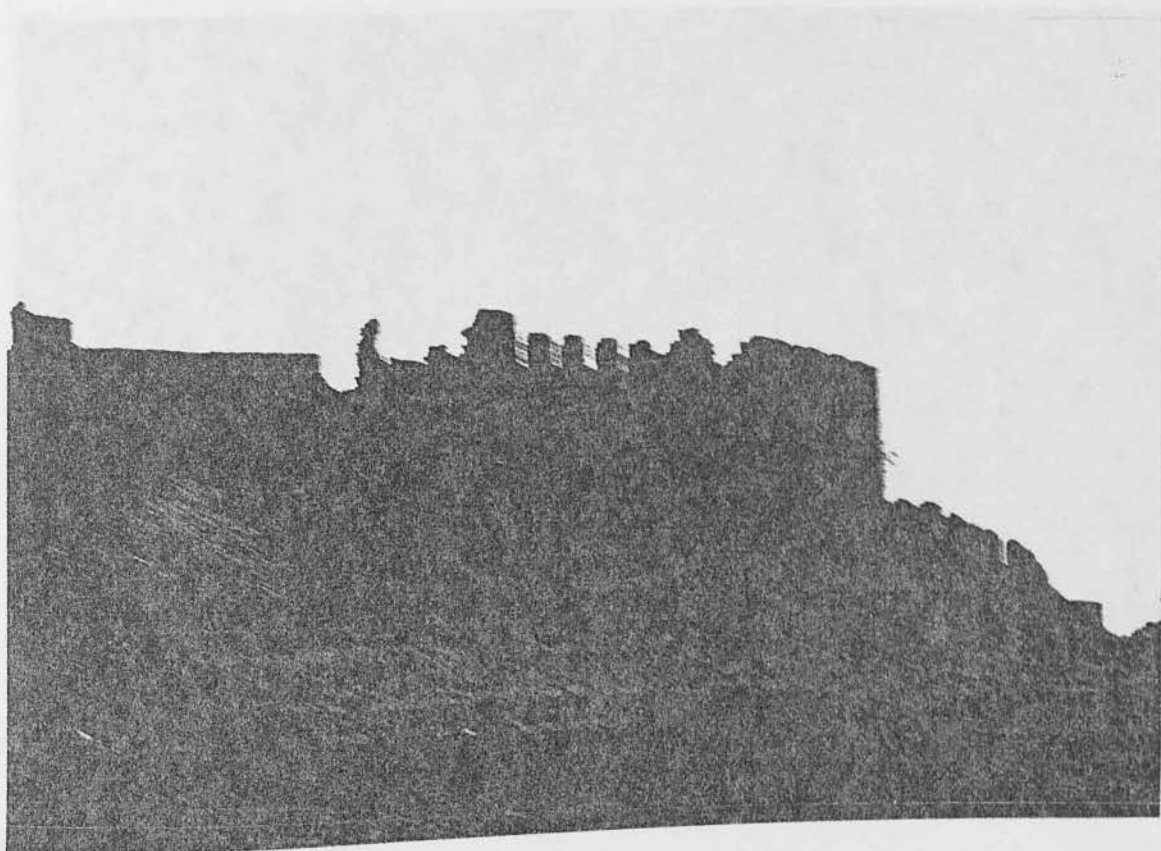
Ο τρίτος πύργος δυστηχώς είναι ετοιμόρροπος. Και η δομή του

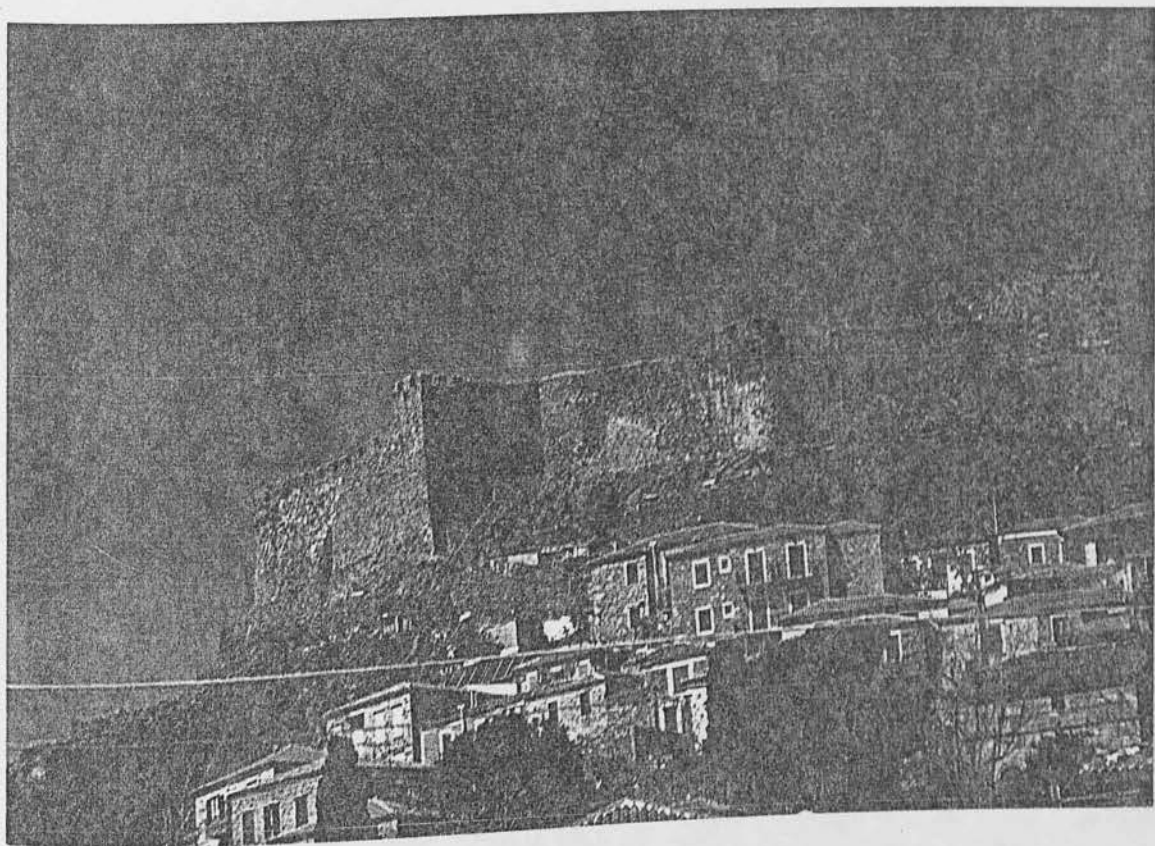
Φωτ. 33β. Ο βόρειος προμαχώνας.
Εδώ φαίνεται καθαρά ότι έχουμε
διαφορετικὰ δόμησιν, ἀλλὰ καὶ
ἐνῶσιν τῆς βορειανατολικῆς πλευρᾶς
με τὴ γότια.

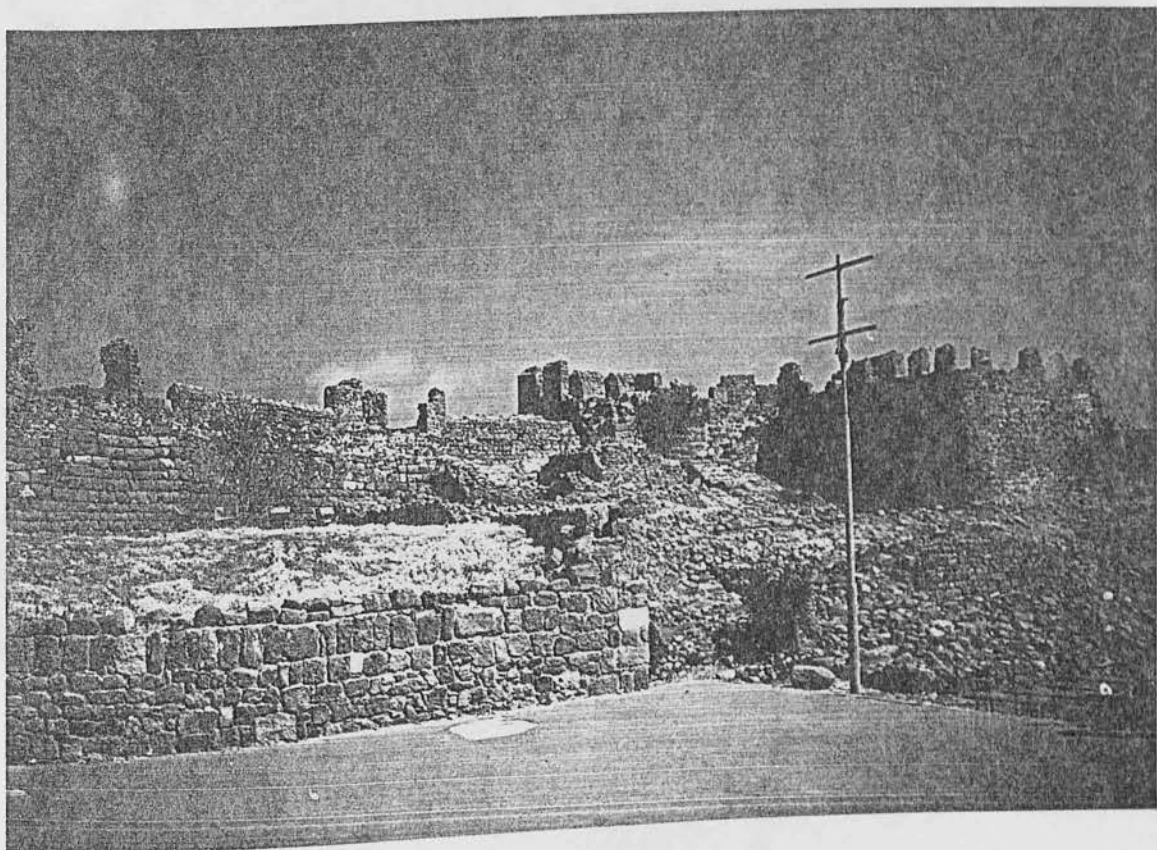
Φωτ. 34α. Μέρος της Βόρειας πλευράς

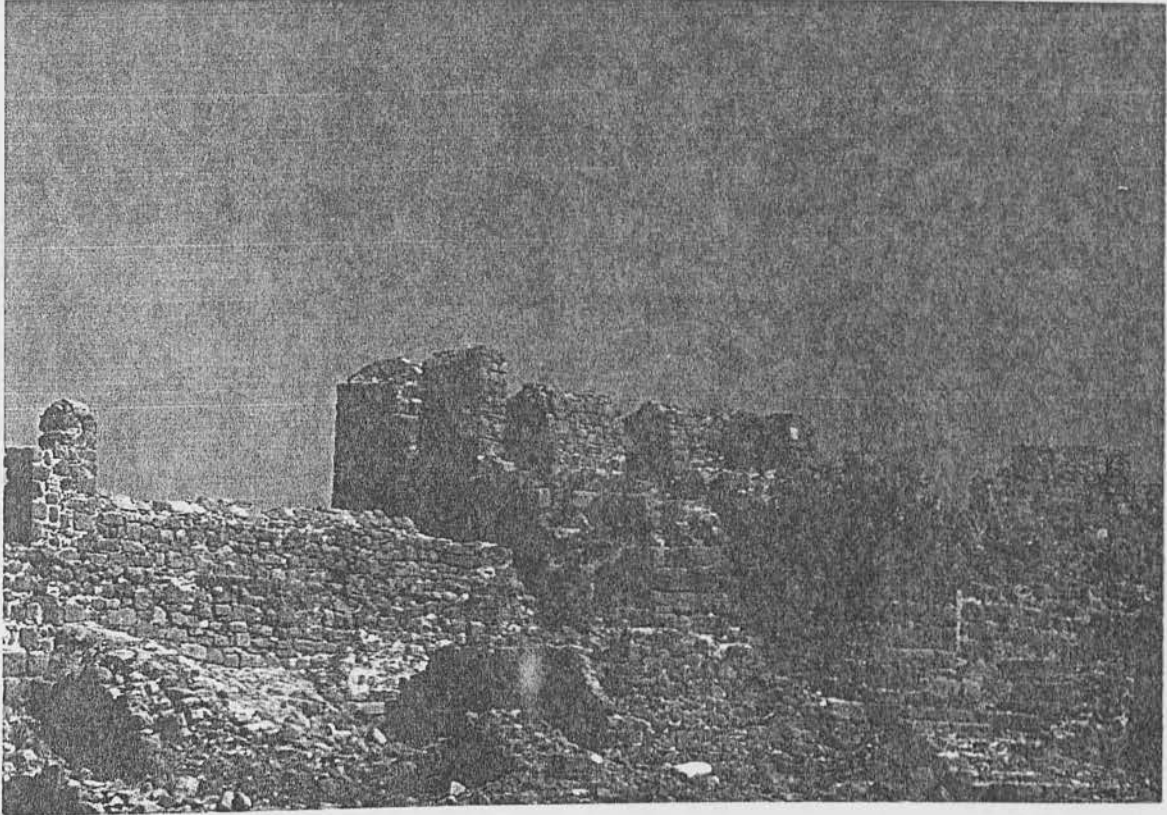
Φωτ 34β. Ο βορειοδυτικός πύργος

Φωτ 35α. Η ανατολική πλευρά του κάστρου

Φωτ. 35β. Από το εσωτερικό ο μεγαλύτερος βόρειος
πύργος και ο Β.Α. προμαχώνας.

Φωτ. 36 Ο ετοιμόρροπος βόρειος προμαχώνας

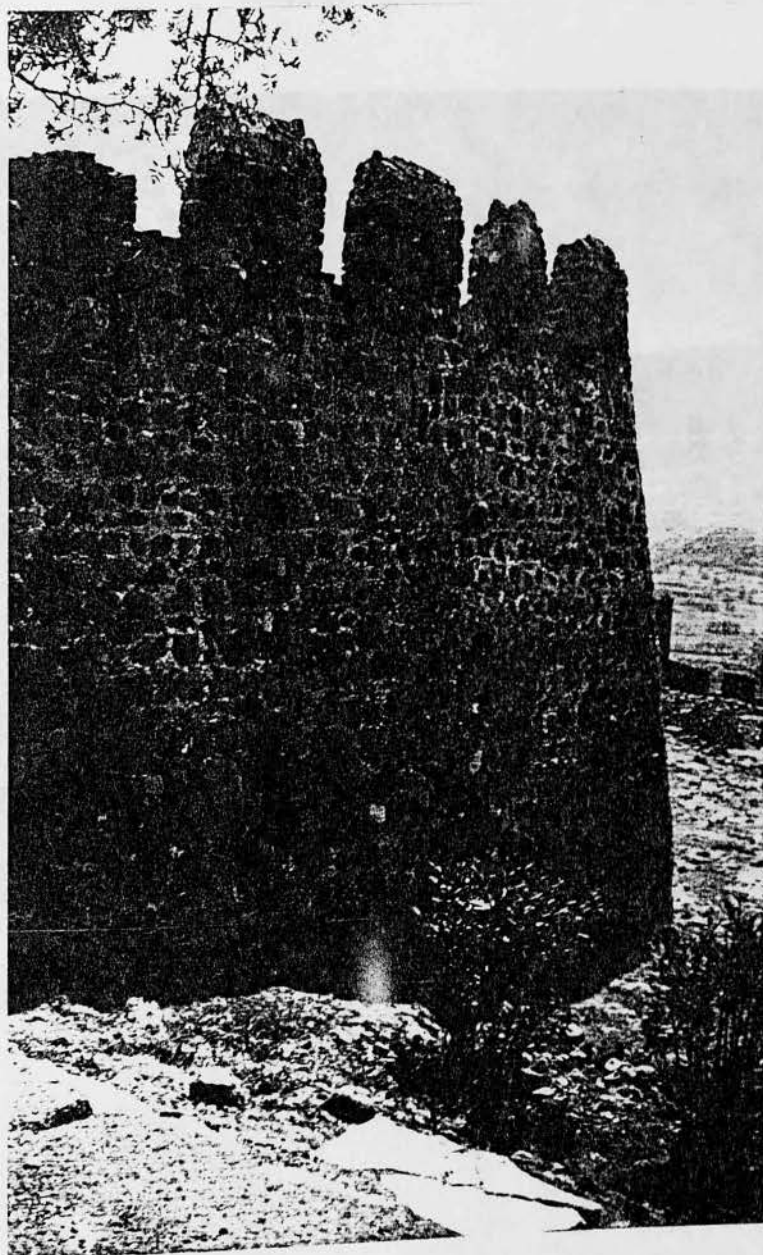
παρουσιάζει ομοιότητα με τους δύο προηγούμενους.

Εσωτερικά βλέποντας τον μεγάλο Β.Α. προμαχώνα. Για να ανεβούμε στο επίπεδο του προμαχώνα ακολουθούμε το λιθόστρωτο (φωτ. 37). Από το σημείο αυτό μπορούμε να δούμε τη δομή του προμαχώνα. Το κτίσιμο δεν ακολουθεί κάποια συγκεκριμένη δομή, πέτρες ανάκατα κτισμένες με αρκετή κονία, ξαναχρησιμοποιημένες πέτρες και επάλξεις (φωτ. 38) όμοιες με της Κύρια εισόδου. Προχωρώντας προς τα ανατολικά τείχη ο τοίχος παρουσιάζει μια εξοχή προς τα κάτω και η δομησή του αλλάζει (είναι ισόδομη και ανισόδυφη δόμηση). Μάλλον χρειάστηκε να γίνει κάποια ένωση σ' εκείνο το σημείο (είτε από γκρεμισμένα τείχη ή για αύξηση του χώρου). (φωτ. 39,40, 41,42)

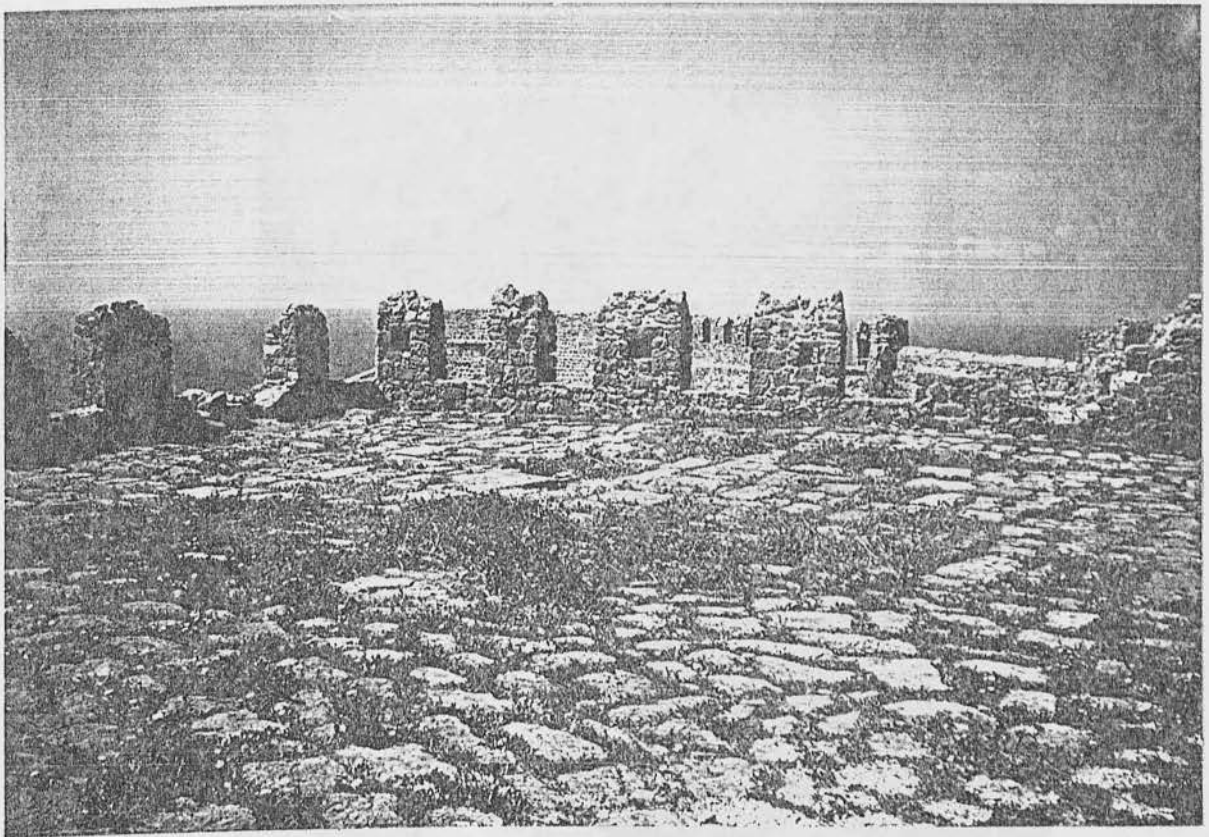
Φωτ. 37. Το λιθόστρωτο που μας οδηγεί στο
ΒΑ προμαχώνα. Μάλλον για να μεταφέ-
ρουν τα κανόνια. ή ακόμη και εφόδια
με τη βοήθεια κάποιου μέσου.

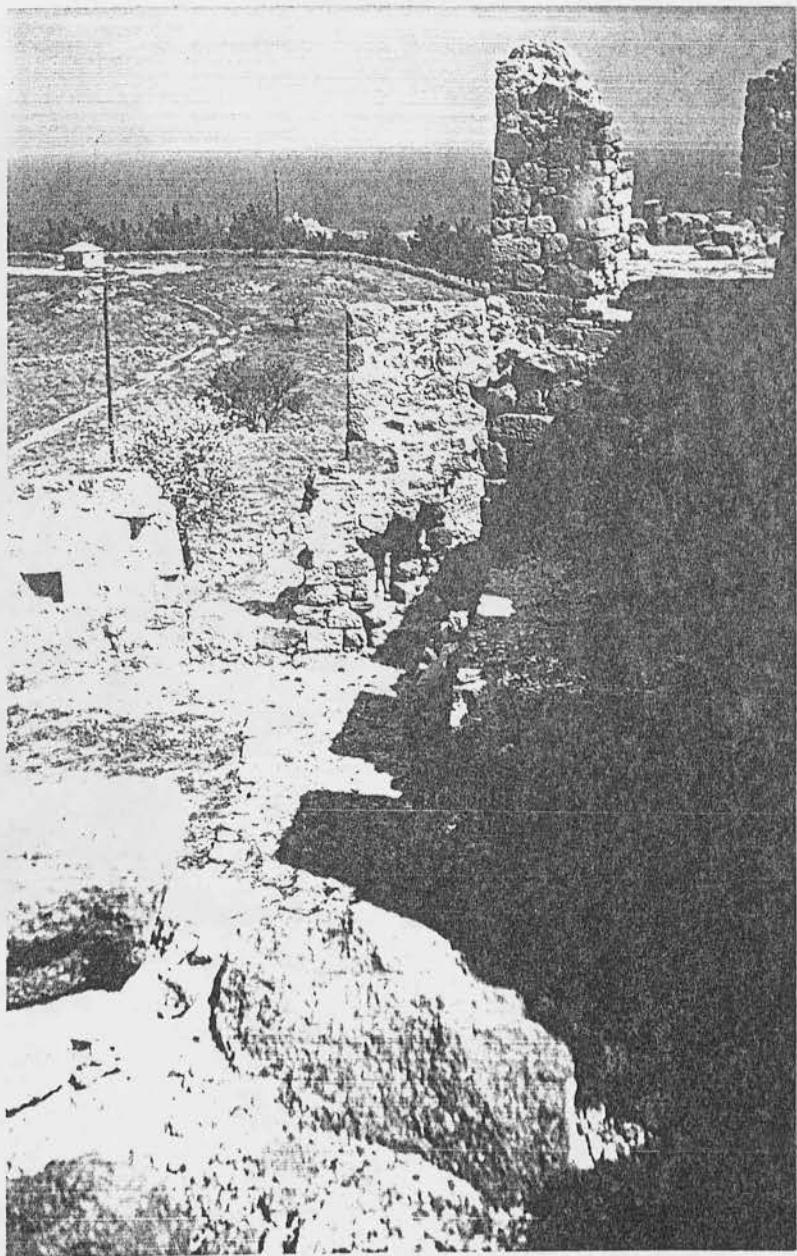
Φωτ 38. Η δομή του προμαχώνα

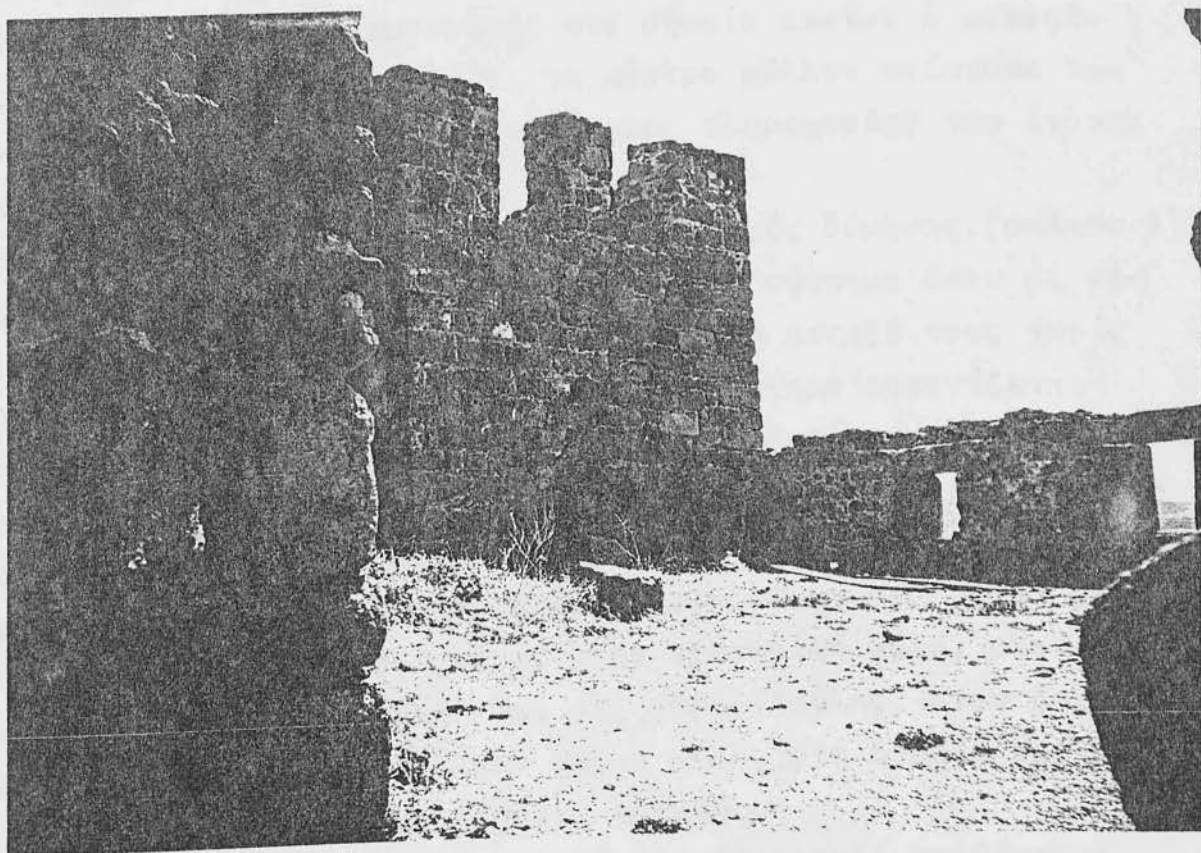
Φωτ. 39. Έντονη 4 διαφορά δομής στην
εξωτερική πλευρά του Β.Α προμαχώνα

Φωτ. 40 Το πλάτωμα του προμαχώνα

Φωτ 41. Μέρος των γκρεμισμένων τειχών στο
βορειοδυτικό πύργο

Φωτ 42. Εδώ φαίνεται ο βορειο-ανατολικός πύργος εσωτερικά. Εδώ φαίνεται καθαρά η 16^η δομη κατασκευή του πύργου, σε αντίθεση με την ανατολική πλευρά που ενώνεται με τον πύργο.

Γ Ε Ν Ι Κ Α Χ Α Ρ Α Κ Τ Η Ρ Ι Σ Τ Ι Κ Α

Για το κάστρο δεν υπάρχουν αξιόπιστες πηγές για να γνωρίζουμε τη χρονολογησή του. Δυστηχώς δεν γνωρίζουμε ούτε πότε χτίστηκε, αλλά ούτε αν προπήρχε στο σημείο εκείνο ή μεταφέρθηκε. Προσωπικά πιστεύουμε ότι το κάστρο μάλλον κτίστηκε κατά το μεσαίωνα, άλλωστε οι περισσότερες πληροφορίες που έχουμε γι' αυτό είναι από την περίοδο αυτή.

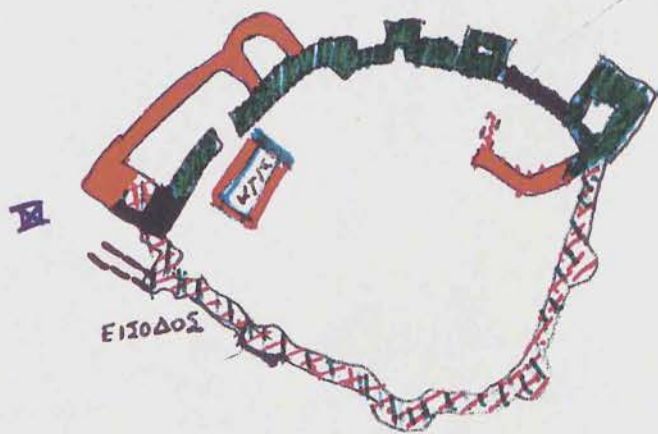
Πάντως στο κάστρο εμφανίζονται δύο μορφές δόμησης. (σκίτσο 1)

Στη πρώτη έχουμε ισοδομη και ανισοϋφές σύστημα όπου οι πέτρες σχεδόν κατεργασμένες έχουν στενή σχέση μεταξύ τους χωρίς να χρησιμοποιηθεί αρκετή κονία. Αυτό το σύστημα εμφανίζεται στα βόρεια τείχη και πύργους αλλά και στη βάση του υπόλοιπου κάστρου. Δηλαδή βλέπουμε να υπάρχει η βάση του τείχους που ακολουθεί αυτό τον τρόπο δόμησης, ενώ προς τα πάνω το τείχος συνεχίζεται με διαφορετικό τρόπο. Αυτό παρατηρείται στο νότιο τείχος της αυλής μέχρι κάποιο ύψος, στην εξωτερική πύλη, στον τοίχο της δεύτερης νότιας πύλης και της κύριας πύλης, στον βορειοδυτικό τοίχο βγαίνοντας από την κύρια πύλη, στη βόρεια πλευρά, αλλά και στους πύργους της βόρειας πλευράς.

Επειδή τη μορφή αυτή τη συναντά κανείς χαμηλά υποθέτουμε ότι μάλλον είναι τα παλιά τείχη πάνω στα οποία συνεχίστηκε να κτίζεται το κάστρο. (σκίτσο 2)

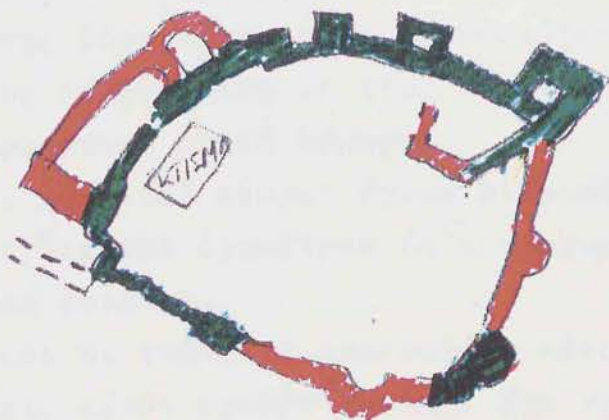
Επειδή η Λέσβος ήταν πολλούς αιώνες τουρκοκρατούμενη, λογικό είναι να υπάρχουν πολλές επιδράσεις από αυτούς.

Στη δεύτερη μορφή δόμησης βλέπουμε τις πέτρες να χτίζονται ανακατεμένες, χωρίς να ακολουθούν μορφή ή σχήμα (αλλού βλέπουμε μεγάλες πολύγωνα και αλλού πάλι στρογγυλές μικρές), χωρίς να έχουν ιδιαίτερη σχέση μεταξύ τους, ενώνονται με αρκετή κο-

1. Δεν ακολουθεί σύστημα δόμησης
2. Η δομή είναι σχεδόν ισοδομή με ανηγούρες
3. Επεμβαση που έγινε στο κάστρο απο το 1968
4. Εμφανίζεται και η πρώτη μορφή και η δεύτερη
5. αυλή που κατέρρευσε, αναβηλιώθηκε το 1992.
6. σημείο κει

■ Σχεδόν ίδια μορφή δομηθείς και οι πύργoi ορθογωνικής μορφής

■ προθετο μέλος και οι πύργoi είναι κυκλικής μορφής

νία (συνήθως μίγμα ασβέστη, κεραμμυδιών, μικρών πετρών και χρώματος). Ακόμη σε μερικές πλευρές βλέπουμε ακόμη πέτρες ξαναχρησιμοποιημένες ή κομμάτια από αρχαία κτίσματα.

Η ομοιογένεια της τοιχοποιίας των τοιχών καθώς και αυτή των γωνιών και των λαμπάδων της εισόδου αποσεικνύει την ίσως ταυτόχρονη κατασκευή σε όλο το μήκος, πράγμα που ισχύει κατ' επέκταση και για το συνολικό ανάπτυγμα της εξωτερικής περιμέτρου του περιβόλου. Ακόμα μπορούμε να παρατηρήσουμε σε μερικά σημεία μια απόκλιση προς τα μέσα. Τούτο διαπιστώθηκε στο δυτικό τείχος μέσα στο εξώκαστρο (φωτ. 7,10) στην είσοδο δεξιά προς το εξώκαστρο (φωτ. 4) καθώς και στη βόρεια πλευρά.

Οι πύργοι δεν παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες μεταξύ τους έχουμε πέντε ορθογωνικούς πύργους και δύο κυκλικούς.

Οι πύργοι της βόρειας πλευράς παρουσιάζουν αρκετή ομοιότητα μεταξύ τους σε αντίθεση με τους κυκλικούς πύργους που παρουσιάζουν διαφορετική μορφή δόμησης.

Αλλά και οι κυκλικοί πύργοι έχουν διαφορά μεταξύ τους ο ένας παρουσιάζει διαφορά διαμέτρου (ο νοτιοανατολικός) ενώ ο νοτιοδυτικός είναι ενιαίος.

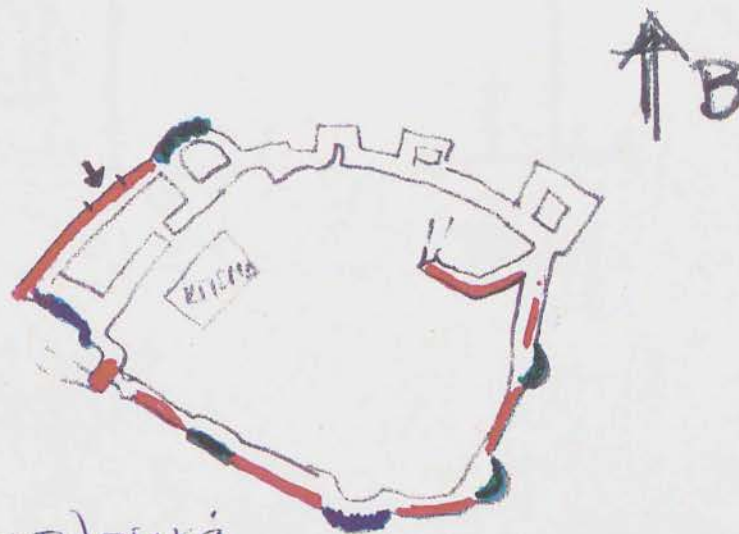
Αλλά ούτε και οι επάλξεις ακολουθούν κάποια μορφή. Μόνο στα τείχη οι επάλξεις είναι σχεδόν όμοιες. Στο νοτιοδυτικό ξώκαστρο είναι διαφορετικές και στη νοτιοδυτική γωνία. (σπίτσο 3)

Βλέπουμε ότι οι επάλξεις παρουσιάζουν διάφορες μορφές και ανήκουν χρονολογικά από το 16^ο μ.Χ. μέχρι μεταγενέστερα το 18^ο - 19^ο.

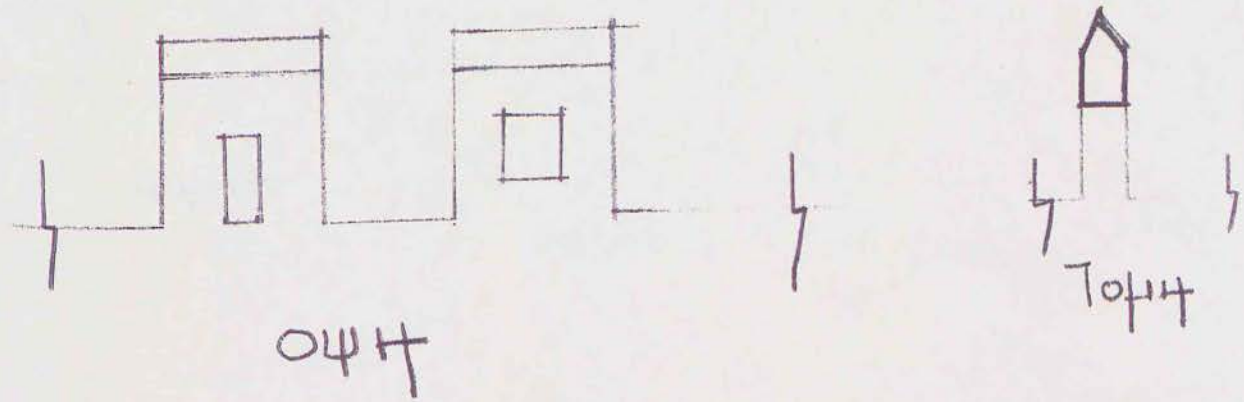
Γενικά μπορούμε να πούμε ότι στο κάστρο υπάρχει βυζαντινή αλλά και Τούρκικη επίδραση. Και οι δύο αυτές μορφές δόμησης "μπλέχτηκαν" για να βρούμε εμείς το κάστρο στη σημερινή μορφή του.

Επάλξεις

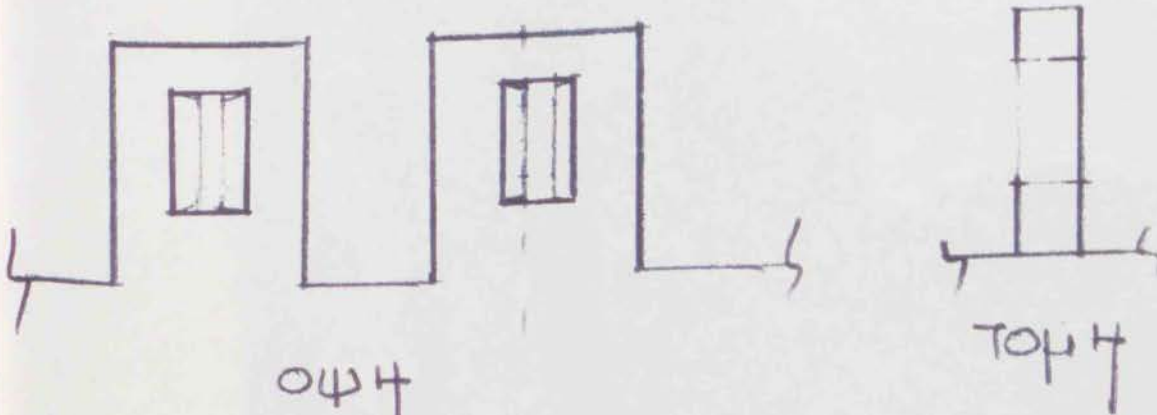
- επάλξεις της παραπάνω μορφής
- τριφυλλοειδείς και μοσχοειδείς κανονών της 2ης μορφής
- ||- -||- -||- αβιδωτής μορφής

1η μορφή. (χρονολογικά
μετα το 16^ο αι. μ.Χ.)
φωτο 28.

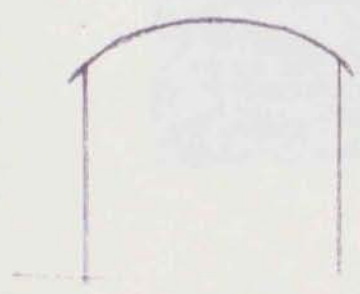
2^η Ηορφή (μετα τον 16^ο)

οψη

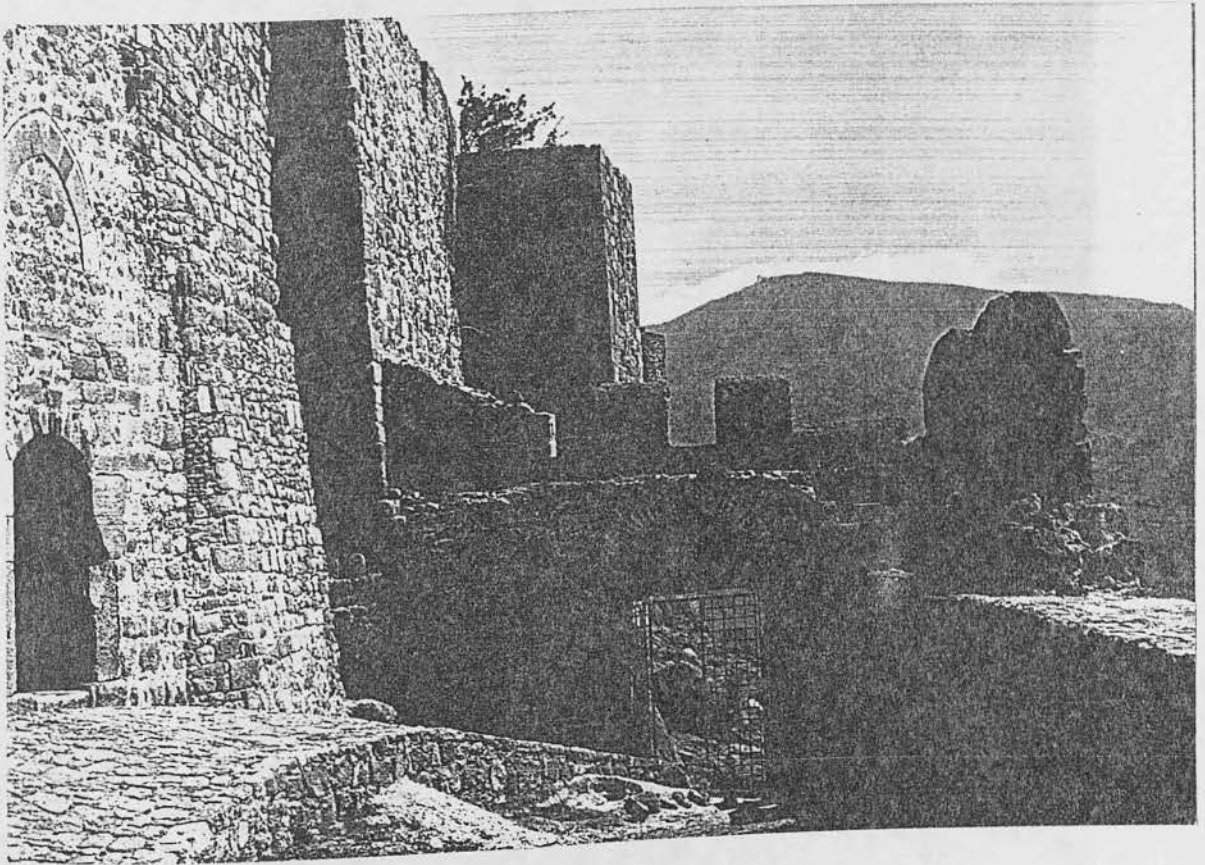
τομή

3^η Ηορφή

οψη

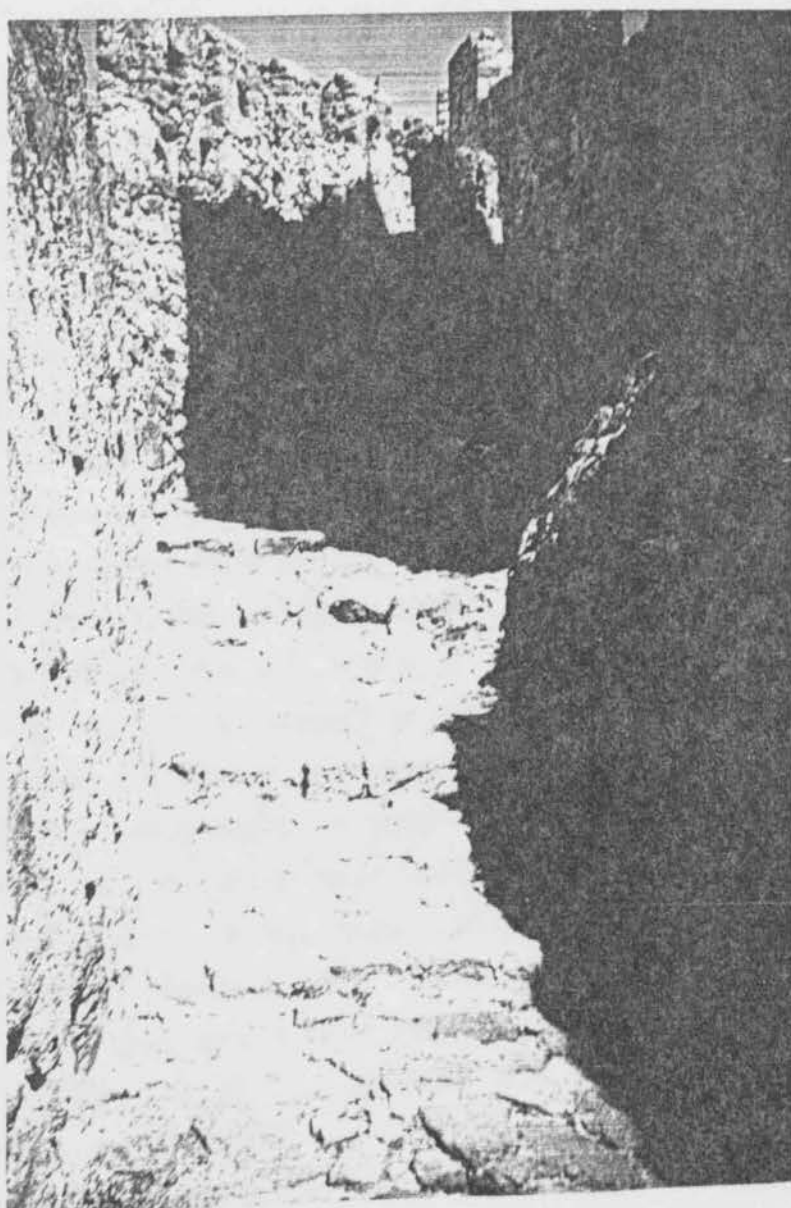
18^ο ή 19^ο αι.

Φωτ. 4. Η πρώτη εξωτερική αυλή με τα φρεμ-
εμένα νότια τείχη.

Φωτ 7. Ο θολωτός διάδρομος κάτω, από
του νοτιοανατολικό κυκλικό πύργο

Φωτ. 10 Εδώ διακρίνουμε στα τείχη τις τρύπες για το καυτό λάδι. Ο διαδρόμος αυτός βρίσκεται στα δυτικά του κάστρου και μαζί με τα τείχη αποτελεί το "Σωκα-ετρο", οδηγεί δε στην κύρια πύλη.

Ε Π Ι Δ Ι Ο Ρ Θ Ω Σ Ε Ι Σ

Το φρούριο είναι επισκευασμένο μόνο τα τελευταία μεσαιωνικά χρόνια από Γενουάτες και αργότερα από τους Τούρκους που κατέλαβαν το νησί. (1)

Το 1373μ.Χ έγιναν σοβαρές επιδιορθώσεις και ενοσχύσεις από τον πρώτο Γαττελούζο άρχοντα Φραγκίσκο Α' που είχε καταλάβει τη σημαντική οχυρή αξία που είχε ο Μόλυβος.

Πριν το νησί να παρθεί από τους Τούρκους ο ηγεμόνας Δομήνικος είχε επισκευάσει το κάστρο του Μολύβου. Είχαν ενταθεί τότε οι Τουρκικές επιδρομές, στο νησί και τα αμυντικά έργα για την αντιμετώπιση των Τούρκων ήταν απαραίτητα. (2)

Τη σημασία αυτού του κάστρου δεν παρέβλεψαν και οι κατοπινοί αφέντες του, που αμέσως μετά το παρειμά του, το 1462 από τους Τούρκους βάλθηκαν να το κρατήσουν απόρρητο. (3)

Για άλλες επισκευές να έχουν γίνει στο κάστρο δεν υπάρχουν πληροφορίες, ως το 1966 που έχουμε τις πρώτες αναστηλώσεις που έχουν γίνει από το τμήμα Αναστηλώσεων του Υπουργείου Πολιτισμού. Στο νοτιοδυτικό τείχος στην σιάλα από δεξιά που μας οδηγεί στις επάλξεις πάνω από την Κύρια Πύλη. (φωτ. Α1, Α2) Ακόμα έχουμε κάποιες επεμβάσεις στη Ν.Δ. πλευρά στα εξωτερικά τείχη. (φωτ. Α3 : 1966, φωτ. 14 : 1994)

Στο βορειοανατολικό πύργο στην γωνιά του παρατηρούμε μια ρωγμή καθ' ύψος που έχει υποστεί το τείχος. (φωτ. Α4, Α5) Σε αυτό το σημείο έχουν γίνει οι ανάλογες εργασίες για την συντήρηση και στερέωση των ορθογωνικών πυργών το 1968.

-
- Βιβλιογραφία : (1) Παραδείσης "Φρούρια της Ελλάδας" τόμος Γ' σελ. 182 Έκδ. 1976
(2) Παπαδημητρίου-Κότσαλη "ΜΗΘΥΜΝΑ" σελ. 28 Έκδ. 1982
(3) Στρατής Μολινός "Κάστρα και Καστρέλια" σελ. 77 Έκδ. 1984

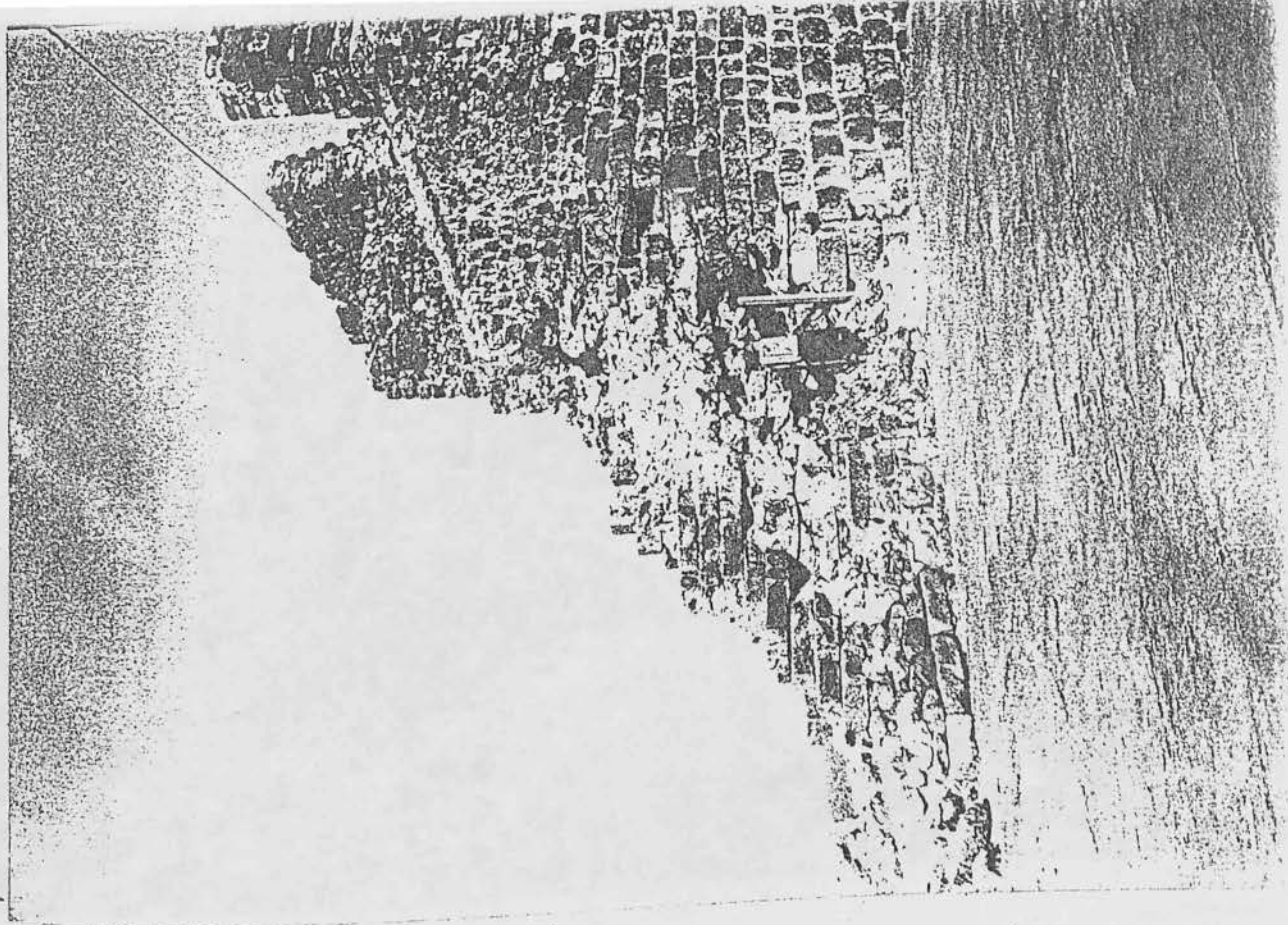

Ακόμη επισκευάστηκε το εξωτερικό τείχος της δυτικής πλευ-
ράς. (φωτ. 4 ,Α7)

Το τείχος σε εκείνη την πλευρά είχε καταρρεύσει από τις βροχές
και επιδιορθώθηκε το 1992 από το τμήμα Βυζαντινών και Μεταβυζα-
ντινών Μνημείων.

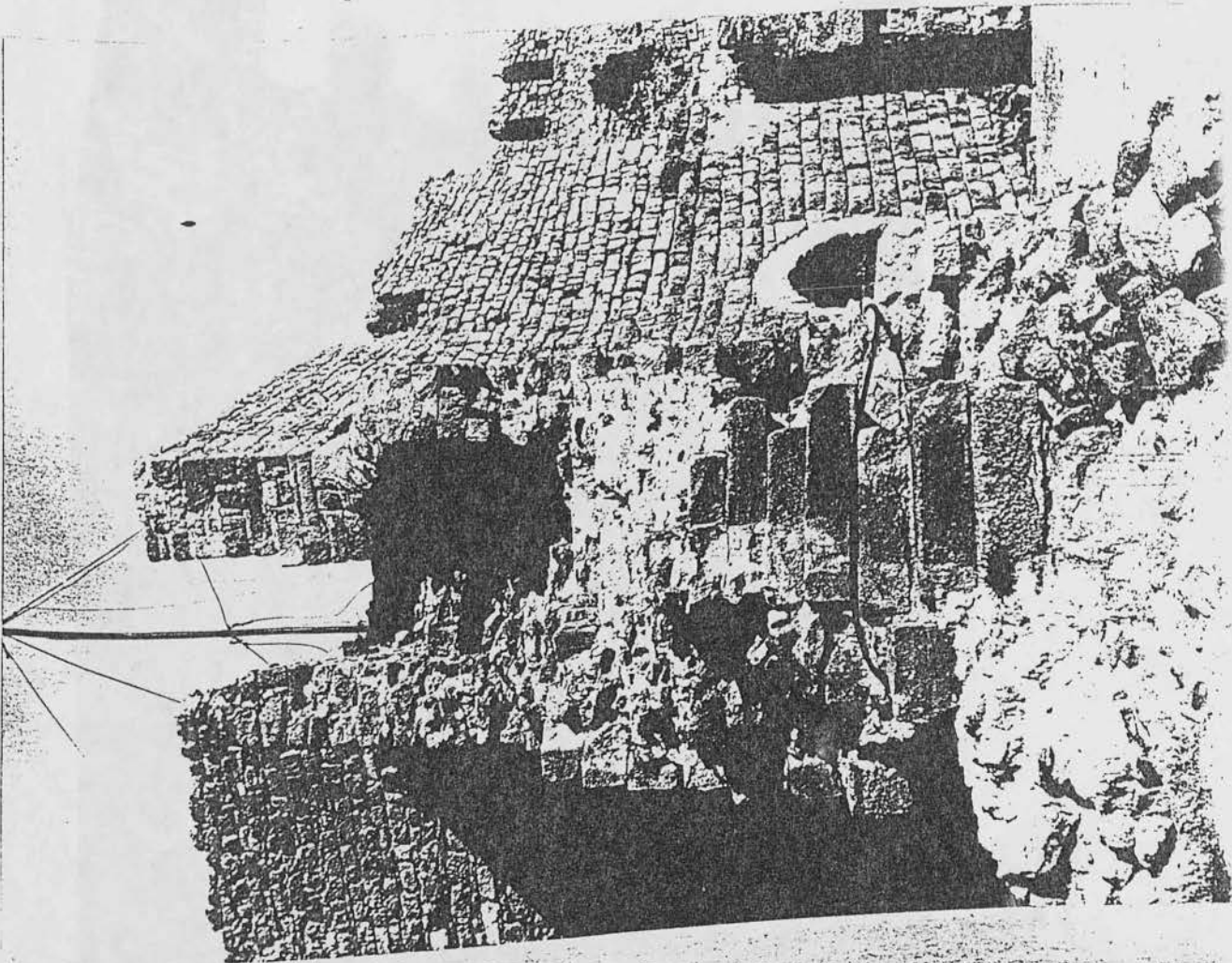
Ιουνιος 1966

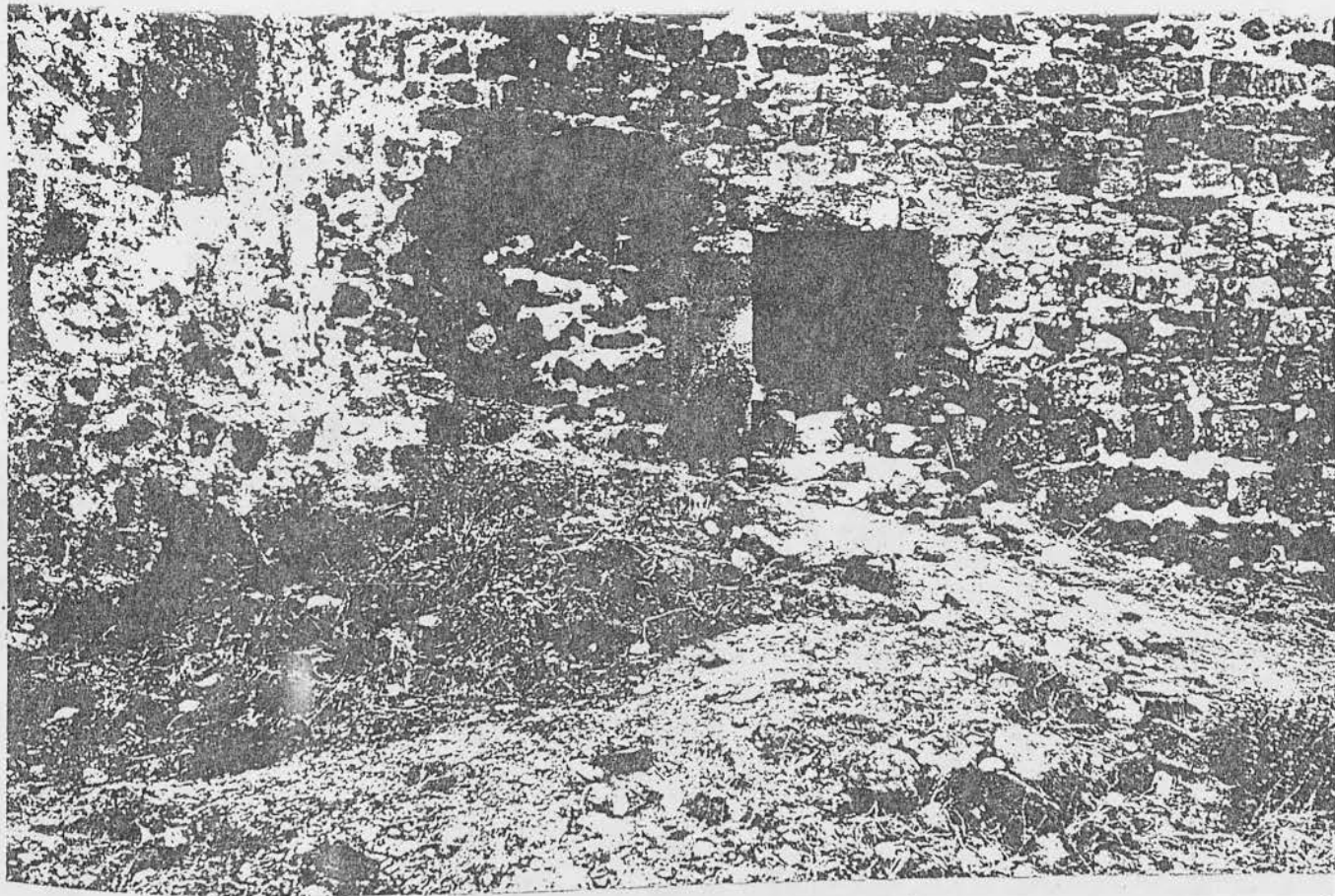
907A2

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

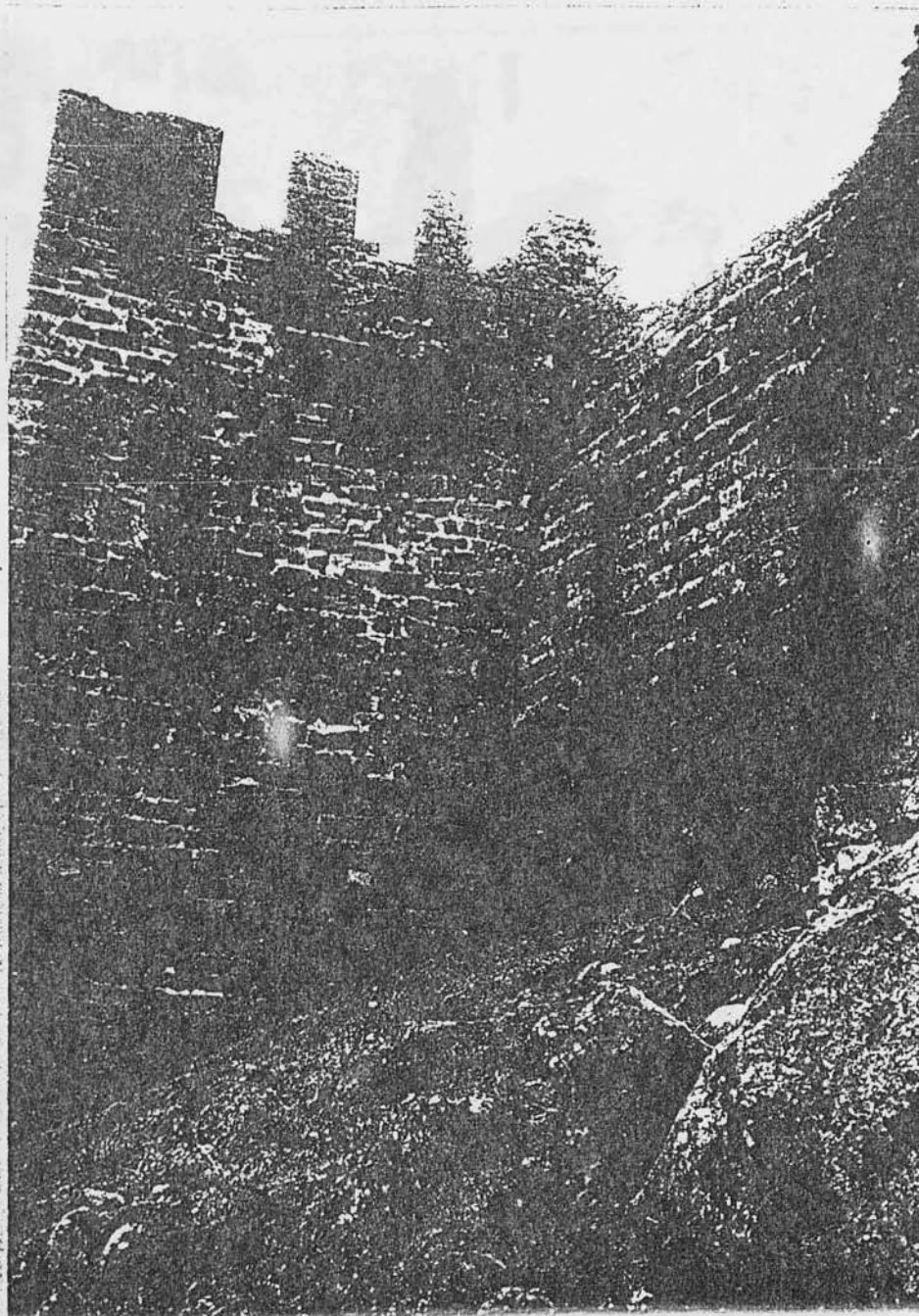
907A1

φωτ. Αε

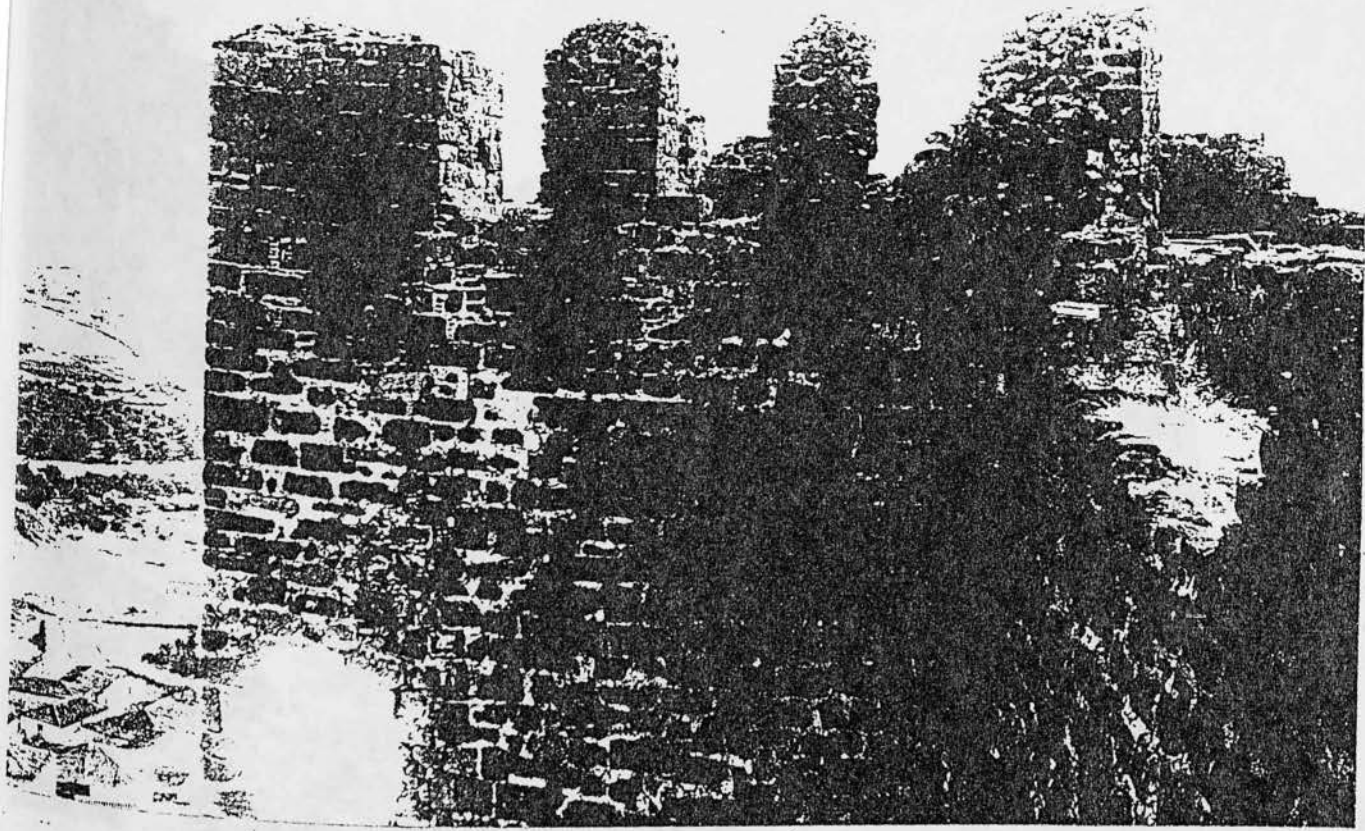
Ιούλιος 1966

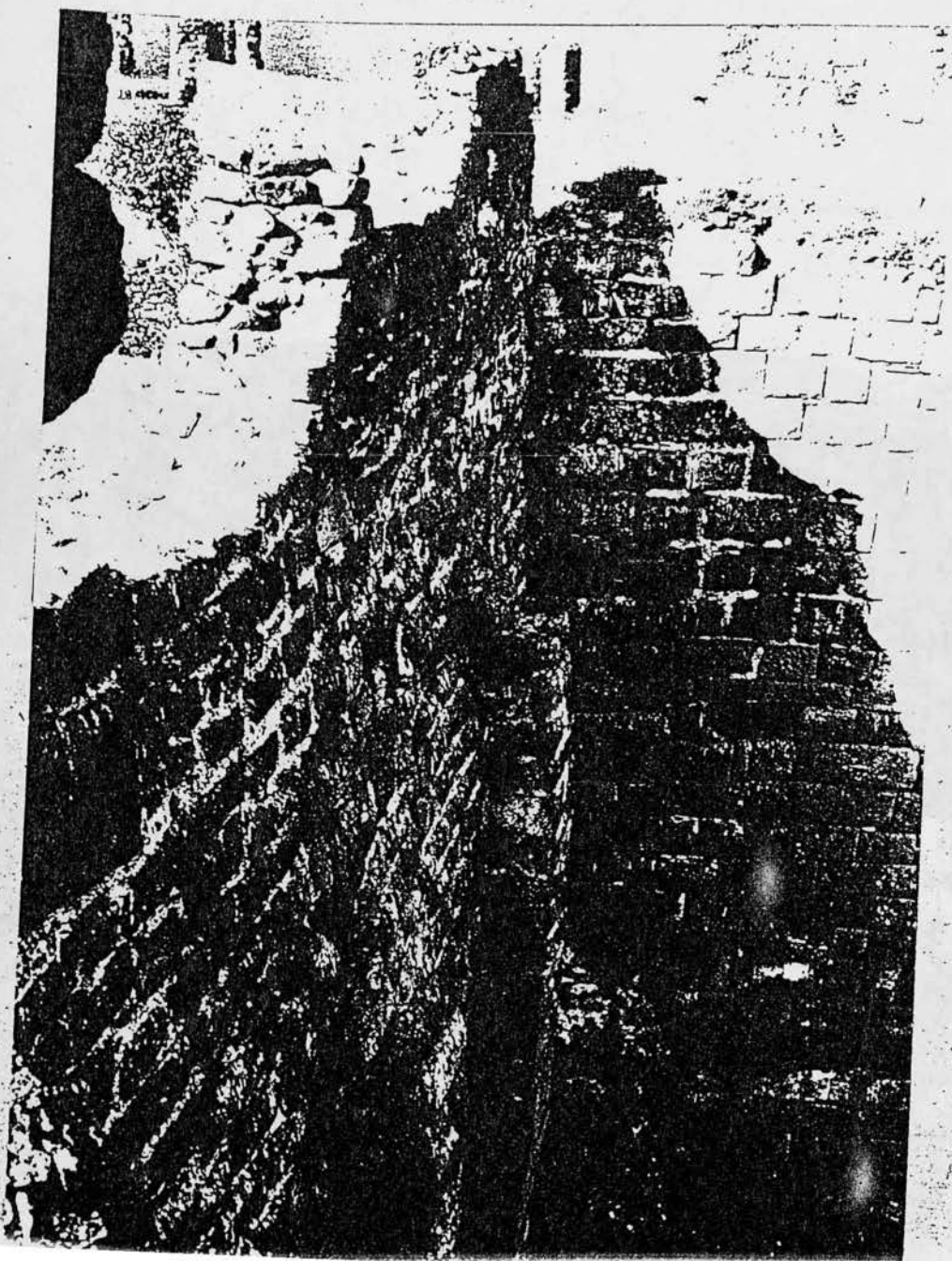
2175

φωτ Αδ

-129-

φωτ Α6

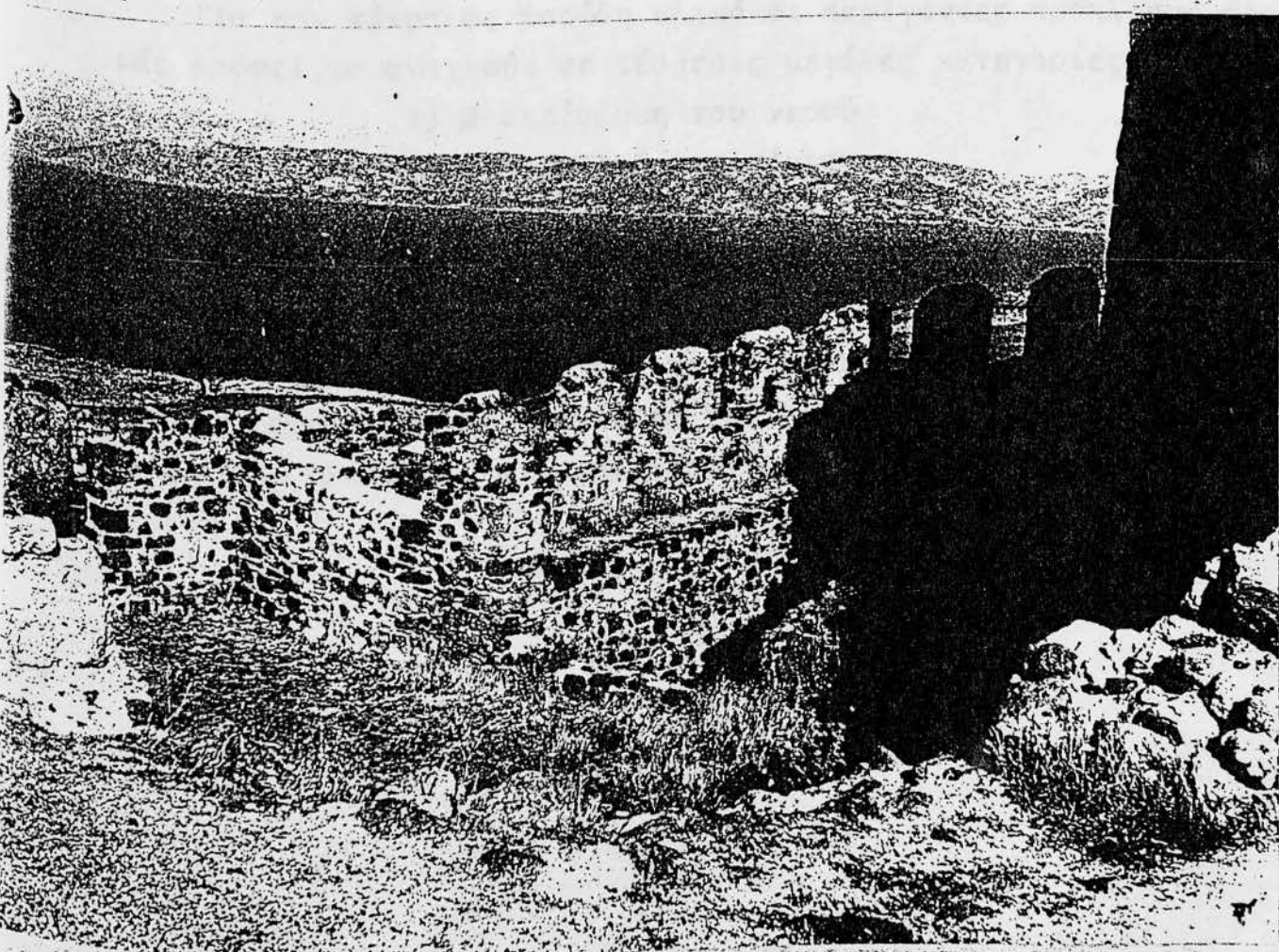
φωτ Α5

F5

A7

Ιουβιοα 1966

A8

Π Ε Ρ Ι Γ Ρ Α Φ Η   Γ Ι Α   Τ Η   Φ Θ Ο Ρ Α   Τ Η Σ   Π Ε Τ Ρ Α Σ
Φ Θ Ο Ρ Α   Τ Η Σ   Π Ε Τ Ρ Α Σ

Η πέτρα είναι το υλικό που από την προϊστορική εποχή χρησιμοποιήθηκε από τον άνθρωπο σαν δομικό στοιχείο, όπλο, εργαλείο και σαν μέσο καλλιτεχνικής έκφρασης, για την θεραπεία ζωτικών του φυσικών και πνευματικών αναγκών. Λόγω της ανθεκτικότητας του υλικού αυτού στη φθορά του χρόνου έχουν διασωθή μέχρι τις μέρες μας αξιόλογα έργα αρχιτεκτονικής και γλυπτικής πάνω σε πέτρα, που αποτελούν απλά τεκμήρια των πολιτισμών που προηγήθηκαν και τα δημιούργησαν. Στο μέτρο που οι σύγχρονες πολιτιστικές αξίες επιβάλλουν τη διατήρηση όλων των μνημείων του παρελθόντος, αναλαμβάνοντας προσπάθειες κάθε κλίμακας που έχουν σαν σκοπό αφ' ενός μεν να τα αποκαταστήσουν από τις φθορές που υπόστησαν κατά το παρελθόν, αφ' ετέρου δε να τα προστατεύσουν από φθορές που είναι δυνατόν να συμβούν στο μέλλον, υπό την επίδραση δυσμενών συνθηκών.

Για την πέτρα ως πορώδη υλικό οι παράγοντες πρόκλησης φθοράς μπορεί να αναχθούν σε τέσσερις μεγάλες κατηγορίες όπως :

- 1) Η διείδυση του νερού
- 2) Η Μηχανική καταπόνηση
- 3) Η Χημική αποσύνθεση
- 4) Η Βιολογική επίδραση

Είναι εξαιρετικά χρήσιμα και αναγκαία, στον τομέα των έργων από πέτρα να γνωρίζουμε την δομή των πόρων της, διότι η δομή αντιχαρακτηρίζει την ίδια την πέτρα επηρεάζει τις μηχανικές της ιδιότητες και την αντοχή της.

Επιτρέπει τέλος τον έλεγχο τεχνητής φθοράς με αποτέλεσμα την εξαγωγή συμπερασμάτων στην αποτελεσματικότητα των διαφόρων μεθόδων επεμβάσεων για συντήρηση. (1)

Βιβλιογραφία : (1) "Συντήρηση και προστασία της πέτρας"
Διάλεξη στο Συνέδριο της Βενετίας
(691 2β βιβλίο Τ.Ε.Ε.)

ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΦΘΟΡΑΣ ΤΩΝ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ

ΑΠΟ ΛΙΘΟΔΟΜΗ

- α) Η Ιστορική εξέλιξη της κατασκευής κατά την διάρκεια των αιώνων υπαρκτής της. Τα προβλήματα προέρχονται είτε από την αλληλεπίδραση των διαδοχικών οικοδομικών φάσεων από μεταγενέστερες τροποποιήσεις, αλλοιώσεις και ανθρώπινες επεμβάσεις, ή ακόμα και από καταστροφές από επιδρομές.
- β) Τα υλικά και οι τρόποι δομής, όπως ποιοτικά και προέλευση λίθων, είδος κονιάσματος, κατασκευή τοίχων, ανοιγμάτων, τόξων, δρομια κ.α.
- Οι λίθοι ανάλογα με το λατομίο απ' όπου προέρχονται έχουν και διαφορετικά μηχανικά και χημικά χαρακτηριστικά και ιδιότητες. Στο συγκεκριμένο φρούριο δεν μπορούμε να εκφέρουμε γνώμη για το λόγο ότι δεν έχουμε ειδικές έρευνες επί του θέματος.
- γ) Τα χαρακτηριστικά της ίδιας της κατασκευής όπως : Η θέση της σε σχέση με τη θάλασσα και την δράση του ανέμου και των άλλων περιβαλλοντικών παραγόντων. Άλλοι εγγενείς παράγοντες και συγκεκριμένα τοπικά φαινόμενα, όπως το έδαφος και το είδος θεμελίωσης, η αλληλεπίδραση των κατασκευών καθώς και κατασκευαστικά προβλήματα ή λάθη.
- δ) Η μακροχρόνια εγκατάλειψη ή έλλειψη συντήρησης των κατασκευών σε σχέση με προβλήματα στεγάνωσης των δωματίων της φθοράς του υλικού που φτάνει μέχρι πλήρη αποδιοργάνωση - κατάρρευση κ.α. (1)

Βιβλιογραφία : (1) "Η φθορά της πέτρας στο πειβάλλον των Μνημείων"
Αίτια-Μηχανισμοί-Μεθοδολογία και τεχνικές για
την ανάλυση και των προσδιορισμό της.

Ε.Μ.Π. 24 = 30/11/91

ΑΝΑΛΥΣΗ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΩΝ ΤΟΥ

ΚΑΣΤΡΟΥ

Γενικά προβλήματα φθοράς στο φρούριο που διαπιστώνονται σε όλη την έκταση του : τα οποία αν δεν αντιμετωπιστούν είναι απόλυτα βέβαιο ότι θα οδηγήσουν γρήγορα και σε νέες ετοιμορροπίες, αν ακόμα και σήμερα τα τείχη διατηρούν σε μεγάλο βαθμό την μορφή τους σε σχέση με το φρούριο της Μυτιλήνης και των άλλων πόλεων.

Τα προβλήματα αυτά οφείλονται αφ' ενός στη φύση των υλικών πληρώσεως των περιοχών πίσω από τα τείχη (αργίλικες γαίες) που κατακρατούν νερά με αποτέλεσμα την ανεξέλεκτη βλάστηση φυτών που ασκούν έντονες οριζόντιες ωθήσεις στα τείχη, και αφ' ετέρου στις περιβαλλοντικές συνθήκες όπως : Έντονη θερμοκρασιακή διακύμανση, μεγάλη υγρασία που οδηγεί σε κορεσμό των γαιών πληρώσεως, σε ανάπτυξη κάθε είδους μικροοργανισμού και φυτών πάνω στα τείχη και σε αποσάρθρωση των δομικών υλικών. Η δράση αλάτων λόγω της γειτόνευσης με την θάλασσα, η ροή του αέρα καθίσταται ευρύτερη και επιρραάζει άμεσα την επιφάνεια των τειχών, και τέλος η παρουσία διαφόρων ρύπων που λόγω επαρχίας ευτυχώς είναι λίγοι.

Βιβλιογραφία : Ανάπτυξη προσωπικού απόψεως και διαπιστώσεως σε παραλληλισμό με διάφορα συγγράμματα σε αναφορά φθοράς φρουρίων.

Π Ρ Ο Τ Α Σ Ε Ι Σ

Σήμερα η Μήθυμνα παρουσιάζει το φαινόμενο του Κοινωνικού Τουρισμού που πιο πολύ βασίζεται στην κοινωνική επαφή, δηλαδή στην ανθρώπινη επικοινωνία. Πέρα όμως από αυτά συγκεντρώνει όλες τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη του μορφωτικού τουρισμού. Πολλές πολιτιστικές εκδηλώσεις έχουν γίνει στη Μήθυμνα. Ήδη μέχρι τώρα έχουν γίνει τα Εφταλεώτεια το 1975, το Β΄ και Γ΄ Διεθνές Συμπόσιο Αιγαίου το 1976 και 1977 και το Συνέδριο "Μεσόγειος-Ευρώπη" καθώς και εκδηλώσεις για την προστασία της παράδοσης και της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, εκθέσεις ζωγραφικής και λαϊκής τέχνης, διαλέξεις, θεατρικές παραστάσεις και λαογραφικές.

Ήδη υπάρχουν για αυτούς τους σκοπούς καρέκλες μόνιμα τοποθετημένες για την εξυπηρέτηση αυτών των σκοπών.

Θα μπορούσε με κατάλληλες επεμβάσεις, αναστηλώσεις, συντηρήσεις και προσθήκες ακόμα πάντα σέβοντας την αρχιτεκτονική του και την δομή του φυσικά να διαμορφωθούν νέοι χώροι όπως :

1. Να γίνουν πρώτα οι αρχαιολογικές ανασκαφές για να αξιοποιηθεί πρώτα ο χώρος. Επειδή δεν έχουν γίνει οι αρχαιολογικές ανασκαφές, δεν μπορούμε να γνωρίζουμε, αν θα υπάρχουν κάποια αρχαιολογικά ευρήματα ή οτιδήποτε άλλο, που να παρουσιάζει κάποιο ενδιαφέρον (αρχαιολογικό-ιστορικό)

2. Να γίνει αξιοποίηση των υπαρχόντων οικιμάτων που βρίσκονται μέσα στο κάστρο, χρησιμοποιώντας τα για εκθέσεις βυζαντινών εικόνων. Τα σημεία που μπορούν να αξιοποιηθούν είναι το σημείο 1. Εδώ υπάρχουν οι "Φυλακές". Είναι τμήματα του διαδρόμου

όπου υπάρχουν εσοχές, διαστάσεων περίπου 1,5x1,5. Υπάρχουν 4 τέτοιες φυλακές, οι οποίες πρέπει να φωτιστούν κατάλληλα, για να εκτεθούν στο σημείο εκείνο οι εικόνες. Επειδή ο χώρος είναι μικρός μπορούν να χρησιμοποιηθούν και οι πλαϊνές πλευρές του διαδρόμου.

Η έκθεση θα συνοδεύεται από κάποιες εκδηλώσεις που θα αφορούν την βυζαντινή εποχή. Λογικό θα ήταν μαζί με την έκθεση παράλληλα να γίνονταν συνέδρια ή ομιλίες.

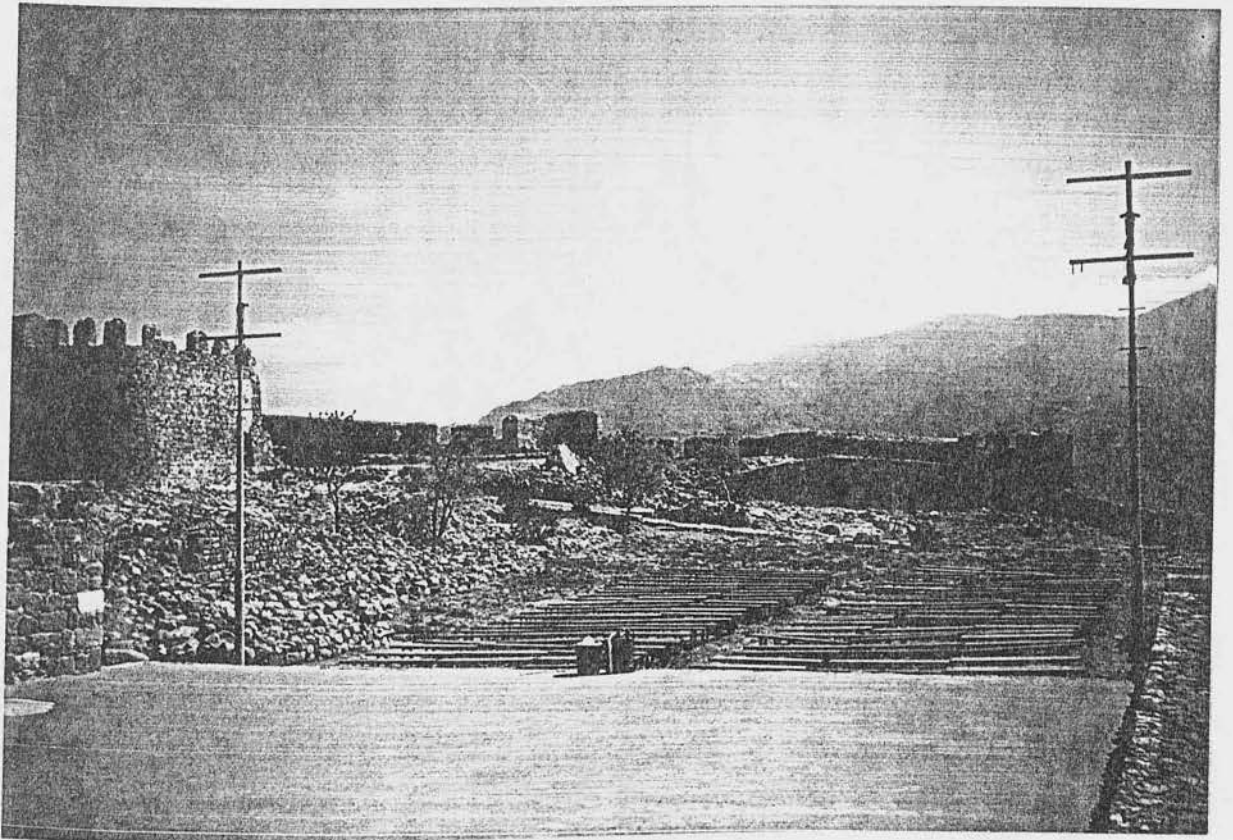
Δεν μπορούν να γίνουν επεμβάσεις (οικοδομικές) και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μην υπάρχουν αποθηκευτικοί ή άλλοι χώροι στο κάστρο. Γι' αυτό δεν μπορούμε να μιλήσουμε για την ίδρυση κάποιου μουσείου στο χώρο αυτό. Σημαντική αξία θα είχε η ίδρυση ενός γεωλογικού μουσείου, γιατί η Λέσβος παρουσιάζει γεωλογικό ενδιαφέρον. Όπως γνωρίζουμε το έδαφος της Λέσβου είναι ηφαιστειογενές και τα πετρώματά της χρησιμοποιούνται στην γλυπτική. Άλλωστε μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει και το "Πέτρινο δασος" που είναι παγκόσμια γνωστό.

3. Να γίνει μελέτη φωτισμού ώστε να φωτισθούν όλα τα σημεία του κάστρου.

4. Να γίνουν θεατρικές παραστάσεις. Για τις παραστάσεις ήδη υπάρχει κάποιος χώρος που χρησιμοποιείται ακόμη και σήμερα. (φωτ 1.)

5. Να γίνουν συναυλίες, πολιτιστικές εκδηλώσεις.

6. Να γίνουν εκθέσεις γλυπτικής στον ελεύθερο χώρο του κάστρου. Αν παρατηρήσουμε βλέπουμε πόσο μεγάλη χωρητικότητα έχει το κάστρο. Εδώ μπορούν ελεύθερα στο χώρο να εκτεθούν τα γλυπτά. Βέβαια η έκθεση αυτή μπορεί να γίνεται μόνο το καλοκαίρι, όπου βέβαια θα δημιουργηθεί χώρος εκτός του κάστρου που θα αποθηκεύονται τα γλυπτά σε περίπτωση βροχής.

Φωτ. 1. Χώρος εκδηλώσεων

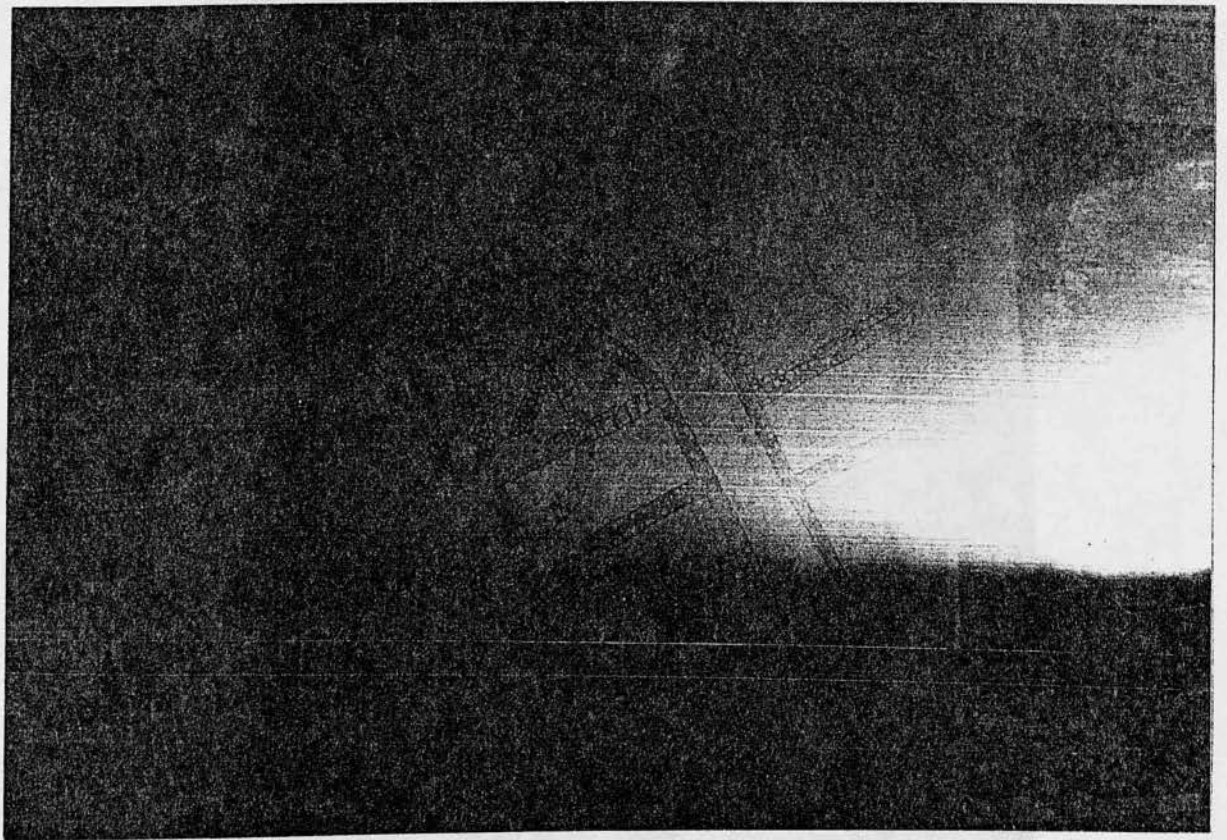
ΣΚΙΤΣΑ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΚΑΤΟΨΕΙΣ

Κατά την επίσκεψή μου
από την Αθήνα
προς το Μουσείο της Πειραιώς

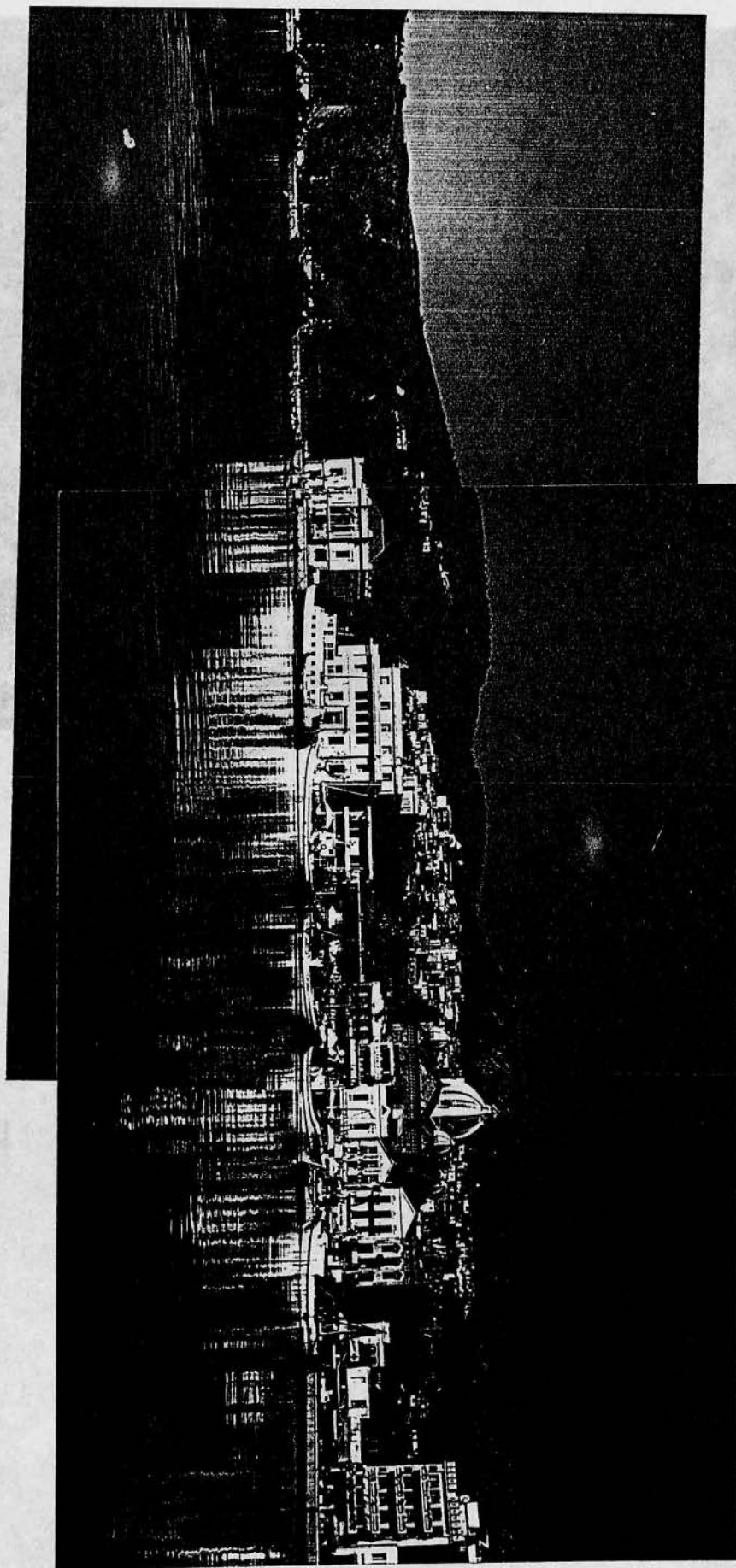
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΕΙ ΠΕΙΡΑΙΑ

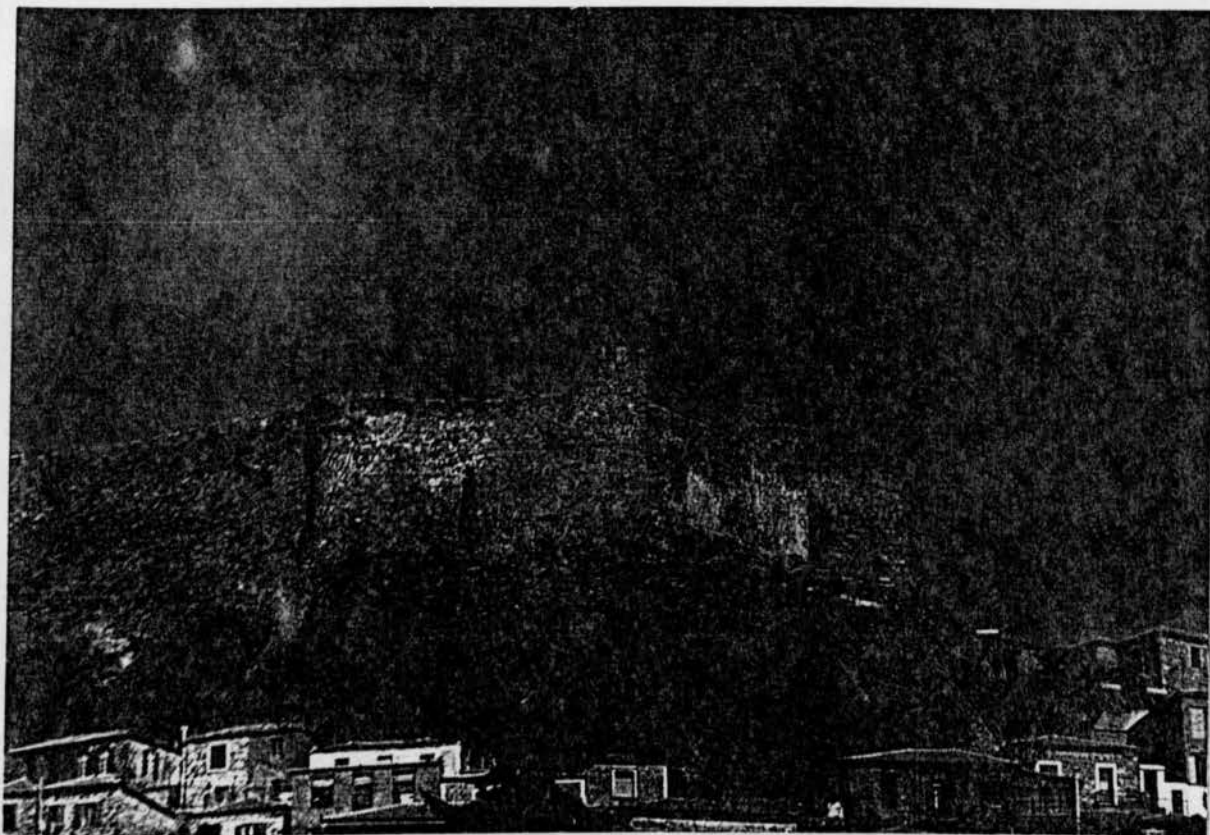

Κάτωψη πέτρινης οικοδομής
αρχαίου κτίσματος.

Η φωτογραφία είναι παρμένη
απο το Μουσείο της Μυτιλήνης

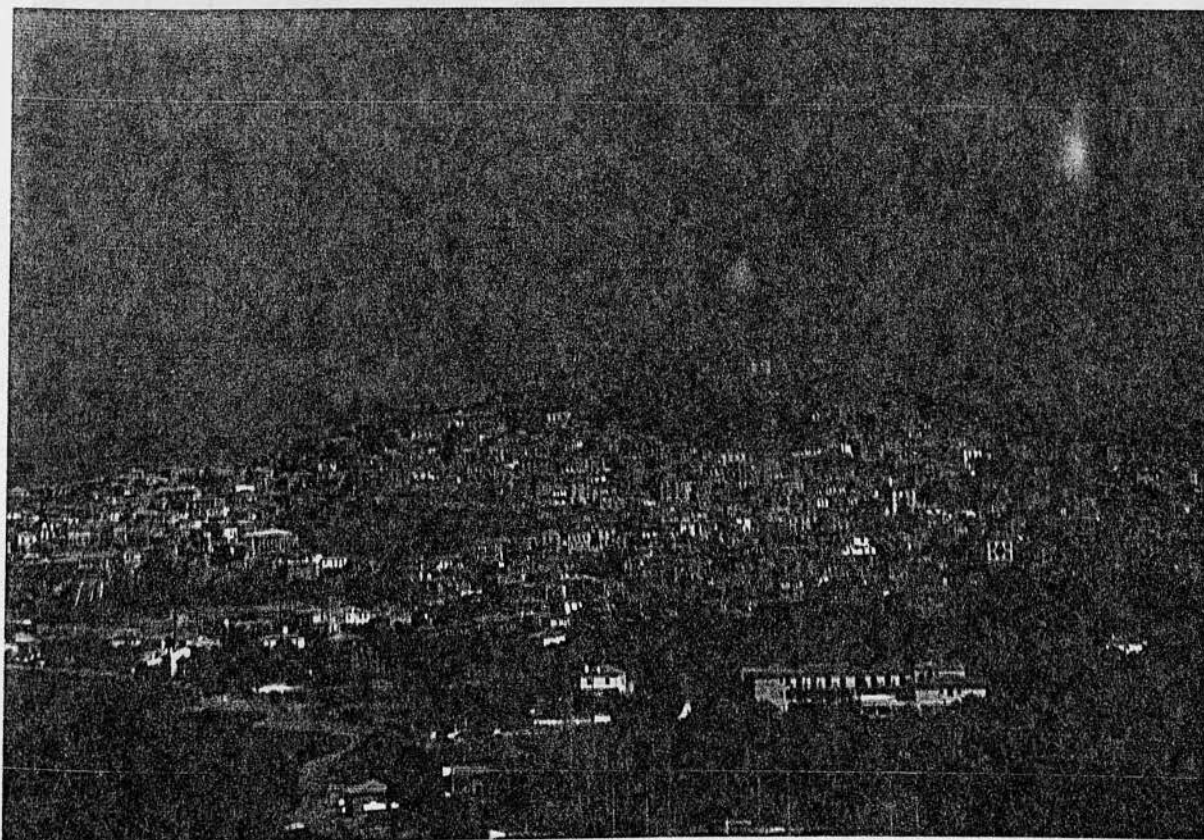
Άποψη της πόλης της Μυτιλήνης

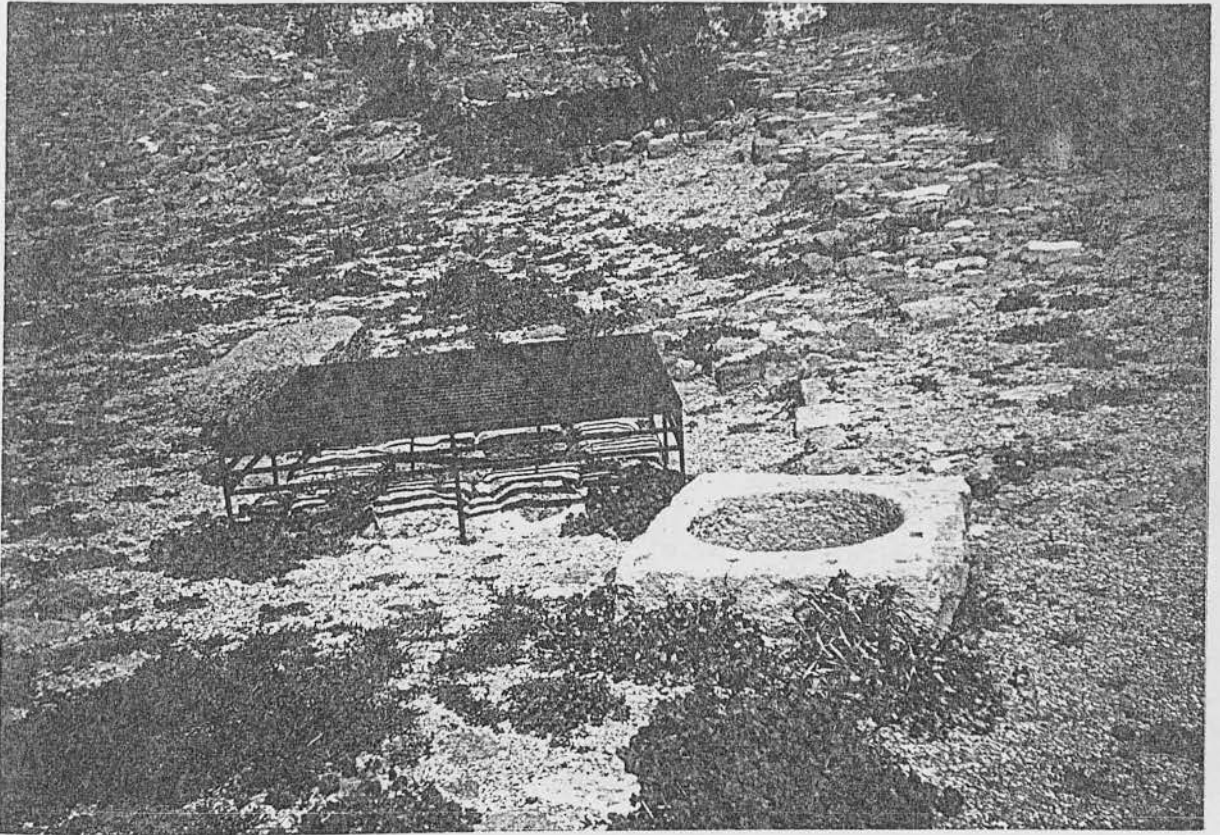

Η νοτιο-ανατολική γωνία του κάστρου

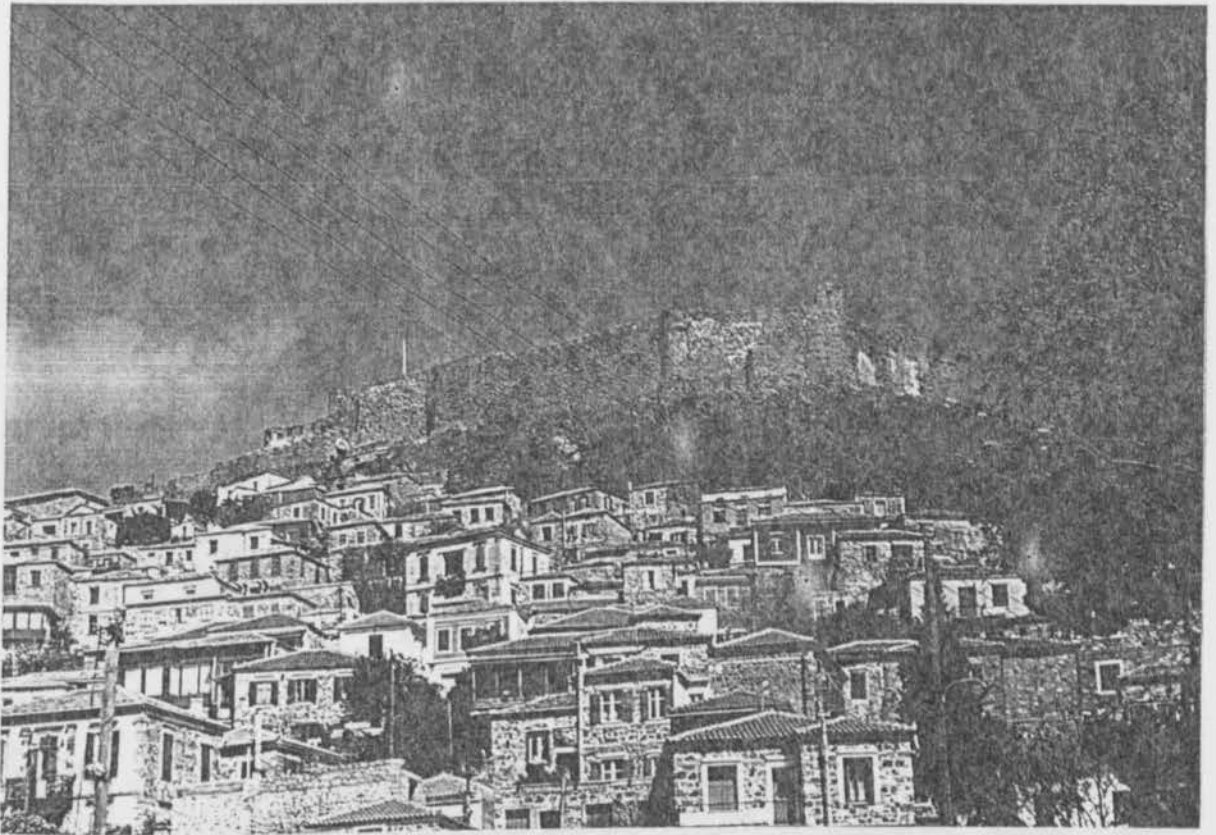

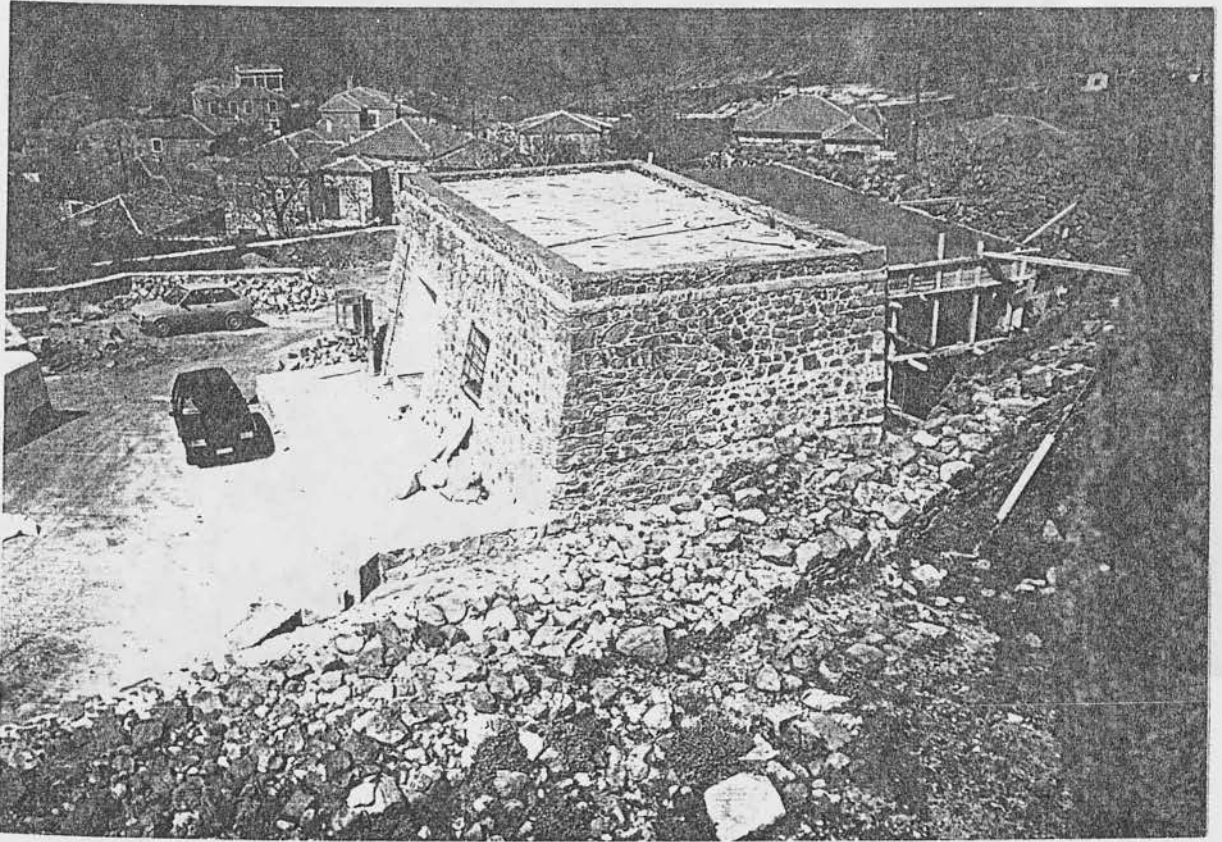
Ο Μόλυβος σήμερα

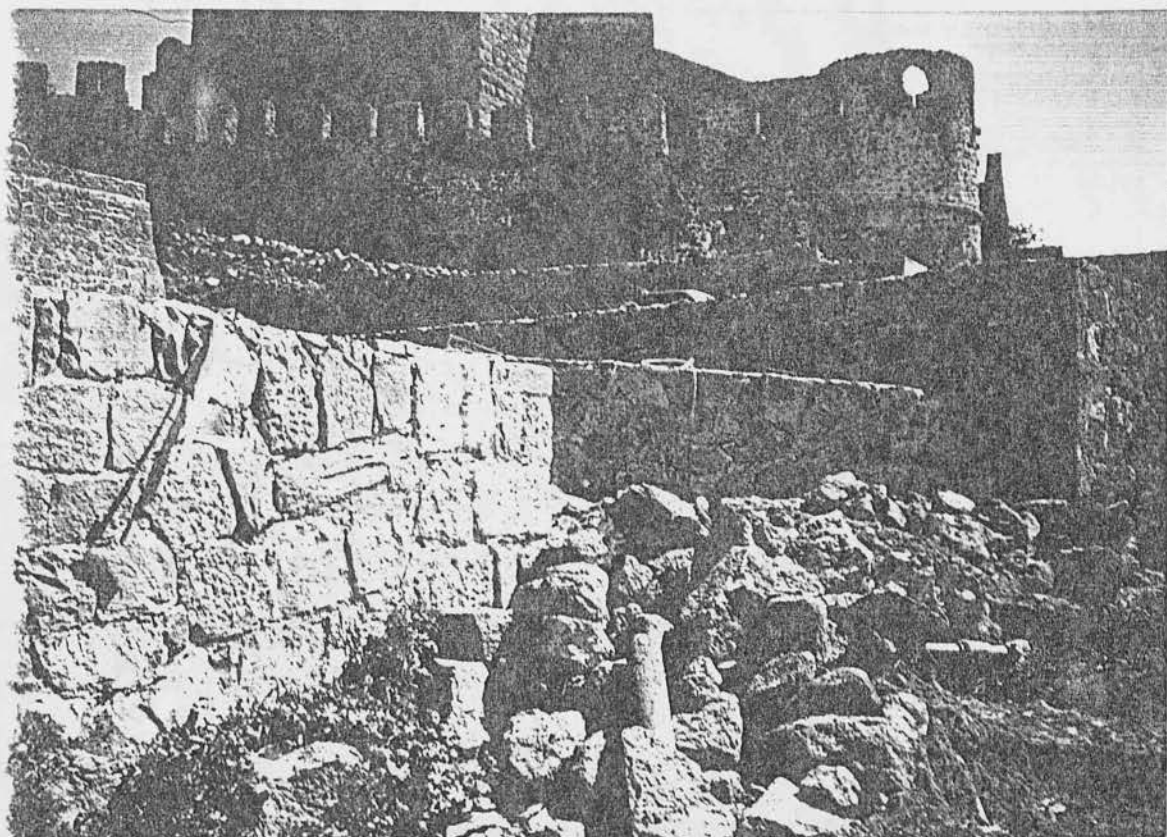
Η υπόχεια υδροδεξαμενή που
βρίσκεται μέσα στο κάστρο

Μια άλλη άποψη της νοτιας και
ανατολικής πλευράς του κάστρου

Το νέο κτίσμα (αποθήκη) που έγινε
για να φυλάσσονται διάφορα αντικείμενα

Η δυτική γωνία του κάστρου
Εδώ φαίνεται και ο δυτικός
προμαχώνας

**ΧΑΡΤΗΣ ΟΙΚΙΣΜΟΥ ΜΗΘΥΜΝΑΣ
ΥΠΟΜΝΗΜΑ**

1. ΚΑΡΝΑΓΙΟ
2. ΔΙΜΕΝΑΡΧΕΙΟ
3. ΤΕΛΩΝΕΙΟ
4. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΦΟΡΙΑ-ΔΗΜΟΣΙΟ ΤΑΜΕΙΟ
5. ΧΡΟΦΟΥΛΑΚΗ
6. ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ
7. ΟΔΟΚΑΤΑΡΤΕΙΟ
8. ΣΤΑΘΜΟΣ ΤΑΞΙ
9. ΔΗΜΑΡΧΕΙΟ-ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ-ΓΕΩΡΓΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
10. ΙΑΤΡΕΙΟ
11. ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
12. ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ
13. ΟΙΚΗΜΑ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
14. ΦΑΡΜΑΚΕΙΟ
15. ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΚΑΙ ΒΙΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ
(ΠΑΛΑΙΑ ΤΟΥΡΚΙΚΑ ΛΟΥΤΡΑ)
16. ΟΤΕ
17. ΧΕΙΜΕΡΙΝΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ
18. ΠΑΙΔΙΚΗ ΧΑΡΑ
19. ΧΩΡΟΣ ΣΤΑΘΜΕΥΣΗΣ ΑΥΤΟΚΙΝΗΤΩΝ
20. ΣΤΑΘΜΟΣ ΛΕΩΦΟΡΕΙΩΝ
21. ΠΡΑΚΤΟΡΕΙΟ ΤΑΞΙΔΙΩΝ-ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΠΑΡΕΦΟΡΙΕΣ
22. ΘΕΡΙΝΟΣ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ
23. ΕΛΛΗΟΥΡΓΕΙΟ-ΕΛΠΙΝΟΠΟΙΕΙΟ
24. ΑΡΧΟΝΤΙΚΟ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ
25. ΝΗΠΙΑΓΕΙΟ-ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ
26. ΤΥΡΟΚΟΜΕΙΟ-ΕΛΛΙΟΤΡΙΒΕΙΟ

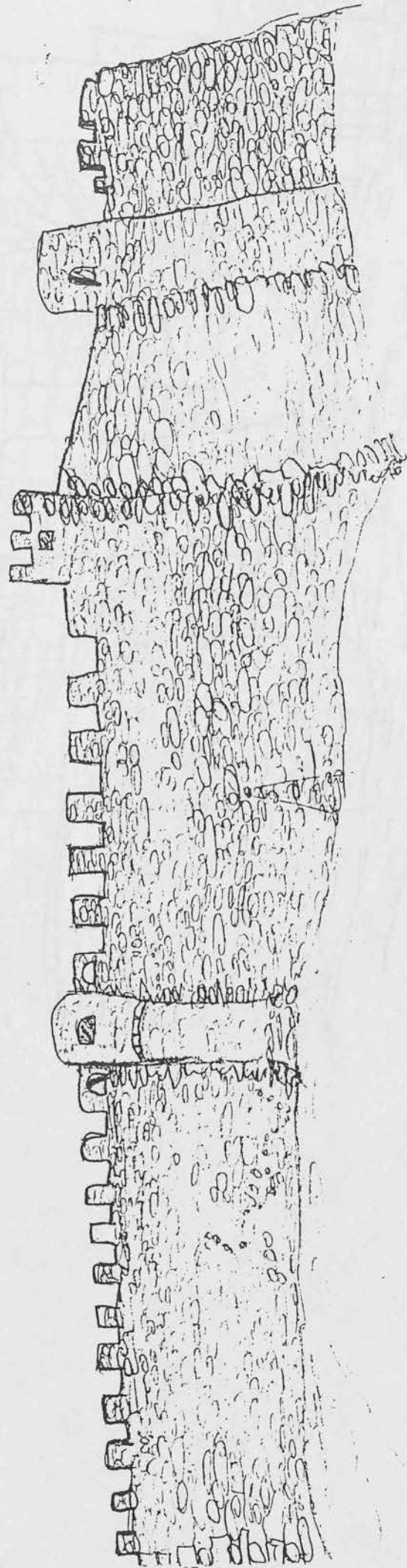
ΣΕΝΟΔΟΣΧΕΙΑ:
 Έντος Οικισμού: ΜΟΛΥΒΟΣ
 Έκτος Οικισμού: ΔΕΛΦΙΝΙΑ
 ΑΡΙΩΝ

ΣΕΝΩΝΕΣ:
 ΜΗΘΥΜΝΑ
 ΘΑΛΑΣΣΙΟ ΛΟΓΟ
 ΠΟΣΕΙΔΩΝ

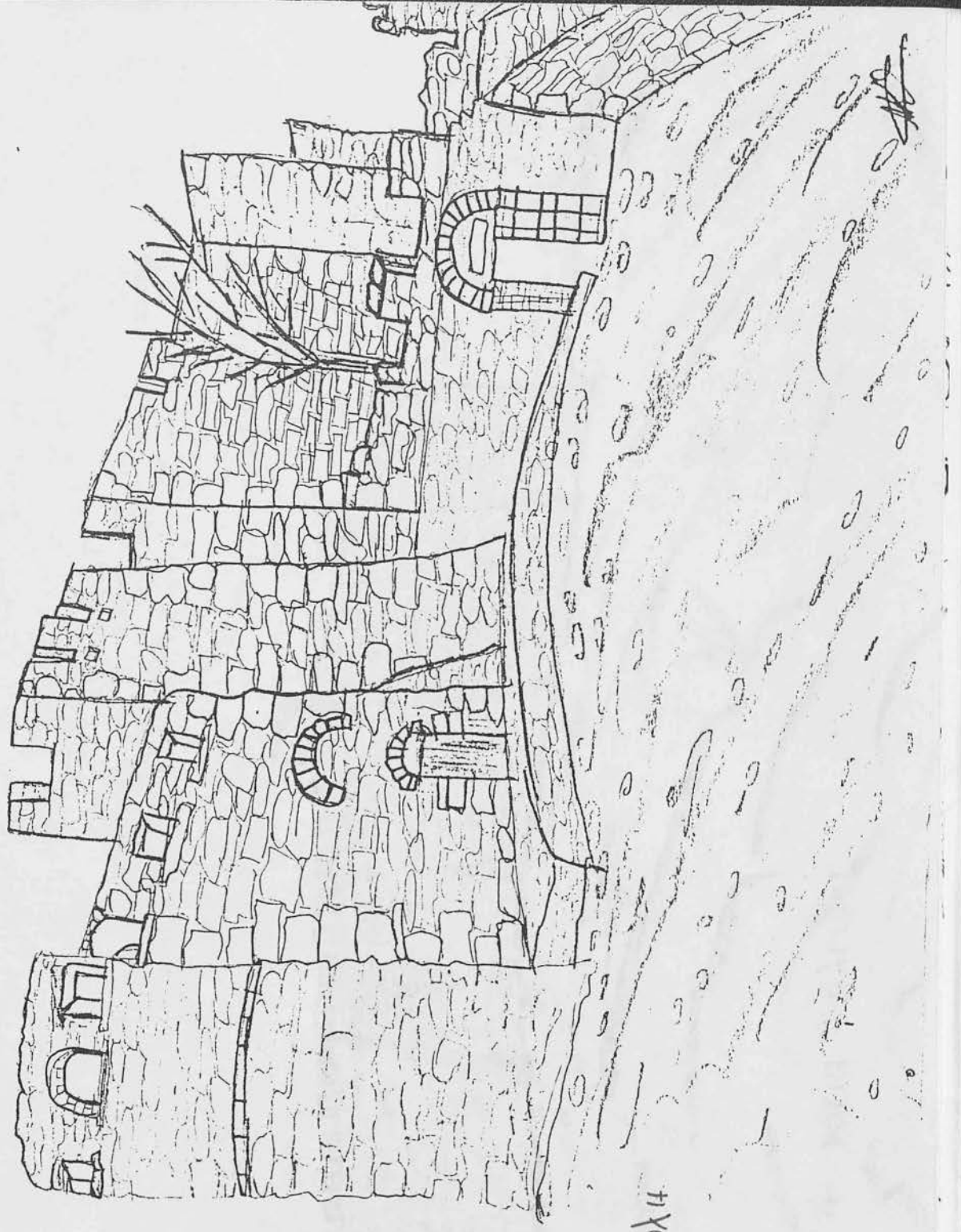

-149-

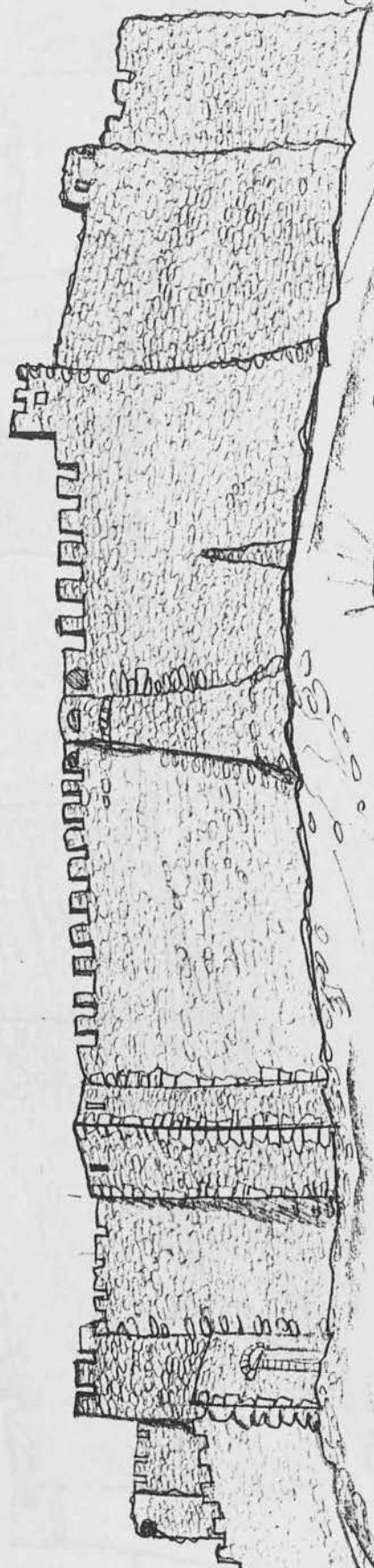

Η νοτιοανατολική γωνία

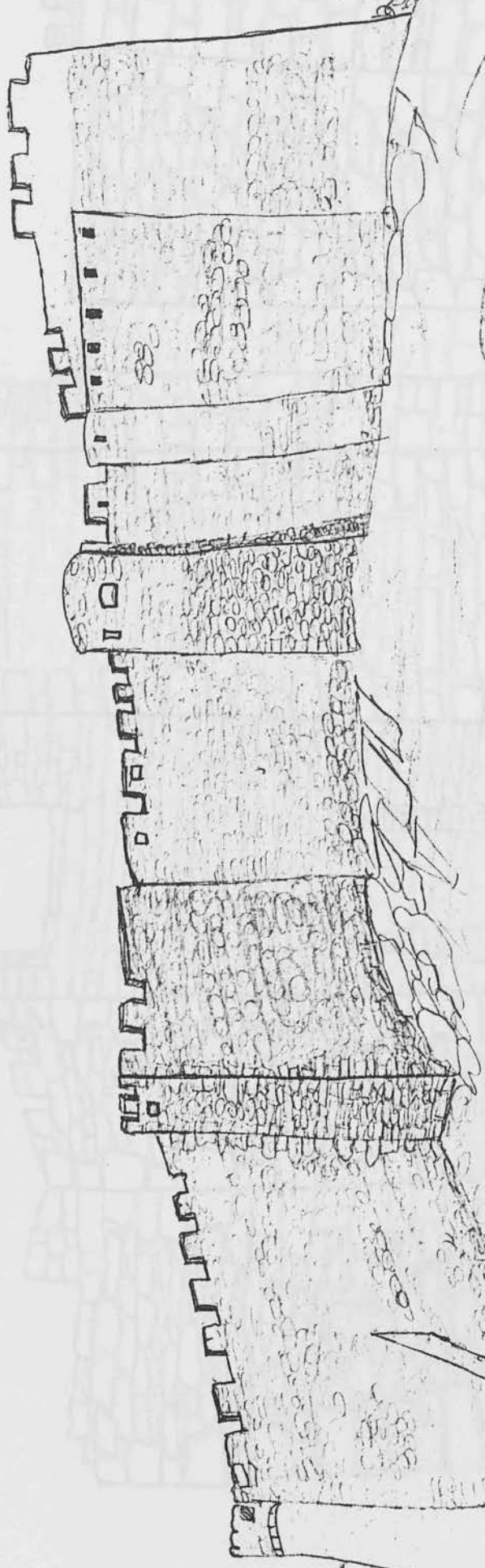

Η είσοδος στην κύρια πόλη
Δυτική πλευρά

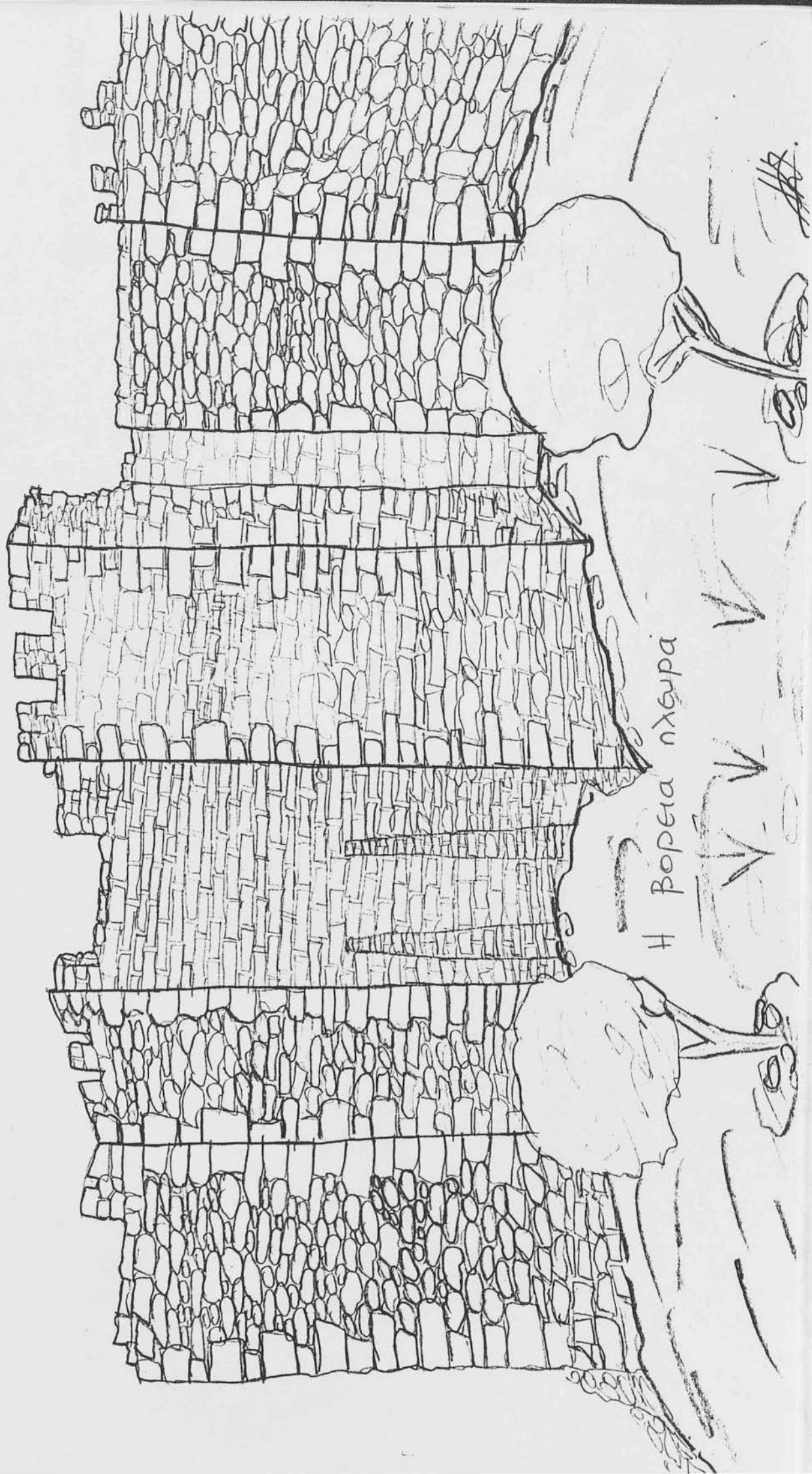

Η νοτια - πλευρα

Η ανατολική πλευρά

Πορεία πύργου

Β Ι Β Λ Ι Ο Γ Ρ Α Φ Ι Α

1. Κοντής Ι : "Λέσβος και η μικρασιατική της περιοχή"
ετ. εκδ. 1978
"Λεσβιακό πολυπτυχο"
ετ. εκδ. 1973
2. Κότσαλη-Παπαδημητρίου Κ. : "Μήθυμνα" ετ. εκδ. 1982
3. Μολινός Στρατής : "Κάστρα και Καστρέλια" ετ. εκδ. 1984
"Μυτιλήνη και τοπωνύμια" ετ. εκδ. 1981
4. Μουτζούρης Ι. "Μεσαιωνικά κάστρα της Λέσβου"
ετ. εκδ. 1962
5. Μητρ. Μηθύμνης Γαβριήλ : "Περιγραφή της Λέσβου"
6. Παραδείσης : "Φρούρια της Ελλάδος" (τόμος Γ΄)
ετ. εκδ.
7. Παρασκευαΐδης : "Περιηγητές στη Λέσβο"
ετ. εκδ. 1983
8. Χαριτονήδης : "Λεσβιακά Δ΄"
ετ. εκδ. 1962
9. "Η φθορά της πέτρας των μνημείων" Ε.Μ.Π.
ετ. εκδ. 1991
10. "Συντήρηση και προστασία της πέτρας" Τ.Ε.Ε.
11. Φιλ. Αποστόλου : "Το κάστρο της Αντιπάρου"
ετ. εκδ. 1978